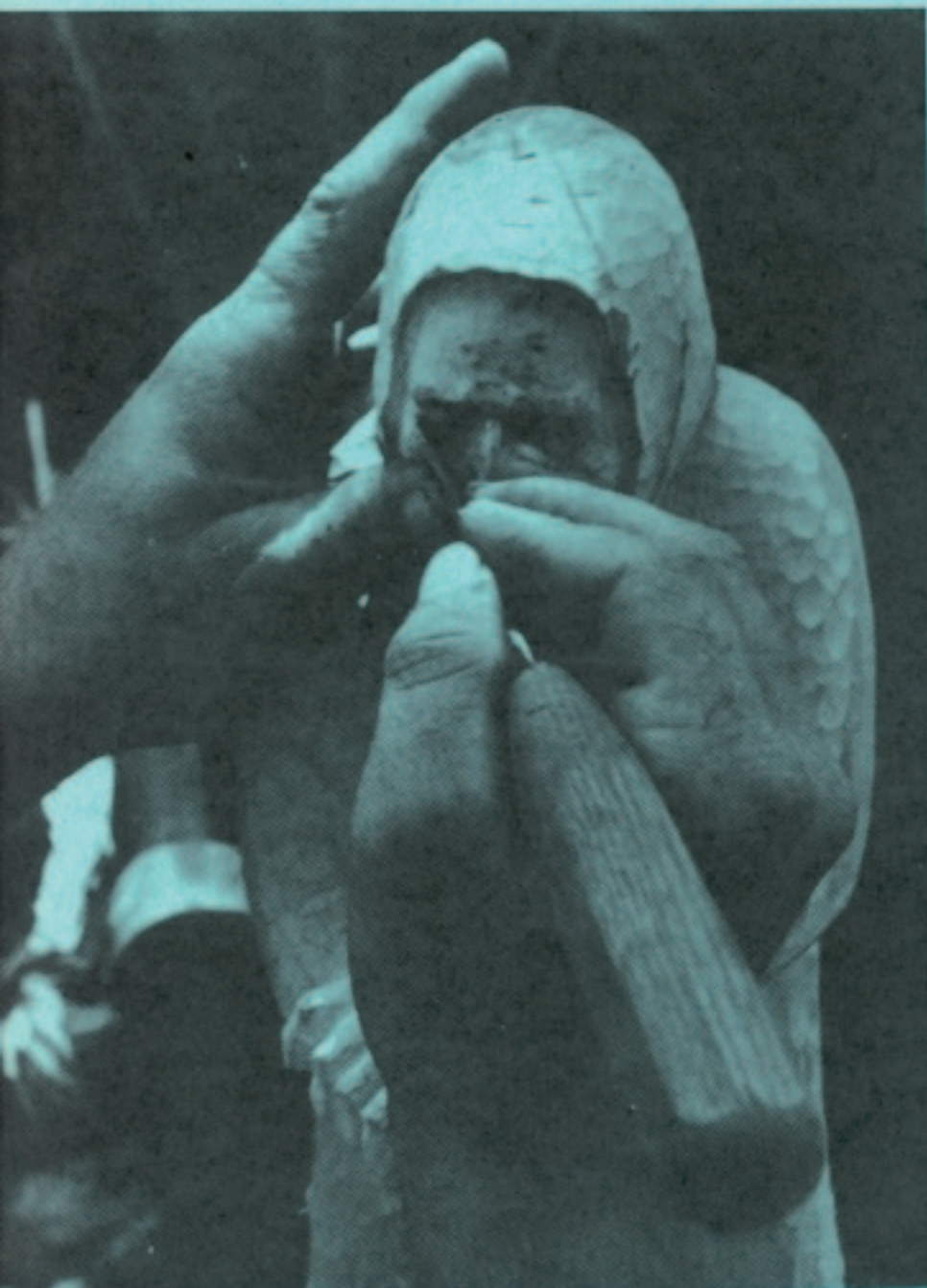

1995 /2.

Ára: 100Ft

FOLK MAGAZIN

Lenthangsúlyos
kalotaszegi

GYÓGYBLUES

*Ördögös
Ökrös*

A BOR

VILÁGZENE-MAGYAR ZENE

ZENEKARBÖRZE

Traktoros Igric

MESTERSÉGEK ÜNNEPE '95

English table of contents on page 31

**FOLTIN JOLÁN KOSSUTH-DÍJAS
NÉPMŰVÉSZETI KITÜNTETÉSEK**

folkMAGazin

Kiadja a Táncház Alapítvány

Megjelenik évente háromszor

II. évfolyam, 2. szám

Fenntartók:

Táncházi Kamara

Népművészeti Egyesületek Szövetsége

Magyar Művelődési Intézet Népművészeti Osztálya

Muharay Elemér Népművészeti Szövetség

Főszerkesztő: Nagy Zoltán

főmunkatárs: Bankó András

képszerkesztő: Kása Béla

Munkatársak:

Berán István, Beszprémy Katalin, Gósi Anett,

Héra Éva, Igyártó Gabriella, Koczpek Irén,

Nagy Zoltán József, Ötvös Györgyi, ifj. Tímár Sándor,

Tóth Kornélia, Vasváry Annamária

Szedés: Bankó Ágnes

Grafika: Gerbera Graphix Stúdió

Nyomda: Memphis Nyomda és Kiadó BT.

3534 Miskolc, Stadion u. 37-39.

ISSN - 1218 - 912X

A folkMAGazin szerkesztőség címe: 1011. Budapest, Corvin tér 8. 1251. Budapest, Pf, 101.

Telefon: 06-20 / 447-638

201-4492 Beszprémy Katalin

Telefax: 201-5164

Korábbi számok a szerkesztőség címén megrendelhetők.

TARTALOM

3. K. Tóth László: Az életét is színesíti

4. Fügedi János: Lenthangsúlyos kalotaszegi

5-6. Sipos János: Török népzene – magyar népzene

7. Lázár Katalin: Vikár Béla és a fonográf

Nagy Zoltán: Levelező népzene

Bankó András: Élesztő

8-9. K. Tóth László: „Oroszország nem jó helyt van.,

10. B. Simon György: A krasznai kertek alatt

Hivatal Endre: Nostalgia s a gyökerek

11. Hamar József: Ócsa

Szerényi Béla: Padkaporos történetek

12. Kóka Rozália: „Én örömömbé' es, keservembé' es énekelek..”

13-20. Hírek, információk

16-17. Poszter – Kása Béla: Fazekas

21. Matzkó László: Világzene – magyarzene

Bankó András: Traktoros Igric

22. Karácsonyné Molnár Erika: Szent Iván napi szokások

23-24. Koczpek Irén: A bor

25. Ifj. Tímár Sándor: A Magyar Klezmer-sztori

26. Ládikó – Olvasói levelek

27. NYELV.E.L.Ő – Bankó András: (Ki)borító; (El)szólongó

Régi mesterségek – Gervai Mária: Gyékényfonás

28-29. Foltin Jolán Kossuth-díjas

30. Bankó András: Lemezkritikák

31. Népművészeti kitüntetések

32. Szabó Zoltán: Aratási szokások és hiedelmek a két világháború között

Fotó: Angyalozás Csíkszentdomokoson (Karácsonyné Molnár Erika felvétele)

K. Tóth László: Az életét is színesíti

Fejéregyházi Barnabásné édesanyja tanította meg szőni, s maga sem gondolta húsz évvel ezelőtt, amikor hobbiból ismét elkezdett ezzel a mesterséggel foglalkozni, hogy e tevékenység néhány esztendő múlva megélhetésének forrása lesz. A keze alól kikerült munkákkal vásárról vásárra járja az országot, decemberben pedig üzletet is nyitott.

– Újrafogalmazom a rég feledésbe ment mintákat, a rozmaring – ez az ősi motívum – szinte minden munkámban megtalálható, minden munkám – belőlem egy darab – vallja Fejéregyházi Barnabásné. – Falun, ahol születtem, hosszú téli estéken minden háznál folyt a fonás, szövés. Nyáron megtermeltük a kendert, a lent, s feldolgoztuk, a birkát megnyírtuk, az így nyert anyagokat télen megszőttük, például gabonás zsáknak. Amikor learattuk és kicséptük a búzát, a rozst, ezekben a házilag szőtt, jó erős zsákokban tároltuk, így levegőzött is a gyönyörű mag. Mi gyerekek a lent és a kendert áztattuk a tóban, azután szárítottuk, tiltottuk és gerebeneztük majd az anyag a guzsalyra került, rokkán megfontuk, szövőszéken megszőttük, ruhát, lepedőt, terítőt készítettünk. A mintákat megbeszéltük a szomszédokkal, mindenki tett hozzá valamit magából.

– Ezt a mesterséget az anyámtól, ő pedig az ő anyjától tanulta, milyen kár, hogy kihalt ez a kultúra. Műhelyemben újraéled a régmúlt, aki hozzám jött, rácsodálkozott a szövőszékekre, és kedvet érzett ahhoz, hogy megtanuljon szőni. Mindenkit örömmel megtanítottam. Szeretném továbbadni azt, amit tudok, ezzel is hozzájárulva ahhoz, hogy valami fennmaradjon e nemzeti kultúrából.

Fejéregyházi Barnabásné szülőfalujában, a Zala megyei Borsfán még a közvetlen árucseré világát élte meg. Tizenhat évesen Budapestre került középiskolába, majd építész-technikusként dolgozott. A gyűs ideje alatt, 1976-ban belső indíttatásból kezdett ismét szövással foglalkozni.

– Beiratkoztam a Fővárosi Művelődési Házban indult szövőtanfolyamra, s újraéledt bennem minden, amit gyerekkoromban elsajátítottam. Rádöbbsentem, hogy e nélkül nem tudok élni: szövőszéket vásároltam, s először ugyan csak hobbiként, de elkezdtem különböző darabokat készíteni. Munkáimat zsűriztettem a Népi Iparművészeti Tanácsnál – ezt a mai napig megteszem –, melynek eredményeként 1980-ban elnyertem a népi iparművész címet. Ekkor ott hagytam munkahelyemet, s önállósítottam magam. Szőtteseimet elsősorban vásárokon értékesítettem, s decemberben boltot is nyitottam Óbudán, az Amfiteátrum mellett. Két

tanítványom végleg mellettem maradt, rájuk bíztam az árusítást. Emellett a szövést sem hagyták abba, az üzletbe is beállítottunk egy kisebb szövőszéket – műhelyemben további négy található –, amelyen tarisznyák készülnek. A betérők így láthatják, sőt, maguk is kipróbálhatják a műveletet.

A szövőasszony szerint ez a szakma kitartást, alázatot és erőt követel az embertől. Kezdetben a lent, gyapjút is maga fonta rokkán, s festette meg, ma már ezt nem győzné. Az egyes darabokat természetesen maga tervezi, szigorúan ragaszkodva a hagyományokhoz.

– Megyek az utcán, meglátok egy szép falevelet, s azt mondom: ezeket a színeket megszövöm. Éjszaka megálmodom a motívumokat, elgondolom, hogy mi készüljön, s nappal megvalósítom az elképzelésemet.

Az áldozatos munka meghozta gyümölcsét, ráadásul ma egyre nagyobb érdeklődés mutatkozik a természetes anyagok iránt. – Kezdetben fiatalok vásároltak tőlem, de ma már minden korosztály szívesen viseli az ilyen holmikat. Nincs jobb a természetes anyagnál, s aki felvesz egy lenvászont inget vagy ruhát, az nem is hajlandó többé mást viselni. A lenvászont ugyanis nyáron hűt, télen melegít, s mindezt gyapjúkabáttal kiegészítve olyan öltözethez jut az ember, amely egyrészt tartós, másrészt soha nem megy ki a divatból. A népművészetben elterjedt színeket, motívumokat alkalmazom, kevés színnel dolgozom: nálam a nyers és annak árnyalatai, a barna és árnyalatai, s a pasztell dominálnak. Hátizsákoknál, tarisznyáknál, papucsoknál esetenként kevéske pirosat is használok. Nagyon sajnálom, hogy itt, a fővárosban nem ülhetek össze az asszonyokkal – mint gyerekkoromban falun –, megbeszélni a munkákat. Annak idején a malomban mindenki ki tudta választani a gabonás zsákjait, a szín és a minta alapján.

A kollekció összeállításánál a kitűnő népművészt a teljesség igénye vezérli:

– Műhelyemből szoknya, blúz, ruha, ing, nadrág, pelerin, tunika, kabát, sapka, sál, kesztyű, papucs, hátizsák, tarisznya, falvédő, ágytakaró, párna, terítő, szőnyeg egyaránt kikerül. Most tervbe vettem, hogy bőrrel díszített kabátokkal is megpróbálkozom. Semmiből nem készítek két egyformát, színben és mintában minden darabom eltér egymástól. A szövés végtelen számú variációs lehetőséget ad. Ez az, amitől nem lehet elfáradni e szép, de nehéz munkában, amitől az ember újra és újra erőre kap. Nem is tudom elmondani, milyen öröm, amikor egy szép minta kikerekedik a fonalakból, ez minden napomat megszínesíti. Nincs is nagyobb boldogság az életben annál, mint amikor valaki azzal foglalkozhat, amiben kedvét leli.

Molnár Ferenc felvételén Fejéregyházi Barnabásné

Fügedi János: Lenthangsúlyos kalotaszegi Néptáncgyűjtések Kalotaszeg-Felszegen

A kalotaszegi táncok különös népszerűségnek örvendenek mind a táncházakban, mind a néptáncgyűjtések repertoárjában. Méltán. A virtuóz férfi szóló, a kalotaszegi legényes, kétségtelenül a magyar néptáncok legnehezebb és leglátványosabb tánca. De kedveltek az egyszerűbb csárdások, változatos forgásirány-váltó figuráikkal és a nők mutatós kar alatti kifordításaival, amelyek a férfi irányításával a párral való játékra is alkalmat adnak. E táncok iránti vonzalmukat a gyűjtők-kutatók sem tagadják, így azzal a szándékkal látogattam el tavaly augusztusban a Kalotaszentkirályon megrendezett néptánc-táborba, hogy ott az alkalom nyújtotta kivételes lehetőséget kihasználva filmfelvételeket készítsék az MTA Zene-tudományi Intézet Néptánc Archívuma számára a falu táncairól. Mint az a tánc-táborokban szokásos, az esténként megrendezett táncházakba itt is adatközlőket hívtak meg rövid bemutatókat tartani a napközben hivatásos (többnyire budapesti) táncoktatók tartotta foglalkozások színesítéséeként. Kissé meglepődtem, hogy egyetlen estére sem volt hivatalos helybeli, kalotaszentkirályi-zentelki táncos (e valaha két külön falu mára egybenőtt). Az szinte kizártnak tűnt, hogy a faluban ne lenne legalább két-három pár, akik, ha nem is többet, de a helyi páros táncokat elfogadható szinten elő tudnák adni. A meghívások elmaradásának feltételezhető okára hamarosan fény derült. A táborban, véletlen adta módon, kiváló gyűjtőcsapat verődött össze. Elsőként Fülöp Hajnalka, az ELTE néprajz szakos hallgatója csatlakozott hozzám, majd Orza Călin és Keresztes Edit, a sepsiszentgyörgyi Háromszék Táncgyűttes hivatásos táncosai. Sokat segített Vajda Levente és felesége, Vajda Rozália, akik szintén a Háromszék Táncgyűttes táncosai voltak, jelenleg a Magyar Táncművészeti Főiskola hallgatói, valamint László Csaba, a székelykeresztúri Pipacsok Táncgyűttes koreográfusa, és felesége, László Lujza. Zenekíséretre a táborban muzsikáló Üsztürü együttest kértük fel (Major Levente, Szász József, Kőnczei Csongor, Szász Lőrinc). Ez úton is szeretném megköszönni valamennyiüknek önzetlen segítségüket. Néhány napos szervezőmunka után kilenc párt sikerült táncolásra felkérnünk. Sajnos férfitáncra, legényesre egyikük sem vállalkozott, de csárdást szívesen jártak.

Lenthangsúlyosat. Tagozódásában (lassú – gyors), motívikájában (4/4-es jobbra-balra fordító, dobogós-kopogós tánckezdés, forgás, 6/4-es irányváltás, kar alatti kifordítás), szerkezetében jellegzetesen kalotaszegi volt, de következetesen, valamennyi pár, a hatvan feletti és a harminc alattiak esetében is, lenthangsúlyos, „belső lábás”, azaz forgáskor a zenei hangsúlyra, az „egyre” nem külső lábbal lépték, hanem a párjuk felé eső belsővel. Ezért nem „illettek bele a képbe”, a táborban tanított nádasmenti kalotaszegi csárdás mindenki által megszokott hangsúly-rendjébe. Táncosaink nem halmozták a motívumokat, de finom variánsokkal változatosan és nagyon szépen táncoltak. Hogy mit jelent az, hogy „szép”, nehéz lenne röviden összefoglalni. Talán az éppen véletlenül jelen lévő Berecz Andris szavai adták vissza azoknak a pillanatoknak a hatását, aki félhangosan, szinte csak úgy magának, megjegyezte: „Milyen kevés is kell a tánchoz!”, értve ezen, gondolom, a tánc-

sok mozdulati-dinamikai mértékletességét és érettségét, valamint a társal és a zenével való tökéletes együtt-lüktetést.

Mi lehet a helyzet a szomszéd faluban? – vetődött fel természet-szerűleg a kérdés. A felvételt követő napon rögtön átmentünk Magyarvalkóra, ahol szintén megrendeltünk egy táncalkalmat. Itt már helybeli cigányzenészeket kértünk fel zenekíséretre, a bánffyhungyadi Varga Mártont („Csipás” Marcit) és bandáját. Magyarvalkón is lenthangsúlyos volt a csárdás. Úgy tűnt, érde-mes a környéken alaposabban körülnézni, mennyire általános ez a jelenség. Az elkövetkező hónapokban megpróbáltunk szisz-tematikusan végighaladni – már amennyire a támogatások en-gedték – a Kalotaszentkirály körüli kalotaszeg-felszegi falvakon. Így eljutottunk még Jákótelkére, Kalotadámosra és Nyárszóra. A gyűjtések zömében a legnehezebb – előszervező és szervezői – munkát Orza Călin vállalta magára, ezért külön köszönet járt neki. Összesen körülbelül ötven párt vettünk fel, időseket, középkorúakat és fiatalokat, megközelítőleg azonos arányban. Valamennyien lenthangsúlyosan táncolták a csárdást. Alapos indokkal feltételezhető tehát, hogy a néptáncmozgalomban elter-jedt, a Nádásmente falvaira jellemző fenthangsúlyos előadásmód nem kizárólagos sajátja a kalotaszegi csárdásnak. Legutóbbi információk szerint Kalotaszeg-Alszeg, azaz az Almás patak völ-gyének falvaiban is lenthangsúlyosan járnak a táncot. Ha ezt az értesülést a kutatás igazolja, a területi megoszlás és a népesség számának aránya szerint a kalotaszegi csárdásra jellemzőbb lesz a lenthangsúly, mint a fent. Elkövetkező gyűjtőútjainkkal ennek a kérdésnek szeretnénk utána járni.

Érdemes megemlíteni még a felszegi legényest. Mivel a gyakorlat-ból régen kikopott, csak igen töredékes változatait sikerült felven-nünk. A megszokott 2/4-es, 16 ütemes legényes zenére járnak, de csoportosan, körformában. A táncosok nem unisono táncolnak, hanem mindenki a saját figuráit adja elő. A zenei zárlatokat itt is pontbeli zárlatokkal igyekeztek követni, de ez nem volt min-denkire egyértelműen jellemző. Ha a kör haladt, akkor balra, az óramutató járásával (vagy úgy is mondhatjuk, napiránnyal) ellentétesen forgott. Nekem nagyon hasonlóknak tűnt a vasvári verbunkhoz, amelyet csoportos előadás esetén, fő formai voná-saiban ezzel a fajta legényessel szinte teljesen megegyező módon táncolnak.

A jelenséget értelmezni korai lenne, egyelőre annak feltárásáig jutottunk. Helytálló következtetések levonása további alapos kutatómunkát igényel.

A kutatást természetesen mind területi, mind etnikai értelemben bővíteni szeretnénk. Ahhoz azonban, hogy teljesebb képet kap-junk Kalotaszeg táncairól, meg kell keresnünk a Nádásmentéhez képest messzebb eső, kevésbé kutatott két másik altájjegységének, Felszegnek és Alszegnek – táncszempontból reprezentatív – fal-vait és meg kell vizsgálni a helybeli románság tánckészletét is. A feladat igen nagy, ezért az érdeklődők segítségét szívesen látjuk. A legjobb eredményt úgy érjük el, ha gyűjtőtevékenységeinket koordinálni tudnánk, és megállapodnánk az elvégzendők meg-osztásában. Akit a téma érdekel, vegye fel velem a kapcsolatot a Zene-tudományi Intézetben. Telefonszámunk: 175-9011 /245 m, címünk: 1014 Bp., Táncsics Mihály u. 7.

Sipos János: Török népzene – magyar népzene

Törökök – mi jut az eszünkbe, ha ezt a szót halljuk. Talán az isztambuli bazárok, a 150 éves török hódoltság, az Egri csillagok, esetleg feldereng valami a kettős honfoglalásról, a kunokról, a magyar nyelv török jövevényszavairól. De a szakemberek kivételével a magyarok általában nem sokat tudnak róluk.

Azt azonban, hogy a magyar népzenenek vannak török kapcsolatai, sokan hallották. Milyenek is ezek a kapcsolatok? Melyik török nép zenéjére, és milyen mélységben vonatkoznak? Ezek bizony még nem igazán tisztázott kérdések. Bármilyen meglepő, de komolyabb népzenei gyűjtést török népesség között eddig magyar kutatók közül csak Bartók Béla, Vikár László és most jómagam végeztem. A Volga–Káma vidék népzenejének feltárásában alapvető Vikár László munkássága, aki Bereczki Gábor finn-ugor nyelvészrel 1958-1979 között tízszer 4-6 hétig gyűjtöttek a területen finnugor és török népek között. Ez alatt az idő alatt mintegy 4000 dallamot vettek fel, melyek egy részét publikálták is.¹ Vikár a cseremisiz (finnugor) és csuvas (török) határ mentén egy 60-80 kilométer átmérőjű körben talált nagymennyiségű pentaton kvintváltó dallamot. Ilyenek a magyar népzeneben is vannak (pl. a Páva dallamok), de Vikár a helyszíni beható kutatások alapján kételkedik abban, hogy a magyar és a cseremisiz-csuvas kvintváltó stílus közvetlenül összefüggene.² Ezen a népzenei stíluson kívül a területen nem találtak más olyan dallamosztályt, melyet a magyar népzene valamelyik rétegével össze lehetne vetni. Nézzünk meg egy jellemző, a területen közismert cseremisiz kvintváltó népdalt:³

Bartók Béla 1936-ban ment Törökországba. Célja elsősorban az volt, hogy megismerje az anatóliai népzeneét, és megállapítsa, vannak-e abban a magyar népzenehez hasonló dallamstílusok. Bartók az általa gyűjtött 87 dallamot osztályokba rendezi, és gyűjtése tanulságainak összefoglalásában többek között ezt írja: „...az első osztály nyolc szótagos dallamai megegyeznek a régi stílusú magyar nyolc szótagos anyaggal; a tizenegy szótagosak pedig szoros kapcsolatban vannak a magyar anyaggal. Mindez a magyar és török anyag közös nyugat-közép-ázsiai eredetére utal, és korát legalább 15 évszázadosként határozza meg”.⁴ Nézzünk meg egy általam gyűjtött török dallamot, mely beleillik Bartók első osztályába:⁵

Lehetőségem nyílt arra, hogy ezt a kutatást hat éven keresztül folytassam, amikor Törökországban az Ankarai Egyetemen feleségemmel együtt magyar nyelvet tanítottunk. A terepmunka 1988-ban kezdődött és 1993 elejéig tartott. Három központot választottam ki a Torosz hegység mentén: Antalyát, Mutot és Adanát, és ezekből a központokból indultam gyűjtőutakra a környékbeli kis, elzárt falvakba. A fenti területeken kívül alkalmanként Törökország más tájain is gyűjtöttem (pl. Ankarában, Denizliben, Trabzonban stb.). Az anyag nagy részét parasztok és pásztorok házában, sátrában vettem fel. Összesen 1400 dallamot rögzítettem és jegyeztem le 233 adatközlőtől 85 helyen. Saját gyűjtésem kiegészítésül feldolgoztam egy – főleg török zenészek által lejegyzett – összehasonlító anyagot, mely Törökország szinte minden területéről származó mintegy 3000, főleg giusto dallamból áll.

Most gyűjtésemet vagy akár csak a levont eredményeket nem ismertethetem részletesen, de az MTA Zenetudományi Intézete által 1994-ben megjelentetett Török népzene I. illetve az 1996 végén megjelenő Török Népzene II. kötetben 500 dallamot, valamint a dallamok elemzését és a magyar stílusokkal való összevetését közlöm.

Röviden összefoglalva: törökországi kutatásom a magyar pentaton recitatív stílus valamint a sirató stílus kiterjedt török hátterét mutatta meg, ezzel (a) kiszélesítette a Bartók Béla 1936-os gyűjtésében felfedezett 'rokon' török és magyar zenei kapcsolatok területét, (b) hasonlóságot felmutatva a török és a magyar siratók között megkérdőjelezi, hogy a magyar siratókat csak finnugor népek zenéjéhez lehetne kötni, végül (c) a magyar gyermekjáték dallamok lehetséges török kapcsolataira is rámutat. Nézzünk meg most egy török és egy magyar sirató dallamot.⁶

Távolabbi terveim szerint először tatárföldre mennék gyűjteni. Ehhez az előkészületeket a legjelentősebb tatár népzenei gyűjtemények tanulmányozásával, a tatár nyelv tanulásával és az első, Magyarországon elvégzett gyűjtéssel már el is kezdtem. A 4. ábrán ízelítőül egy olyan tatár dallamot mutatok be, mely beleillik a magyar és a török pentaton recitatív stílusba. A hasonlóság egyértelmű, azonban figyelembe kell venni, hogy míg a magyar és a török népzeneben ez a stílus kétségkívül egy erőteljes réteget képvisel, az általam áttanulmányozott mintegy 900 tatár dallamból csak 8-10 dallam tartozik ide.⁷

Ezután következne a kazak népzene tanulmányozása, és ezzel egy nagyobb terület: az anatóliai törökség, a kazakok és a tatárok népzenejéről nyernénk mélyebb ismereteket, ami lehetővé tenné az első hallásra meglehetősen eltérőnek tűnő török népzene esetleges közös, mélyebb rétegeinek meghatározását és e rétegeknek a magyar népzene régebbi rétegeivel való összevetését.

Jegyzetek:

1. Vikár László – Bereczki Gábor *Cheremis Folksongs* Budapest 1971; *Chuvash Folksongs* Budapest 1979; *Votjak Folksongs* Budapest 1989; *Tatar Folksongs* (kézirat).

2. Az érvek és ellenérvek a magyar és a volga-vidéki stílus összefüggéséről elolvashatók Vargyas Lajos: *A magyar zene őstörténete I, II.* (Ethnographia XCI 1980) cikkében, illetve Vikár László: *A Volga–Kámai finnugorok és törökök dallamai* (Budapest 1993) könyvében.

3. Vikár L.– Bereczki G. *Cheremis Folksongs* (Budapest 1971) 221-es számú dallama. A magyar fordítás: *Sárga hegy tetején, sárga fejű virág.*
Le akarom szakítani, (a kezemben) akarom tartani.
(Bereczki Gábor)

4. Saygun, A. A. Béla Bartók's Folk Music Research in Turkey (Budapest 1976).

5. A török pentaton recitatív (pszalmodikus) dallam Török népzene I. kötetem N°96 dallama; a magyar pentaton recitatív dallam pedig Szendrei J.– Dobszay L.: *A magyar népdalstílusok katalógusa* (Budapest 1988) I/1f példája. A török dallam szövege magyarul: *A sárga selyem, amit Szemem felöltött,*

Bár láthatnám az arcod néném, mielőtt meghalok.

Rossz malom törött vitorlája,

Megjött a vize, csobogni kezdett.

6. A török sirató Török népzene I. kötetem N°41 dallama; a magyar sirató pedig Vargyas L.: *A magyarság népzeneje* (Budapest 1981) 0153 kottapéldája. A török sirató fordítása:

A házak előtt mirtusz van, / Ne nyúljatok hozzá, érjen meg az ágán. / A barátaidat adja a kerítő a lányához, / Beleestem a bajba, elégek, elpusztulok

7. A tatár dallam a *Tafar halik jirlai*: Kazan 1976 kötet N°114 dallama; a magyar pentaton recitatív dallam pedig Szendrei J.– Dobszay L.: *A magyar népdaltípusok katalógusa* I/46h példája. A tatár dallam szövege magyarul:

Ó szépségem állj elibém, hadd fonjam be a hajad.

Gyere a patak partjára, hadd lássam az orcád.

ELŐFIZETÉSI-TÁMOGATÁSI FELHÍVÁS KÜLFÖLDÖN ÉLŐK RÉSZÉRE

Kedves külföldön élő olvasóink!

Szeretnénk, ha Önök is rendszeresen hozzájutnának a folkMAGazinhoz. Aki legalább évi 10 CHF (vagy annak megfelelő más pénznem) támogatást adományoz, annak ingyenesen megküldjük a folkMAGazin megjelenő példányait. Adományokat egyéb célokra is – pl. Táncháztalálkozó, Budapesti Folkfesztivál, kiadványok, gyűjtések stb. támogatására – szívesen fogadunk csekken, vagy átutalással a következő devizaszámlára:

Agrobank Rt. Budapest MNB 219-98629

Táncházi Kamara 19657772

Fotó: Sipos János

Vikár Béla 1859-ben született a Somogy megyei Hetesen. Műfordítóként elsősorban a finn nemzeti eposz, a Kalevala lefordítása révén vált ismertté. Foglalkozott az eposz versformájával, a magyar (közlebről a székely) népköltéssel való összehasonlításával és a finn népköltészet elméleti kérdéseivel is.

Számunkra azonban a következőkben etnográfusi munkája lesz érdekes. Vikár Béla ugyanis Edison találmányának, a fonográfnek első felhasználója volt. Edison 1877-ben szerkesztette a fonográfot, az első sikeres hangrögzítő eszközt. Tölcsérébe énekeltek, a hangnak megfelelő barázdát pedig egy rezgő acéltű karcolta forgó viaszhengerrre. Vikár a találmány megszületése után nem egészen 20 évvel már népdalt gyűjtött a fonográfjal. Az akkori időkben ez nagyon is gyorsnak számított: a világon másodikként, egyes vélemények szerint azonban elsőként használta a fonográfot népzenei gyűjtésre. Több tanulmány, kézikönyv és lexikon szerint 1895-ben kezdett vele felvételeket készíteni, ám Vikár saját beszámolója és visszaemlékezései (másokéval együtt) bizonyítják, hogy ez a nagy jelentőségű esemény 1896-ban, a millennium évében történt. Erről ír Sebő Ferenc: Mikor is volt 1896? (Vikár Béla népdalgyűjteményének datálási problémái) c. cikkében.

Az alábbi, Vikár gyűjteményéről szóló írás az évforduló alkalmából jelenik meg, legyen az akár idén, akár jövőre. Bármennyire is érdekesek az ezzel kapcsolatos fejtegetések, és bármennyire is megalapozott érveléssel találkozhatunk, ennek a cikknek nem célja, hogy állást foglaljon az 1895-ös vagy 1896-os év mellett. Ezúttal inkább nézzük meg azt, hogy mit vett föl Vikár a fonográfjal!

A Néprajzi Múzeum leltárkönyvéből és Sebő Ferenc idézett tanulmányából egyaránt kiderül, hogy 697 fonográfhengerről van szó, melyek a Néprajzi Múzeumban találhatóak. Egy-egy hengerre 3-4-5 dallamot lehetett felvenni. Amikor Vikár a hengereket átadta a múzeumnak, velük együtt odakerültek támlapon (ez az elnevezés az ő alkotása és máig ez használatos) a dalok származási adatai, kotta- és szövegjegyzései is. Bár a helyszínen gyorsírással lejegyezte a szövegeket, a dalok egy részénél a felvételen rosszul érthető szöveget a henger újbóli meghallgatásakor nem pótolta; ilyenkor a támlapon „szövege érthetetlen” vagy „szövege hiányzik” felirat szerepel. A kottalejegyzéseket Kereszty István készítette el, de később Kodály is, Bartók is javította őket. A hiányzó szövegjegyzések egy része pótolhatóan bizonyult a hengerek meghallgatásakor, hiszen technikailag feljavított átjátszásokról van szó, melyen talán jobban hallhatóak és érthetőek a felvételek, mint az eredeti példány korabeli technikával való lejátszásakor. Segítséget jelentett a helyszíni lejegyzések felhasználása is, s így a támlapok jelentős része kiegészíthetővé vált, ill. a rajta szereplő adatok pontosíthatók voltak.

Az írott anyag feldolgozása még várat magára, bár a gyűjteményt a népzeneutatók több esetben felhasználta. Erről nem mondhatunk le, hiszen Vikár Béla gyűjteménye a legrégebből származó, a kutatás számára nélkülözhetetlen adatokat tartalmazza. Műfajilag is változatos (találunk benne szerelmi dalt, betyárdalt, gyermekjátékot stb.), s a gyűjtési helyek szempontjából is (Borsod, Vas, Zala, Torontál megye és Erdély egyaránt szerepel). Látható tehát, hogy olyan gyűjteményről van szó, melynek jelentőségét nemcsak a szakirodalom ismeri el, hanem méltó arra is, hogy tudjunk róla, s a terjesztésben-népszerűsítésben vagy a kutatásban egyaránt felhasználjuk.

Vikár Béla az utolsó polihistorok sorába tartozott mint műfordító és néprajzos (etnográfus). Ez utóbbi területen is sokrétű tevékenységet folytatott. A népdalgyűjtés terén úttörő munkát végzett, s az ő nyomdokain indult gyűjtőútjaira népzeneutatóink és zeneéletünk két világhírű óriása, Bartók Béla és Kodály Zoltán is.

(Sebő Ferenc idézett tanulmánya alapján)

Szeptemberben utolsó évüket kezdik meg a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola ének-zene tanszékének levelezős népzenei hallgatói. Még egy év, közben szakdolgozat, záróvizsga, és kikerülnek az iskolából azok a jórészt ismert zenészek, énekesek, akik különböző zenekarokban muzsikálva, vagy szolistaaként sok-sok év óta foglalkoznak a népzenevel, ének és hangszeres muzsika oktatásával.

Volt ugyan lemorzsolódás, de aki bent maradt, „álta a sarat”, elmondhatja, hogy megérte... de ne igyunk előre a medve bőrére, még hátra van egy év!

A nyíregyházi főiskola a nappali és levelezős népzenei oktatás bevezetésével új fejezetet nyitott ezen a területen. A hajdani Népművelési Intézet által szervezett Sebő – Halmos féle tánccházzenész-képző tanfolyamok, táborok, (majd azok Halmos – Téka féle folytatása), az első zeneiskolai áttörések (III. ker. Zeneiskola Béres János irányításával), – azaz a népi hangszeres oktatás lassú terjedése után adott a lehetőség, hogy új és képzett, a tanári pálya minden fontos tudományával felvértezett, szaktantárgyak és átfogó népzenei és klasszikus zenei ismeretek birtokában lévő oktatók folytassák, vagy kezdjék meg pályájukat.

Jó hír – főleg annak a sok-sok eddigi érdeklődőnek, akik csak késvé szereztek tudomást erről a lehetőségről, hogy legújabb információink szerint folytatódik ez a képzési forma Nyíregyházán.

A 95-96-os tanévben végeztek helyére 1996. szeptemberében (természetesen a tavaszi felvételik után) várják az új levelező tagozatos népzenei hallgatókat az ének-zene tanszéken.

Bankó András: „Élesztő”

Sebő Ferenc nemrég megjelent Népzenei olvasókönyve széles lehetőségeket kínál az ismeretek bővítésére. Szól a paraszti zeneélet hangszereiről, a hagyományos zenekari fölállásról éppúgy, mint az előadói-színpadi munkáról. Foglalkozik a rendszerezés alapvető tudnivalóival, a különböző népdalstílusokkal, az elemzés főbb szempontjaival. A kötetnek több mint felét kitevő „Olvasmányok” című fejezet a történeti áttekintéshez biztosít forrásértékű válogatást; Bartók Béla, Lükő Gábor sorai olvashatóak – többek közt – az időszzerű összeállításban. Ám épp e rész még egy nagyon fontos tanulsággal szolgálhat, méghozzá azzal, hogy a tánccházziak (így a szerző és Halmos Béla nemzedékétől napjaink népzeneészeig) egyenes ágon folytatják azt a kutatómunkát, amely a századforduló körül bontakozott ki Bartók és Kodály jóvoltából.

Ha az ember egy pillanatra meggondolja, már annak is száz éve, hogy különböző technikai eszközökkel próbálják rögzíteni a népdalokat – hisz a világon elsőként Vikár Béla használta Edison találmányát arra, hogy paraszti éneket örökítsen meg a fonográfhengerről. (Ez a gyűjtés 1896 karácsonyán zajlott a Borsod megyei Csincsen.) Ettől a mozzanattól kezdve pedig akár technikátörténeti adalékokat is mazsolázhat az érdeklődő, hisz Martin György idejében még jó 15 kilós magnetofonokkal jártak gyűjteni, aztán megjelentek a kisebb szalagos, majd a kazettás magnók s végül a videó, amire – például – az alkalmazott ujjrend láthatóvá tételében hárul nélkülözhetetlen szerep. Viszont ahogy tökéletesednek ezek az eszközök, úgy fogynak azok az adatközlők, akikről érdemes gyűjteni. Egy ilyen kutatómunka tapasztalatainak összegzésével indul a „Példatár”, amely számos hasznos tudnivalót tartogat még az érdeklődőknek.

Ki kell emelni, hogy rendkívül igényes jegyzetanyag kíséri a kötet egyes fejezeteit. Akit egy-egy terület behatóbban is érdekel, az rögtön előáshat egy olyan bibliográfiát, amellyel már neki lehet vágni egy terra incognitának, egyébként pedig bárki meggyőződhet arról, milyen gazdag az irodalma a népzene gyűjtésének s az ezzel kapcsolatos ismeretterjesztésnek. A könyv képanyaga (egy-egy kézirat lap, könyvborító s jó néhány kurióznak számító fotó bemutatásával) korhangulatot idéz, ugyanakkor kézenfekvő bizonyítékát is adja mindannak, amiről a szöveg számolt be. Ha ennyire jól sikerül egy könyv összerakosgatása (a szerkesztésben közreműködött Papp Ágnes, Eredics Gábor, Wilhelm András), akkor már csak azt lehet kívánni, hogy minél többen forgassák, lapozgassák, olvassassák e művet.

K. Tóth László: „Oroszország nem jó helyt van”

Zerkula János gyimesközéploki primás feleségével, Fikó Regínával együtt gyakori vendége a budapesti táncházaknak, s természetességével, humorával, no és – nem utolsó sorban – muzsikájával kitűnő hangulatot képes teremteni a fiatalok körében. Az alábbi beszélgetésre a Belvárosi Ifjúsági Házban került sor, 1995. február 4-én.

– Úgy mondom lassan, hogy óvatosan tudja leírni. 1927-ben születtem, augusztus 27-én. Nyolc éves voltam, mikor árván maradtam, de apám sosem tanított muzsikálni. Azt mondta anyámnak, hogy ne add a gyerek kezébe a muzsikát, mert az tesz engem a sírba.

Azért tette a sírba, mert a gyantapor meg a föld pora megölte. Drága édesanyám 1973-ban, 84 évesen halt meg, de még akkor is úgy láttam a két szememmel, mintha húsz éves lett volna.

Apám halála után édestestvérem, Anna nevelt engem. Az ő férje adta a kezembe öt éves koromban a muzsikát. Mikor hat éves voltam, már tudtam kicsiben muzsikálni. Testvéremék gyermektelenek voltak, sógorom suszter volt és muzsikált is. Úgy hívták, hogy Sinka János Gömbő. Kilenc éves koromban már lakodalmat muzsikáltam, odáig jött a tudomány. Aki kérte, Anna nénémnek megfizette a muzsikálást, gyerekéssel nem törődtem azzal, hogy mit fizetnek. Csak kávét kértem, hogy fönn tudjak maradni reggelig vagy másnap délig. Abban az időben cikóriakávé volt, gyereknek nem adtak italt.

Aztán nagyobbak lettünk, jött a háború. Nevelőapám fogóságba került, minden járom a nyakamba szorult, öröm is, bánat is. Minden nehézség az én nyakamat terheli azóta.

Levente katona voltam, Hidegségszádától a gyimesi határig vigyáztuk a telefonvonalakat, nehogy elvágják az orosz partizánok. Mire hírt kaptunk, már Felsőlokon bejöttek az oroszok. Elfoglalták a kaszárnyát, mi bent maradtunk a gyűrűben. Hét kerek hónapig sem a testvéreimet, sem édesanyámat egyáltalán nem láttam. Muzsikát adtak a kezembe, muzsikáltam az oroszoknak. Gyimesen, egy uradalomban voltak kihúzza a sátrak; abban voltak az

orosz katonák. Oda senki sem jöhetett be. Nem tudtam hírt adni, pedig édesanyámtól öt kilométerre voltam. Hét hónap múlva be akartak vinni Oroszországba. Azt mondta az őrnagy, hogy úriembert csinál belőlem, mert nagyon tetszett a muzsikám neki. Le volt már törve a háború. Azt mondták, hogy indulnak haza. Én meg elhatároztam, hogy nem megyek, ha meghalok is. Annyi volt az ember, mint egy köpés. Az orosz fiú is – aki tolmács volt, tizenkét nyelvet beszélt – azt mondta, hogy szökjek meg, mert elvisznek. Két órakor a mozi hátánál egy deszkát levettem, annyi széles nyílás lett, mint egy ember. A mozi mögött volt a gát vize, 60 centi mély, két méter széles. Én helyből átugrottam a hegedűmmel együtt, mert nagyon szerettem abban az időben a sportolást. Azt mondtam, ha meghalok, ott maradok, ahol a szüleim. A Tatros vizén átmentem, azt nem lehetett átugrani, mert széles volt, de csak 10-12 centi mély. Október volt, már befagyott a szekér nyomán a víz. Feljöttem a porondon a Csigolyásnál, ami olyan volt, mint az erdő. A gyimesi nagyhídnál, Áldomáscsádánál kimentem a főútra, no, ott már kúsztam, mert ott volt az orosz őr az átjáróban. Amíg élek, sosem felejttem el. Az orosz egy nagy szivart csinált újságba sodorva, visszaindult, s én átugrottam a sorompót, lehajolva átjutottam a vasúton is. Egy olyan hétszáz méterre voltam, amikor meglátta az orosz, hogy valami mozog. Rám lőtt, de én beugrottam a sánca. Ő adott egy-két-három sorozatot a géppisztollyal. Csak az utat lőtte, úgy hullottak rám a kövek, mint az eső. Elmentem édesanyámékhoz Gyimesbükbe, a szülői házhoz. Mikor bekopogtam, éjjel 2-3 óra lehetett, édesanyám nyitott ajtót. Felsikített, mert azt hitte, hogy megcsalott, mert azt gondolta, hogy már nem is élek. Azonnal indította Péter bátyámat – őt is elfogták, de három hétre rá elszökött – Anna nővéremhez, hogy megvagyok. Jött is. Egy kicsit sírtunk, de volt nagy-nagy öröm. Péter nem engedett el egy hétig. Édesanyám meg azt mondta, hogy te is olyan kedves fiam vagy, mint Péter. Féltem, nehogy elfogjanak, mert még szállingóztak az oroszok. Aztán elmentek, én meg szépen hazamentem Hidegségszádába.

Még egy hetet sem voltam otthon, amikor megfogadtak lakodalomba. Muzsikáltam egy-két óra hosszája, amikor beszivárogtak orosz katonák, pedig már biztonságba vol-

tam, hogy többé nem látom őket, de kettő bejött abba a mulatságba. Szépen viselkedtek, amíg meg nem részegedtek. Megfogták az embereket, lefektették őket. Reggel elmentek, aztán egyet sem láttam, csak Budapesten, Kádár idején, autón. Többet velük nem vitatkoztunk.

Szépen muzsikáltam a népnek, mindenkivel szemben becsületesen elvégeztem a munkámat. Amíg tiszta az ész, tiszta a kéz is a muzsikán.

– *Feleségével hogyan került össze?*

– Hat-hét esztendősek lehettünk, amikor az összegyűlt sokaság azt bámulta, hogy a Regina meg a Zerkula táncolnak. Szerettük a táncot is, a zenét is, őt a nagymamája tanította gardonozni. Aztán húsz éves lettem, s 1947-ben Magdolna napján, templomozás után, indultunk nénémrel Középlokról haza, Hidegségszádába. Lefelé az úton jobbra meg balra sátrak álltak, éppen búcsú volt. Vettem egy pár cipőt, s ahogy egy picit alább jöttünk, meghallottam a zenét. Tánc volt Lőcs Gyurikánál, a csűrben. Azt mondtam Anna nénémnek, hogy kicsi néném, annyit muzsikáltam már, engedje meg, hogy én is hadd menjek be, mint a többi fiatal. Ő továbbment, de beengedett. Bementem, s az én kedves feleségem – akkor még lány volt – testvérével, Pulika Jánossal muzsikált az ülésen. Egyedül Regina Fikó, mert szülei nem voltak megesküdvé, amikor született. Szerelemgyerek volt. De aztán apósom, Pulika Péter elvette anyósomat, Fikó Annát.

Ott muzsikáltak a csűrben, én meg a kapuban állva hallgattam a zenét, a szívem szakadt meg a táncért. Táncoltam egyet Regina barátnőjével. Már rég volt, be szép is volt. Hogy nem vagyok húsz éves, hatvannyolc éves ember nem talál egy húszéveset. Sógorom – amikor elhúzta a nótát – azt mondta: elmegyek a kocsmába, nagyon kérlek, húzz egy nótát helyettem. Muzsikus barátok voltunk. Felültem Regina mellé, még gondolatom sem volt, hogy megnősülök. A nóta végén azt mondtam neki, hogy most is úgy szeretlek, mint gyermekkoromban. Szeretsz-e engem? – kérdeztem tőle.

– Igen.

A János nem jött vissza. Mondta is Regina, hogy nem szégyenli magát, elmegy a kocsmába, te meg az ő pénzén muzsikálsz. Estig húztuk, aztán mentünk haza. Mondom

a kocsmá előtt Reginának, vidd be a muzsikát Jánosnak, mondd meg neki, köszönöm szépen, hogy milyen szépen átadta, aztán nem jött vissza. De szólt valaki, hogy menjek be. Elkezdtém muzsikálni, de Regina utánam jött: nem tudom, ettél-e? Tedd le a muzsikát János elejibe és gyere ki. Azt csináltam, amit ő mondott. Hazavitt, vacsorát adott. Apósom fogságban volt, anyósom sem szólott bele. Megvacsoráztam, éjfél után kettő is lehetett, amikor mentem haza. Regina hazakísért engem, egész a kapuig. Kértem Reginát, hozzám jössz-e feleségül?

– Addig nem, amíg édesapám meg nem jön.

Regina járt gardonozni, de miért ment? Pénzért! Öt hónap sem telt el, hazajött apósom a fogságból. Mondom Reginának, hozzám jössz-e?

– Amikor csak akarod! Mert nálunk úgy volt, ha nem adták, elloptuk a nőt. Sosem felejttem el, 1947-ben a Mikulás hozta nekem a szép feleségem, mert december 6-án elszöktettem. Apósomék fenn voltak a sógoráéknál, mi meg elléptünk. Három hónap múlva megbékültünk a szülőkkel, addig közel sem tudtunk jutni. Azt mondták, miért nem jelentettük be, hirdettük ki a templomban, megérdemelték volna. Aztán templomban is összeesküdtünk, és a mai napig együtt vagyunk.

A legjobb gyerekük voltam apósoméknak, sem őket, sem édesanyámat soha meg nem sértettem, huszonkét éves voltam, amikor sör még nem járt a számban, egy hónapban egyszer-kétszer megittam egy-egy fröccsöt. Nem tudtam, mi a sör, mert gyermekkoromban adott valaki nekem, de megutáltam. Most a kedvenc italom. Feleségem szidott, ha kimentem cigarettázni vagy ha megittasodtam, de meg nem ütöttem soha. Sohasem veszekedtünk.

– *Reginával nem csak „házaspáros”, hanem muzsikuspáros is. De a zenélés mellett ön dalokat is szerzett...*

– Oroszország nem jó helyt van – ezt én magam szerkesztetem akkor, amikor hét hónapig fogságban voltam. Volt is időm kitalálni. Úgy megtaníja az embert a rossz, nem kellett sokáig gondolkodnom. A jókedvet is leírom, de amikor ott voltam, sírtam. Akkora bánatom volt: nem láttam édesanyámat, testvéreimet, nem lehetett ellépni, mert akkor meglőttek volna. Azért a reményt nem vesztettem el, senki ne veszítse el, mert örökké jön valami. Vagy jó, vagy rossz.

Zerkula János fiatalkori képe

B. Simon György (Szilágysomlyó) : A krasznai kertek alatt

Ötödik alkalommal került sor a Zilahi Nemzetiségi Fesztivál rendezvényeire, s mint korábban, úgy '94-ben is a Szilágy megyei Művelődési Bizottság, a megyei RMDSZ, valamint a Szilágy Társaság szervezésében. Figyelembe véve jelenlegi helyzetünket és lehetőségeinket, elmondhatjuk, hogy a fél évtized már nem kis idő. A képzeletbeli torta öt gyertyája már fényt is áraszt, meleget is sugároz... Nagy István, az RMDSZ helyi szervezetének tagja jóvoltából a fesztivál néprajzi vonatkozású eseményei a mezővároskában zajlottak.

A házigazdák Györkös Mányi Albert kalotaszegi festőművész tárlatán kívül egy helybéli szobabelsővel és egy népművészeti kiállítással lepték meg az érdeklődőket. Az itteni autentikus szőtteket, bútorokat, használati tárgyakat, valamint a szilágysági fazekasság remekeit szívesen vizontlátnánk egy állandó kiállítás keretében.

Tavaly először a helyi kórház és a műemléktemplom közötti útszakaszon vonultak a menettáncosok. A templomból, Isten áldásának vétele után a kultúrházba igyekezett a népes közönség, ahol a házigazdák „Bokréta” táncgyűjtése szereplésével vette kezdetét a fesztiválprogram. Másodikként a szomszéd Cizer község román táncmúSORA következett; egy tiszta, minden behatástól mentes „Ardeleana” (erdélyi vagy erdélyes?) táncrenddel. Ezúttal megyénk táncgyűjtései is bekapcsolódtak, sőt tavaly először a szomszédos Bihar megye képviselőiben a micskei táncsoport látogatott ide. Ez az együttes már profi szintű koreográfiával, igényesen előadott udvarhelyi, széki és szatmári táncrenddel tette magát emlékeztetővé; neve, a Görbőc remélhetőleg gyakran szerepel majd más fesztiválok műsorain is.

Hasonlóan színvonalas produkcióval érkezett a bogdándi „Rozsmalint” és a magyarországi Murakeresztúr „Morica” horvát táncgyűjtése. A sort a kolozsvári Brassai Sámuel középiskola „Bogáncs” táncsoportja zárta egy csodálatos kalotaszegi táncrenddel. A táncgyűjtések műsorszámai között népdal-előadók bizonyították, mennyire igazak Sütő András szavai: „Hozzuk a dalt az erdőből...” Az énekesek – mint Rigó Erzsébet, Kátai Livia, Somogyi Erzsébet, a szilágycsehi „Rezeda” népdalkórus s még sokan mások –, a Krasznai vidékétől a Tövisháton át Kalotaszegig minden főbb néprajzi egység dalait fősorakoztatták: a történelmi korokba ágyazódó élő énekszó a megmaradni-akarás erejét villantotta föl. Az ünnepség táncházba torkolt, amelyet Könczei Csongor vezetett, a talpalávalót az „Üsztürü” zenekar húzta.

A rendezvény vasárnap folytatódott a szüreti fölvonulással, s az esti ballal ért véget. A tapasztalat hiánya ugyan rányomta bélyegét a rendezésre, mégis hagyományaink megőrzésében, a megmaradásért vívott küzdelemben fontos szerepet játszik ez a fesztivál, amelyet reményeink szerint '95-ben is megrendezhetünk.

Ratkó Lujza: A tánc mint tradíció a nyírségi paraszti kultúrában c. monográfiájának előzetese

A doktori disszertációként elfogadott munka egy néprajzilag igen kevésbé ismert terület, a Nyírség néptáncainak monografikus teljességű bemutatását nyújtja. A tudományos igényű, de olvasható nyelven megfogalmazott tanulmány három közép-nyírségi falu, Geszteréd, Bököny és Érpatak táncéletén és táncain keresztül mutatja be a vidék tánc kultúráját. A táncalkalmakat évszakok szerint, valamint az emberi életkoroknak megfelelő tagolásban ismerteti, külön kitérve a táncillem és a táncszokások kérdéseire. Mindhárom részterületről (tánc, muzsika, viselet) olyan forrásértékű, teljességre törekvő néprajzi anyagot közöl, amely nemcsak hogy kiegészíti a néprajztudomány és a néptánc kutatás eddigi, meglehetősen gyér ismereteit erről a vidékről, hanem igen sok újat is hoz.

A monográfiát a tájszavak szótára, a táncal kapcsolatos szavak és kifejezések jegyzéke, valamint egy négy részből álló melléklet: a 40 dallamot bemutató dallamtár, az 53 fotót tartalmazó fotótár, a 13 db színes rekonstrukciós viseletrajz, valamint a 8 táncfolyamatot leíró táncírás teszi teljessé. A könyv ára augusztus 31-ig befizetve 800,- Ft, szeptember elseje után 1000 Ft. A megjelenés várható ideje 1995 októberre. Intézmények a „Múzeumfalú Baráti Köre” 449-98008-031851-0 jelzetű OTP bankszámlára utalhatják át az összeget. Minden esetben kérjük feltüntetni, hogy azt a könyv megrendelésére szánják. Egy utalványon több könyv ára is befizethető. Egyéb információ Ratkó Lujzától kérhető a (06) 421479-704 telefonszámon, illetve a Sóstói Múzeumfalú címén: 4431 Sóstófürdő, Tölgyes u. 1.

Hivatal Endre: Nostalgia s a gyökerek A tengerentúlról

Hűvös montreáli estén a Kanadai Magyar Mérnök Egyesület kötetlen „vezetőségi” gyűlésére voltam hivatalos. Színhely a Budapest étterem – nem a kedvenc helyem –, illet alkalmazkodni a rangidősekhez. Végül is a kijelölt témáról vajmi kevés szó esett, mégis, megérlelt bennem valamit az asztaltársaságban eltöltött kétóra. Mondhatnám ezt amolyan intergenerációs légyottnak is, én képviselvé a harmincasokat, akik szinte teljesen hiányoznak a közéleti színből. Előzetes félelmeim nem bizonyultak alaptalannak. Remek „czigány” zenét húzott a primás föl-alá korzózza az asztalok között, míg a zongoristán adta a kísérletet – saját műfajában figyelemre méltó színvonalon – jobb fülemtől mintegy méternyi távolságra. „Mindenki” nagyon jól érezte magát, Cs. Bandi szólt hozzám, hogy ilyen jó muzsikát már Magyarországon is nehéz találni, mert leváltotta a cigányt a zenegép. Megértően bólintottam a hangzavarban, a primás az asztalunkhoz sündörgött, M. Viki nótára fakadt a balomon, Cs. Bandi rátercelt a jobbomon. Ettől egy URH-szám szökött az agyamba: „Mosolyognak és tapogatnak / nincs más, érd be ennyivel...” Túléltem már ennél rosszabbat is – biztatgattam magam. Majd Viki fordult hozzám és vallomást tett:

– Tudod nekünk 56-osoknak nagyon nehéz volt megtartani a magyarságunkat, ha nem énekeltem volna, talán ki is vészett volna belőlem. Ez tartotta bennünk a lelket. Mikor hosszú idő után hazamehettünk, ez volt a legnagyobb élmény: húzatni a cigánnyal az Interkontinentálban. Szimpatizáltam e gondolattal, bár azon kezdtem tanakodni, hogyan is viszonyuljunk a „proli” kultúrához? Mondhatjuk-e róla kapásból, hogy értéktelen, vagy nem, egyáltalán elvárhatjuk-e magunktól, hogy függetlenítsük magunkat tőle?, végtére ez folyik a csapból is, hova menekülünk előle? Ha belegondolok, hogy mit is szeretek a munkásosztály életvitelében, egy-két dolog jut eszembe hirtelenjében. Egyik a vitalitás, az életigenlés, mely mindenféle ügyeskedés kitapintható háttere; másik a praktikum, mellyel absztrakt problémákat közelítenek meg, s a maguk módján pofonegyszerűvé meztelenítik. Talán a legmesszebbmenőkig a melós humorával tudok azonosulni, mely az „intellektuelnek” már nem sajátja. Itt kanyarodnék vissza nemzeti kincsünkhöz, a magyar nótához. Ha már a pozitívumot keresem benne, egy dolog biztos, valamilyen szinten aktiválja közönségét, az ötven-plusz korosztályt. Gondoljunk csak bele, ugyanez az évjárat a nyugati világban teljesen passzív módon szórakozik, bekapcsolja a zenegépet és Tom Jones öröközőket fog dudorászni (jobb esetben). Ezzel szemben a magyar emigrációnak sajátossága, hogy e fülbemászó dallamok sírva vigasztják, de mindenféleképpen aktív részeseivé teszik a mulatás folyamatának. Ebben egy hallatlan pozitívumot érzek, ugyanis nem másoknak fizetnek, hogy énekeljenek nekik, hanem saját kezükbe veszik a dolgot. Itt érkeznek a következő problémakörhöz, hogy életképes-e ez a kultúra?

Ha azt vizsgálom, hogy milyen sikerrel örökölték át a magyar nótát a második, harmadik nemzedékre, akkor gyászos a helyzet. Az ifjabbak számára, ha beszélnek is magyarul, az öregek sírva vigadása élménygős, bizarr rituálé, melyet nemigen értenek. Talán arra gondolnak, hogy az öreg megint nostalgizál a gyermekkori akácvirág illata után. Tehát megkockáztatom sejtésemet, hogy bár a nóta szinte kizárólagosan képvisel egy-két nemzedéket, mégis halálra van ítelve, mint közösségi szórakoztató műfaj. Ugyanakkor jelen van az eredeti népi kultúránk is: 56-osaink ímmel-ámmal támogatják a néptánc-rendezvényeket, de nem igazán lelkesednek érte. Ők nem ilyen lovat akartak. S valóban, az autentikus etno-kultúra mindig is csak egy réteggel marad, az aktuális divathóbort legfeljebb egy kis átmeneti kilengés idéz elő. Mégis óriási előnyt érezek kitapinthatónak a néptánc, a népzene javára. Míg az emigrációban születettek szinte kivétel nélkül óztkodnak a magyar nótától, egyesekben mégis valami hűrt pendít meg az ősi magyar dallamvilág, az eredeti tánc kultúra. Míg a magyar nóta széleskörű, de végtére múlandó szórakozási formát képvisel, addig a népzene – ha szűkebb körben is –, de mégis maradandó értéket örökít át.

Ajánlom e sorokat azoknak (elsősorban az ide vendégségbe érkező táncés zenetanároknak), akik néha elbizonytalanodnak, hogy megéri-e.

Hamar József: Ócsa

Ócsa – ez a Pest déli előterében fekvő nagyközség – a régebben Dunamellék néven illetett táj egyik nevezetes, népességét a török időkben is megőrző falva. Híres ódon – a XIII. században épült –, eredetileg a premontrei rend tulajdonában álló templomáról és az azt körülvevő Ófalu még jelenleg is archaikus beépítésű településrészéről, valamint a különleges természeti értékű, úgynevezett „turjánvidékről” is. Úszólápok, kőrises éger-lápok, szil-kőrís-tölgy ligeterdőfoltok, kosborfélék (az orchidea hazai rokonai), lepkék, gazdag madárvilág jellemzi azt az Ócsa –Inárcs – Sári – Dabas térségében található, itt-ott még érintetlen mocsaras-lápos területet, amely 1975 óta az Ócsai Tájvédelmi Körzet nevet viseli.

A természet óvandó szépségei mellett néprajzi-kultúrtörténeti szempontból az Ófalun kívül mindenképpen meg kell nézni a látogatóknak a régi református temetőt, ahol a „gombos” fejfák találhatóak, melyeket egykoron helybeli falusi mesteremberek faragtak. A fejfák alakja, nagysága, díszítőelemei szimbolikusak és az elhunytak korát, nemét, családi állapotát, sőt vagyoni helyzetét is jelzik.

Ugyancsak egyedülálló látnivaló az öreghegyi pincesor, ahol mintegy száz régi kunyhószerű, nyeregtetős, állószelemenés, nádfedeles épület áll ma is, különleges kialakítású lyukpincékkel: a bejárati részük hirtelen, lejtősen mélyül, majd a „pince-síp” vezet le az anyapincébe, melynek néha valóban vannak „gyermekei”, az oldalirányú fiókpincék. Ezek az építmények őrzik a könnyű, de finom ócsai borokat.

Visszatérve a már említett nevezetes templomhoz, tudnivaló az, hogy az épület az 1500-as évek derekától – ez is ritkaság – folyamatosan a reformátusoké, mind a mai napig. Az évszázadok folyamán kisebb-nagyobb átalakítások voltak itt (villámcsapás, tüzek stb. miatt), a külső forma azonban nagyrészt ma is az, mint hajdanán. 1924-ben a két toronyra stílusban hozzáillően még egy szintet húztak. (A református atyafiak valószínűleg szégyellték az addigi „alig” tornyokat...) A templom legújabb, teljes

körü műemléki felújítása éppen az elmúlt évben fejeződött be, a belsőben található falfreskók restaurálásával együtt. Érdemes megtekinteni...

Ez a cikk persze nemcsak Ócsa eddigi nevezetességei okán került éppen ebbe az újságba. Van más látnivaló is, nem is messze a templomtól: a volt egyházi tanítólakás nádfedeles épületében működik már több mint tíz éve az Ócsai Kézműves Műhely Pintér Piroska, Bodor Kata, Munkácsy Gábor, Kiss Pisti, Gáts Tibor ... (elnézést a többiektől) „vezetésével” öt éve önálló egyesületként („hivatalos” néven: Népművészeti Egyesület, Kosbor Kézműves Műhely). A Kosbor név persze nem véletlen: a környező táj értékes, ritka növényeire utal. A tájjal való kapcsolat mellett ez a kis népművészeti „oázis” igyekszik a falu lakosságát is folyamatosan bevonni tevékenységébe.

A „híres” ócsai bulikon és a „szakmai” (szövő, fazekas) eseményeken időről időre egyre több helybeli fiatal is ott van. Már évek óta „bejáratott” program a húsvét előtti – a gyerekeknek nagy örömet jelentő – kalácsütés és tojásfestés, december első szombatján a mézeskalács-sütés, gyertyamártás, mely kiegészül adventi koszorú, csuhéangyalka-ajándék készítésével is.

Ilyenkor és a „bulikon” 40-50-en is összejönnek, bár a ház nincs erre méretezve. Igazán 15-20 ember tud itt kényelmesen együtt dolgozni, de nekik is el kell viselniük – reméljük, már nem évekig – a kissé nomád körülményeket: a kevés pénzből még nem futotta fürdőszobára, mosdóra. A komfort nélküliség és az ófalusi telek viszonylag szűk volta miatt nagyobb szabású műhelymunkára nincs lehetőség, de a ház él, s „zajlik az élet”. Vannak szövő- és fazekastanfolyamok, foglalkozások. Az ócsai „HÁZ” vonzereje töretlen, még ha változik, ingadozik is az egyesület fizető tagjainak száma (jelenleg kb. 25 fő). Az ismerősi, baráti „holdudvarból” mindig vannak emberek – és egyre többen embergyerékek – az eseményeken, hiszen szívesen jöttek, jönnek ide, az alkalmi táncházakra zenészek muzsikálni ingyen is. Az eredeti széki táncházakra emlékeztető fagerendás, búbos kemencés „első szoba” forró hangulatú esték tanúja volt, s reméljük, marad ezután is.

Szerényi Béla: Padkaporos történetek

A kedves olvasó egy, a folkMAGazinban ezentúl remélhetőleg rendszeresen megjelenő új cikksorozat első részét olvassa. A történetek közös vonása, hogy mindegyikük a Dél-alföldön játszódik, és általában egyetlen hangszerhez, a tekerőhöz kapcsolódik. Egységes továbbá abban is, hogy – egy kevés általam írt körítéssel – mindegyiket az adatközlők mondják el, saját szavaikkal. Ezek a gyűjtések eddig nem kerültek nyilvánosság elé, úgyhogy remélem, általuk átfogóbb kép alakul ki mindannyiunkban a tekerő Magyarország kultúrájáról.

Szeretném, ha közkinccsé válnának az olyan régi emlékek, mint – az alpári ördögös dudás,

- hogyan kezdett Bársony Mihály tekerőt készíteni,
- mik is a tekerőn való szánkázás különböző változatai,
- hogyan tiltották a csendőrök a padkaporos bálakat.

Maga a sorozatcím – Padkaporos történetek – a hetente rendszeresen megrendezett táncalkalmakra: a padkaporos bálokra vagy más szóval cécóbálókra utal. Egy-egy ilyen bálra 5-6 pár táncos jött össze, általában a már összeszokott legény- és leány-bandák tagjai. Az enni-innivalót és a zenészek fizetését összehordták. Azoknak a szegény zenészeknek azonban néha keményen meg

kellett dolgozni azért a pár pengőért! A táncosok előszeretettel rendeltek tőlük nótát – találós kérdésekkel. Ezt idézte föl nekünk Hajdú József tiszalpäri tekerős, Tari Rókus Csongrád-tanyai és Kovács Márton bokrosi klarinétos Csongrádon, 1993-ban:

Hajdú József: „Egyszer bálát muzsikáltunk Palásti Andrisal, meg Bársony Miskával.

– Öcsém, látom, hogy milyen jó újfalusi gyerekek vagytok! Húzzátok el nekem azt a nótát, amiben nincsen se csont, se zsír!

Hát én azt nem tudtam, de Palásti Andris, ammeg tudta!

Kérdezem, mík az, hát mondja:

– Bogár, bogár, sárga cserebogár.

Na, emezt elhúztuk, akkor megen rákezdte:

– Na, újfalusi tekerősök, azt a nótát húzzátok el, amit a kocsi kikerül!

Azt meg én tudtam: Árok, árok, de mély árok!”

Kovács Márton: „Hej, öreg komám, azt hogy mondták el, hogy: Falu végén van egy kurta kocsmá – azt húzd el!

– Nem lehet elhúzni, összedől!”

Tari Rókus: „Tőlem is kérdeztek, mégpedig csendőrök. Azt mondja, hogy mit nem szeret az ökor? Hát aztán azzal is tisztában voltam ugye, hallottam én már: Lekaszálták már a rétet. Hát azt nem szereti az ökor, igaz-e?”

A felvételen a „Kosbor” Kézműves Egyesület ócsai háza

„Én örömömbé es, keservembe es énekelek...”

Illés Imréné, Erdős Ágota huszonöt éve énekel népdalkörben. Tíz évig a Felsőnáni Asszonykórus tagja volt, tizenöt éve az Érdi Bukovinai Székely Népdalkör szólistája. Több száz népdalt tud. Ezeknek zömét gyermekkorában tanulta dédapjától és szüleitől. Erős, tiszta, csengő hangja van. Keservesei, balladáit a bukovinai székely népdalkincs legértékesebb darabjai. Mindig nagy átéssel dalolja kedves énekeit s szeretettel, szívesen tanítja a fiatalokat. 1995. augusztus 20. alkalomból a Népművészet Mestere címmel tüntették ki.

Bukovinában, Hadikfalván születtem 1929. április 28-án. Édesapám Erdős Pál, édesanyám Eröss Emerencia. Szüleim földművesek vótak. Édesapám inkább fuvarozással foglalkozott, anyám a gyerekekkel a fődeket művelte. Kilencen vótunk testvérek. Hat éves koromban már libapásztor vótam. Száz darab libára meg egyik kishúgomra vigyáztam. Dédőregapám 94 éves korában halt meg. Hétévesen én vótam az ápolója. Vótak neki fiai, menyei, unokái, de mind a mezőn vótak, csak én örözgettem. Vízet adtam, enni adtam, ápolgattam. Akkor, mint más gyerekek, szerettem vóna játszani, de nem engedett ki a házból. Benn kellett üljek vele. Inkább énekelgetett nekem. Az ágya sarkán tanultam meg minden madárkás éneket. Ezekre még ma es emlékszem.

Dédőregapám beszélt Kodály Zoltánnal es, mikor ő legelőször Hadikfalván járt. Dédőregapám kaszálni ment. Kodály Zoltán benn vót a korcsumában. Mondták neki, hogy itt menyen Istán bácsi – Csibi Istánnak hítták dédőregapámot –, s ő nagyon szépen tud énekelni. Talán a falunkban a legszebben. Dédőregapám kétméter tízcentes magos ember vót, hatalmas termet. Béhvítták. Kodály minnyá elejibe ment es köszöntötte:

– Jónapot Istán bácsi! – Isten áldja meg.
– Hallottam, hogy kend nagyon szépen tud énekelni.
– Tudok, de most nem érek rea. Hát kend kicsoda?
– Én Magyarországról jöttem, gyűjtő vagyok, népdalokat gyűjtök
– mondta Kodály.
– Tudja-e uram, nekem most erőst sok dógom van. Sok gyermekem van s sok unokám s én most nem érek rea kendnek énekelni. Hanem megkérem, ha hazamenyen Magyarországra, küdjön nekem egy ábc-s könyvet, hogy tanoljanak meg az unokáim es magyarul bár olvasni.
Küdütt es Kodály könyvet, még én es abból tanultam meg a magyar ábc-t.

Kilencéves koromban elmentem a nővéremmel céklára, úgy mondták nálunk a cukorrépanak, hogy cékla. Elszegődttettek két hónapra Dindzsénbe, egyeltünk, kapáltunk. Ott tanultam én nagyon sok szép éneket. Vótak üdösebb asszonyok, leányok es, ők es énekeltek, én es sokat megtanítottam, mer én jó énekes családból származtam. Édesapám s édesanyám es jól tudott

énekelni. Osztán úgy alakult, hogy minden nyáron mentünk céklára Móduvába. Ősszel, mikor hazajöttünk, akkor indultunk az urasághoz céklát szedni. Azután egész télen jött a szövés, fonás, horgolás, varrás a végtelenségig. Hétköznap esténként jártunk guzsalyasba s ott es fontunk szakadatlan. Hogy jobban teljen az üdö, énekelgettünk, mesét mondtak, viccelődttünk.

Tizenhárom éves vótam, amikor kitelepültünk Magyarországra. 1941. január 26-án indultunk, mert édesapámot újra behítták koncentrára (munkaszolgálat), ezért inkább elmenekültünk. Két hétig vótunk Kosnán táborba, azután kilenc hétig Losoncon, egy nagy, lebombázott gőzmalomban laktunk. Onnan elvittek Szatmárnémetibe. Itt egy lebombázott vagongyárba tettek. Ott vótunk májusig, amikor az egész székelységet telepítették Bácskába. Szegeden osztották szét a családokat. Münköt Szőregre vittek, Újvidéktől 18 kilométerre. Azt a falut elnevezték azután Hadiknépének.

1944 októberében el kellett meneküljünk Bácskából. Ó, hát az rettenetes vót. Apám sátozt csinált a szekerre, én a teheneket hajtottam a szekert után. Elkeveredtem, elvesztem három falunkbeli gyerekekkel. Zomborban elfogtak valami katonák, de éjszaka megszöktünk.

Dunapatajon értem utól a szüleimet. Osztán mentünk tovább Paks, Dunaföldvár, Sárbogárd, Nagylók, Felsőtöbörzsök, onnat Zalába, Nemeshetésre juttunk. Ott béállottunk a nővéremmel cselédnek. Ott teletünk ki. 1945-ben, márciusban jött a hír, hogy le lehet telepedni Tolnában. Tevelen telepedtünk le.

1948-ban férjhez adtak Felsőnániára. Na, arról egy könyvet lehetne írni. Én nem sokat ültem az első emberemmel. Elváltam s hozzámentem, akit szerettem. Harminckilenc évet letöltöttünk az urammal. Szegényesen, keservesen, de azért boldogan. Két családunk lett. 1980-ban a fiunkkal Érdre költöztünk. Sajnos, az emberem nyolc éve meghót.

Énekelni 1971-ben kezdtem Felsőnánán, a pávakörben. Jó vót. Mentünk mindenhova. Bogár Pista bácsi nagyon pártfogott münköt. Mikor Érdre költöztünk, erőst nehezen szoktam meg a helyet. Az otthonom új vót, a szomszédok újak, a munkahelyem új, egyedül maradtam a nagy lakásban, a nagy kertben. Azt gondoltam, meg es halok. Vót úgy, hogy elkezdtem sírni, s a sírásból ének lett, s máskor az énekből sírás.

Nagyon fájt nekem a csoport. Még egy ideig visszajártam Nánára. Még négyszer, ötször elmentem velük szerepelni ide-oda. Egyszer Érdén is szerepeltünk, s akkor Rózsika meghallotta, hogy énekelek. Hívtott, hogy énekeljek az érdi népdalkörben. Azóta itt énekelek.

Mikor énekelek, elfelejtem minden bánatomot. A mai napig es én örömömbé es, keservembe es énekelek. Fújom azokat a szép keserveseket, amiket dédőregapámotól, s a szüleimtől tanultam, s valahogy könnyebb lesz a szívem.

Lejegyezte: Kóka Rozália

Képünkön: Illés Imréné

Barsi Ernő: Daloló Szigetköz

c. néprajzi, népzenei gyűjteménye megrendelhető a Győrzámolyi Általános Iskolában 450 Ft-ért.
(9172 Győrzámoly; Tel.: 96/352-014).
A könyvet postán, utánvétellel küldjük.

MESTERSÉGEK ÜNNEPE

Budai Vár, 1995. augusztus 18-19-20.

Szent György tér, Esztergomi rondella, Anjou bástya,
Kapisztrán tér, Szentháromság tér

Működő kézműves műhelyek, fafaragó, szövő, csipkeverő,
kosárfonó, fazekas, kovács, gyékényszövő
mesterségek bemutatása.

Hagyományos kirakodóvásár, ahol a népművészeti
tárgyak és ruhadarabok megvásárolhatók.

Külföldi és a legkiválóbb magyarországi kézműves
mesterek bemutatkozása.

Augusztus 20-án arató-felvonulás, Kenyérszentelés.

Három színpadon magyar és külföldi néptáncgyűttések,
szólisták és zenekarok egész napos műsora.

Esténként táncház.

Rendező:

Népművészeti Egyesületek Szövetsége
az I. kerületi Polgármesteri Hivatal,
a Magyar Művelődési Intézet és a Tánc házi Kamara
közreműködésével.

Rendezvényszervező: Igyártó Gabriella.

Műsorszerkesztők, munkatársak:
Neuwirth Annamária, Páli János,
Duo Sound, Message Bt.

Támogatók:

MKM, Művészeti és Szabadművelődési Alapítvány,
Nemzeti Kulturális Alap,
Állami Ünnepséget Szervező Bizottság,
Amstel Beer

TÁNCHÁZAK – KLUBOK

Hétfőn

Magyar táncházak

JÁRTATÓ ZENEKAR TÁNCHÁZA

minden hónap 2. vagy 3. hétfőjén 19 órától

Jászság Népi Együttes Háza 5100 Jászberény, Víz u. 1. Tel.: 57/411-294

Oktatók:

Szűcs Gábor, Kocsán László, Bódi Tamás, Kuli Orsolya, H. Bathó Edit

PIRÓKA ZENEKAR TÁNCHÁZA

kéthetente hétfőnként 19 órától

Közösségi Ház 9200 Mosonmagyaróvár, Fő u. 26.

Ír táncház

GREEN FIELDS

minden hétfőn 20.30-24.00-ig Gyökér Klub – Vendéglő

Budapest VI, Eötvös u. 46. Tel.: 153-4329. Oktató: Balogh Melinda

Afrikai táncház

BONGD MAN ZENEKAR TÁNCHÁZA minden hétfőn 18-21 óráig

Almássy téri Szabadidőközpont 1077 Budapest, Almássy tér 6.

Tel.: 267-8709 Oktató: Komolafe Omotunde

Indiai zenei klub

CALCUTTA TRIO minden hétfőn 19 órától

Marczibányi téri Művelődési Központ

1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.: 212-5504

Balkán táncház

RECE-FICE EGYÜTTES TÁNCHÁZA minden hétfőn 18 órától

Almássy Téri Szabadidőközpont

1077 Budapest, Almássy tér 6. Tel: 267-8709

Etnozenei klub

MAKÁM minden hónap 3. hétfőjén 19 órától

Almássy Téri Szabadidőközpont

1077. Budapest, Almássy tér 6. Tel.: 267-8709

Kedden

Magyar táncház

MUZSIKÁS GYEREKTÁNCHÁZ minden kedden 1730-tól

Fővárosi Művelődési Ház 1119. Budapest, Fehérvári út 47.

Tel.: 181-1360 Oktató: Bakonyi Ernő

Latin-amerikai népzene

MEDITERRÁN DUO minden kedden 20 órától

Gyökér Klub – Vendéglő Budapest VI, Eötvös u. 46. Tel.: 153-4329

Szerdán

Magyar népzene

ÖKRÖS EGYÜTTES KLUBJA minden szerdán 20.30-00.30-ig

Kosztolányi Dezső Kulturális Központ 1093. Budapest, Török Pál u. 3.

Tel.: 218-0193 Belépődíj: 120,- Ft

Gyimesi, moldvai táncház

TATROS EGYÜTTES TÁNCHÁZA minden szerdán 20-01-ig

Marczibányi téri Művelődési Központ

1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.: 212-0803

Oktatók: Fülöp Attila és Papp Eszter Belépődíj: 150,- Ft

Balkán táncház

FALKAFOLK EGYÜTTES TÁNCHÁZA minden szerdán 19 órától

Fővárosi Művelődési Ház 1119 Budapest, Fehérvári út 47.

Tel.: 181-1360 Oktató: Tündik Tamás. Belépődíj: 150,- Ft

Csütörtökön

Magyar táncház

MUZSIKÁS EGYÜTTES KLUBJA minden csütörtökön 20 órától

Marczibányi téri Művelődési Központ

1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.: 212-5504

Afrikai táncház (Yoruba – nigériai népzene)

BONGO MAN EGYÜTTES TÁNCHÁZA

minden csütörtökön 18-21 óráig Almássy Téri Szabadidőközpont

1077 Budapest, Almássy tér 6. Tel.: 267-8709

Oktató: Komolafe Omotunde Belépődíj: 150,- Ft

Ír népzene

REBEL YELL minden csütörtökön 20.00-21.30-ig

Beckett's Söröző (hagyományos ír étterem és bár)

1055 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 72. Tel: 111-1033

Balkán táncház (horvát, szerb, makedón)

TANAC TÁNCHÁZ minden hónap utolsó csütörtökjén 19-23 óráig

Ifjúsági Ház 7622 Pécs, Nagy Lajos király útja 13. Tel.: 72/330-211

Muzsikál a VIZIN zenekar. Oktató: Szávai József. Belépődíj: 100,- Ft

Pénteken

Magyar táncházak

TÉKA TÁNCHÁZ minden pénteken. 17-18: Aprók tánca,

18-19: Tini táncház, 19.00-24.00 : Felnőtt táncház

I. kerületi Művelődési Ház

1011 Budapest, Bem rakpart 6. Tel.: 201-0324

Oktatók: Csatai László és Bakonyi Erika. Belépődíj: 150,- Ft

MEZŐ EGYÜTTES GYEREKTÁNCHÁZA

minden pénteken 18-19 óráig

Rózsavölgyi Közösségi Ház 1221 Budapest, Ady E, u. 25. Tel.: 226-

8553 Oktató: Tálás Ágnes

ÚJSTÍLUS EGYÜTTES TÁNCHÁZA minden pénteken 20-04 óráig

Gyökér Klub – Vendéglő Budapest VI. Eötvös u. 46. Tel.: 153-4329

GALGA KLUB kéthetente pénteken

17 órától Aprók tánca, 19 órától Felnőtt táncház

Angyalföldi Gyerekház 1138 Budapest, Dagály u. 15/a Tel.: 149-7761

Oktatók: Bodó-Bán János , Bodó-Bán Enikő

BIHARI-SOKK kéthavonta egyszer pénteken 22-05 óráig

Almássy téri Szabadidőközpont

1077 Budapest, Almássy tér 6. Tel.: 267-8709 Táncos klub

FIX STIMM TÁNCHÁZ minden hónap második péntekjén 17 órától

Petőfi Sándor Művelődési Központ Gödöllő, Szabadság tér 6.

Tel.: 28/320-977 Oktatók: Gémesi Zoltán és Kókai Erika

SZIKES BANDA TÁNCHÁZA minden pénteken 19 órától

MDF Klub 4400 Nyíregyháza, Luther út 4. Oktató: Bistey Attila

RAKONCA ZENEKAR TÁNCHÁZA

minden hónap utolsó péntekjén 19-24 óráig

MÁV Rt. Arany János Művelődési Ház

Győr, Révai út 5. Tel.: 96/312-446 Belépődíj: 100,- Ft

DUO SOUND

2074 Perbál, Egyetértés ltp. A/15.

Tel.: (26)337-090, 201-0393

Fax: 202-2047

HANGFELVÉTEL-LEMEZKIADÁS HANGOSÍTÁS-VILÁGOSÍTÁS HANG-FÉNY TERVEZÉS, KIVITELEZÉS

Egyéb szolgáltatások:

színpadok építése, műsorok szervezése,
rendezvények teljes körű lebonyolítása

Délszláv táncház (szerb, horvát, makedón)

KOLO EGYÜTTES TÁNCHÁZA

minden hónap 1, és 3. péntek 21 órától

Művelődési Ház 2316 Tököl, Kossuth L. u. 66. Tel.: 24/379-284

Táncoktató: Dr. Ember Tibor

Bolgár – görög – makedón táncház

ZSARÁTNOK EGYÜTTES KLUBJA

havonta egyszer pénteken 19 órától

Lágymányosi Közösségi Ház

1117 Budapest, Kőrösi J. u. 17. Tel.: 166-4627

Dél-amerikai táncház

LOS GRINGOS KLUB minden hónap utolsó péntekén 19 órától

Fővárosi Művelődési Ház

1119 Budapest, Fehérvári út 47. Tel.: 181-1360

Észak-amerikai, ír népzene

GREEN FIELDS KLUB minden pénteken 20-24 óráig

John Bull Pub Budapest V, Szabadsajtó u. 6. Tel.: 118-3600

Görög táncház

TAVERNA EGYÜTTES TÁNCHÁZA

minden második pénteken 18 órától Angyalföldi Gyermekeház

1138 Budapest, Dagály u. 15/a Tel.: 149-7761 Belépődíj: 120,- Ft

Szombaton

Magyar táncházak

KALAMAJKA TÁNCHÁZ minden szombaton

17-18-ig Aprók tánca Fábán Éva vezetésével,

19.00-20.30-ig Tánctanítás György Károly és Redő Júlia vezetésével,

2030-2400-ig Kalamajka táncház; közben 23-02-ig Össznépi vigadalom – itt a házigazda zenekar hetente változik.

Belvárosi Ifjúsági Ház 1056 Budapest, Molnár u. 9. Tel.: 117-5928

Belépődíj: 150,- Ft

KOLOMPOS GYEREKTÁNCHÁZ

kéthetente szombaton 17-18 óráig

Békásmegyeri Közösségi Ház 1038 Budapest, Csobánka tér 5. Tel.:

180-2433 Oktató: Palkovics Zoltán

JÁTSZÓHÁZ TÁNCHÁZZAL

gyerekeknek minden második szombaton 10-13 óráig

Újpesti Gyermekek és Ifjúsági Ház

1042 Budapest, István út 17-19. Tel.: 169-1283

TILINKÓ TÁNCHÁZ páros szombatokon

18-19-ig Aprók tánca, 19-23-ig Felnőtt táncház

Táncház (a Megyei Művelődési Központ külön-álló épülete) 8000

Székesfehérvár, Malom u. 6. Tel.: 22/312-795

A Tilinkó zenekar és az Alba Regia Táncegyüttes közös táncháza

KOLOMPOS GYEREKTÁNCHÁZ

havonta egyszer, szombaton 16-18 óráig

Jókai Mór Művelődési Központ 2040 Budaörs, Szabadság út 26.

Tel.: 153-6008

CSÍK ZENEKAR TÁNCHÁZA havonta egyszer, szombaton 17 órától

Táncsics Mihály Művelődési Központ Kecskemét, Rákóczi u. 3.

Tel.: 76/320-625 Oktatók: Kocsán László, Csíkné Pap Erzsébet

KOLOMPOS TÁNCHÁZ minden hónap utolsó szombatján

17 órától Aprók tánca, 19-23-ig Felnőtt táncház

Aktionsradius Augarten 1200 WIEN, Gaussplatz 11. Tel.: 43/1/

6502045 Házigazda a Fabatka Kamara bécsi magyar táncegyüttes.

Oktatók: Palkovics Zoltán, Katona Gábor

Dél-amerikai táncház

LOS ANDINOS TÁNCHÁZ havonta egy szombaton 18 órától

Táncház (a Megyei Művelődési Központ külön-álló épülete)

Székesfehérvár, Malom u. 6. Tel.: 22/312-795

Tradicionalis Blues Klub

Dr. VALTER minden szombaton 21.00 - 24.00 óráig

Gyökér Klub – Vendéglő Budapest VI. Eötvös u. 46. Tel: 153-4329

Vasárnap

Magyar táncház

MÉTA EGYÜTTES TÁNCHÁZA minden vasárnap 21-24 óráig

Józsefvárosi Klub Budapest VIII., Somogyi B. u. 13. Tel.: 118-7930

Táncoktatók: Bodó-Bán János és Enikő, Juhász Zsolt és Kozma Márta.

Belépődíj: 100,- Ft

MEZŐ EGYÜTTES GYEREKTÁNCHÁZA

minden vasárnap 10-12 óráig

Cserepesház 1144 Budapest, Vezér u. 28/b Tel.: 163-2656

Oktató: Tálás Ágnes. Belépődíj: 50,- Ft

TATROS GYEREKTÁNCHÁZ minden vasárnap 10-12 óráig

Marczibányi Téri Művelődési Központ

1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.: 212-5504

HEGEDŐS – FOGÓCSKA GYEREKTÁNCHÁZ

havonta egy vasárnap 10-13 óráig

Almássy Téri Szabadidőközpont

1077 Budapest, Almássy tér 6. Tel.: 267-8709

BERGICS LAJOS ÉS BARÁTAI TÁNCHÁZA minden 2. vasárnap

16.30-tól Aprók tánca és játszóház, 19-01 óráig Felnőtt táncház

Vasutas Művelődési Ház Pécs, Dr. Váradi A. u. 7/2. Tel.: 72/310-037

GAJDOS EGYÜTTES TÁNCHÁZA

minden hónap második vasárnapján 19 órától

Megyei Művelődési Központ 3300

Eger, Knézich K. u. 8. Tel.: 36/ 311-954

Táncoktató: Bódi Tamás Belépődíj: 120,- Ft

Német nemzetiségi táncház

WAGNER-KAPELLE TÁNCHÁZ minden hónap második vasárnapján

16-22 óráig

Erkel Ferenc Művelődési Központ 2092 Budakeszi, Fő u. 108. Tel.:

176-6161 Belépődíj: 200,- Ft

Ír - skót táncház

M. É. Z. EGYÜTTES TÁNCHÁZA

minden hónap 1. és 3. vasárnap 19 órától

Virányosi Közösségi Ház Budapest XII, Szarvas G. u. 3. Tel.: 155-0811

Táncoktatók: Martin Hajdú György, Németh Ágnes

Görög táncház

SIRTOS EGYÜTTES TÁNCHÁZA minden vasárnap 18 órától

Almássy téri Szabadidőközpont

1077 Budapest, Almássy tér 6. Tel.: 267-8709

Ogyesszai zsidó kocsmazene

VODKU V GLODKU vasárnaponként (tervek szerint) 20 órától

Gyökér Klub – Vendéglő Budapest VI, Eötvös u. 46. Tel.: 153-4329.

ETNOFON ZA-KI STÚDIÓ

1085 Budapest, Kőfaragó u. 12.

Népzenei és népzenei alapokra épülő hangfelvételek

speciális stúdiója!

Tel.: 118-1010, 118-7677, 06-20-349-681

Fax: 118-1010

Kása Béla fotóin: Alföldi muzsikások

Gyógyblues

Dr. Valter & the Lowbreakers néven alakult meg zenekarunk 1992. augusztusában az akusztikus blues (továbbá ragtime, gospel, spirituálé, munkadal swing, tradicionális előzmények stb.) megszólaltatására. Kedvenc előadóink: Big Joe Williams, Sonny Boy Williamson, Muddy Waters, Mississipi Fred Mc Dowell s társaik...

Első kazettánk 1993-ban jelent meg Baby Ride címmel. A klasszikus blues-felállás és a feldolgozások meghozták a várt hatást. Ragaszkodunk a stílushoz és a kilencvenes évek elején kialakult hangzásvilághoz. A zenekar hetente több koncertet ad országszerte ismert helyszíneken, blues- és folkfesztiválokon (pl. Debrecen, Diósgyőr, Pécs stb.), törzshelyünk a pesti Gyöker Klub.

1995 tavasza óta második, Dirty Dozen című kazettánk is kapható. Ezen az Oláh Andor elképzelései alapján létrehozott és hangszerelt zenekar mutatkozik be. (Tagok: Oláh Andor – harmonika, doromb; Csonka Valter – ének, kazoo avagy vöröcsök; Gál Csaba „Boogie „ – gitár, slide gitár, ének; Béneyi Tibor – tuba; Lelkes András –bőgő.) A folkbluest megtartottuk alapnak, s kísérletként behoztuk a magyar népzene egyes hangszereit. Így, vendégzenészekkel kiegészülve hoztuk létre azt a fesztiválzenekart, amely kazetta újdonságunkat élőben is megszólaltathatja. (Vendégek: Havasréti Pál – tekerőlant; Németh Ferenc – ütőgardon; Vizeli Balázs – hegedű; Vladár Károly – gitár, ének Tóth Anett – ének; Csávás Attila – klarinét.) Tervek szerint e nyáron indul sorozatunk Dr. Valter – Végtelen bluestörténet címmel Tuzséron, a kastély pincéjében.

Angyal Zsuzsa: Akiket szívesen láttunk, és akik szívesen láttak minket (Fazekasok fesztiválja Angliában)

1993-ban az I. Fazekas-majálison a dr. Kresz Mária Alapítvány Fazekas Központ vendége volt Victoria és Michael Eden Angliából, akik szép élményekkel hazatérve beszámoltak kollégáinknak a nálunk látottakról, hallottakról.

Ennek köszönhetjük, hogy Vivien és Arne Rumbold galériatulajdonosok, valamint G. Cox főrendező meghívtak bennünket az 1995. júniusában lebonyolított POTFEST '95 nemzetközi fazekastalálkozóra. Számunkra ez az utazás több szempontból is nagyon tanulságos volt.

Képzeljék el, száznolcvan fazekas-keramikus egy helyen, együtt! Közülük százhetven angol (a részvétel nekik önköltséges volt). A többiek vendégként költségekdevezményben részesültek. (Nem fordítva, mint itthon, miszerint: „nyúzzuk le a külföldi mind a hét bőrét!”)

Ennyi fazekas együtt, pedig vásárra, nagy üzletre ekkora tömegben – ugye – nem nagyok az esélyek.

A rendezvény költségeinek csökkentésére egy állatvásárcsarnokot béreltek, ott állították ki termékeiket a művészek. Büszkén és boldogan tettek eleget a meghívásnak a nemzetközi hírnévnek örvendő legkiválóbb keramikusok is. Milyen kár, hogy a magyar kollégák – tisztelet a kivételnek – csak az irigykedésig tudnak eljutni együtt, és kenyérkérdést kreálnak mindenkől. Meggyőződünk arról, hogy ami ott irigylésre méltó egy magyar számára, az mind itthon is elérhető, megvalósítható. Ami viszont igazán hiányzik idehaza, az az anyaghoz, természethez, hagyományokhoz, és főként az egymáshoz való toleráns hozzáállás. Ennek ellenkezőjéről csak egy esetben lennének meggyőződhetők, ha jövőre, 1996. május 1-én, a IV. Fazekas-majálison a kétszázhatvan meghívott fazekas közül legalább harminc jelen lenne, és részt venne a programon. Ugye, nem vagyok telhetetlen?

Az angliai Penrithben megrendezett POTFEST '95-ön készített százhusz fotót, hatvan perc videofilmet, könyveket és egyéb dokumentumokat alapítványunk Fazekas Központjának könyvtárában találhatják meg az érdeklődők. Az úti beszámolót szeptemberre tervezzük.

Miután a fazekastalálkozón nagyon nagy érdeklődéssel fogadtak minket, várható, hogy a közeljövőben több, Magyarországra látogató külföldi kollégát üdvözölhetünk körünkben. Várjuk azok jelentkezését, akik műhelylátogatásra szívesen fogadnának külföldi keramikusokat.

Angyal Zsuzsa dr. Kresz Mária Alapítvány Fazekas Központ 1165 Bp. Csinszka u. 27. Tel: 06-20-350-210

Zágoni Erzsébet: Belgiumi fesztiválsiker I. díj cum laude

*Az örömodától zengett,
ötezer gyermekhangtól csengett Neerpelt*

Negyedik alkalommal és ismét nagy sikerrel vendégszerepelt a belgiumi Neerpeltben rendezett 43. nemzetközi ifjúsági fesztiválon a fehérvári Hermann László Zeneiskola és Zeneművészeti Szakközépiskola Népzenei Együttese.

15 ország: 114 együttes

A bolgároktól a spanyolokon át a svájciakig 15 országból 114 együttes érkezett a fesztiválra, amelyen 4 kategóriában lehetett versenyezni.

– Mit jelent a dicsérő jelző a díj mellett? – kérdezem Bódi Árpádtól, a zeneiskola igazgatóhelyettesétől, a népzenei együttes művészeti vezetőjétől.

– Az egyik első díj 80-90 százalékos teljesítményt jelent, a másik – az I. díj cum laude pedig – 90-97 százalékosat. Mi az utóbbit kaptuk.

– A 114 együttesből 5 vehetett részt a gálahangversenyen. Úgy hírlík, az idén a fehérváriak is felléptek.

– Igen. Egy belga klarinétkvintett, egy cseh zongora-négykezes, egy orosz folklóregyüttes, egy nagybőgő-trió és egy fúvószenekar mellett mi a magyar színeket, hangokat képviseltük. Nem csak a fesztiválon, a polgármesteri fogadáson, a virágkarneválon vettünk részt, hanem a hollandiai kiránduláson, a zutendaali vendégszereplésen és az Örömodától zengő, ötezer gyerekhangtól csengő fesztiválfinálén is.

Dudaszó a Bakonyból

– Milyen műveket, feldolgozásokat vittek magukkal?

– Tizenkilenc népzenei darab szerepelt műsorunkban: a bakonyi dudanótán, a rábaközi táncon át a kis-küküllői népdalig sokszínű folklór-anyagot válogattunk. Volt dal és tánc többek között Bonchidáról, Sófalváról, Moldvából, Marosszékről, Tömöréről, a Bakonyból és természetesen szűkebb hazánkból, a Mezőföldről.

– A díj sok pedagógus, koreográfus felkészítő munkáját jelzi. Név szerint kik osztoznak a dicsőségen?

– Sokak oktató, nevelő munkájának köszönhető, hogy már több ízben első díjat hoztunk Neerpeltből. A teljesség igénye nélkül hadd soroljam néhány felkészítő tanár nevét: Guáthné Látos Zsuzsanna, Petrovits Tamás, Vakler Anna, Varró János, Virágvölgyi Márta ... A népzeneben, a néptáncban Botos Józseftől, Gazdag Bélától, Kneifel Imrétől, Török Sándortól kaptunk sok segítséget.

Testvérvárosi vizit

Útban Belgium felé tiszteletüket tették a németországi Nienburgban, ahol a zeneiskolásokkal közös hangversenyt és utcazenét adtak. Kirándultak Hannoverbe és Haszbergenben is koncerteztek. Hazafelé pedig meglátogatták Schwäbich Gmünd-i ismerőseiket, barátait.

(Fejér Megyei Hírlap)

ZENEKARBÖRZE

Magyar népzene

BEKECS EGYÜTTES
Vavrincz András Tel.: 201-3766/70-es mellék táncház, koncert
BÉKÉS BANDA
Barbócz Sándor Tel.: 66/442-122 táncház, koncert; román népzene is
CIFRA ZENEKAR
Bartha Ágoston Tel.: 185-3644 táncmuzika zene, éttermi cigányzene, polgári tánczene
CIMBALOM GIPSY BAND
Balogh Kálmán Tel.: 141-7940 koncert
CSÍK ZENEKAR
Csík János Tel.: 76/482-556 táncház, koncert
CSÜRDÖNGÖLŐ ZENEKAR
Bíró István Tel.: 52/329-999 táncház, koncert, gyermekműsorok
DÜVŐ EGYÜTTES
Hrúz Dénes Tel.: 32/312-966 táncház, koncert, táncgyűttesek kísérete
EGYSZÓLAM EGYÜTTES
Fábián Éva Tel.: 202-2903 koncert, rendhagyó irodalomóra
FIX STIMM EGYÜTTES
Rónai Lajos 2191 Bag, Patak u. 4/b táncház, koncert, 2-3 pár táncossal kamaraelőadások, táncgyűttes kísérete
GAJDOS EGYÜTTES
Horváth Attila Tel.: 36/357-525 táncház, koncert
GALAGONYAEGYÜTTES
Somlai Gabriella 4400 Nyíregyháza, Sóstói út 31/b koncert (ének)
GALGA EGYÜTTES
Blaskó Csaba Tel.: 30/481-257 táncház (magyar és román népzene is)
GÖNCÖL EGYÜTTES
Kneifel György Tel.: 260-1100/466 táncház, koncert, táncgyűttes kísérete
HAJNALKÖTŐZŐ EGYÜTTES
Sallai B. Sándor Tel.: 23/341-638 dunántúli, dél-alföldi, szatmári, moldvai autentikus népzene és feldolgozások; táncház, koncert
HEGEDŐS EGYÜTTES
Hollkői Lajos Tel.: 263-1339 táncház, koncert
JÁNOSI EGYÜTTES
Jánosi András Tel.: 23/343-031 táncház, koncert
JÁRTATÓ EGYÜTTES
Kunos Tamás Tel.: 260-1100/465-ös mellék táncház, koncert, táncgyűttes kísérete; lakodalom, keresztes, temetés, disznótor stb.
KABALA EGYÜTTES
Orbán László Tel.: 160-8223 táncház, koncert, táncgyűttes kísérete
KALAMAJKA EGYÜTTES
Fábián Éva Tel.: 202-2903 táncház, koncert
KOLOMPOS EGYÜTTES
Nagy Zoltán Tel.: 251-5786 táncház, koncert, táncgyűttesek kísérete
MAGYAR DUDAZENEKAR
ifj. Csoóri Sándor Tel.: 135-3369 koncert
MAGYAR TAMBURAZENEKAR
Szűcs Sándor Tel.: 291-1428 magyar dialektusok tamburamuzikája, koncert
MAGYAR TEKERŐZENEKAR
Szerényi Béla Tel.: 250-7988 dél-alföldi, dunántúli népzene, történeti zene, koncert
MALÉV KAMARÁS EGYÜTTES
P. Vas János Tel.: 201-3766 /70-es mellék táncház, koncert
MECSEK ZENEKAR
Zoltán Csaba Tel.: 72/327-T19 táncház, táncgyűttes kísérete
MÉTA EGYÜTTES
Berán István Tel.: 132-3419 vagy 186-1509 táncház, koncert
MEZŐ EGYÜTTES
Mező Győző Tel.: 222-8561 táncház (ír, country népzene is)

MUZSIKÁS EGYÜTTES

Hamar Dániel Tel.: 163-6742 táncház, koncert
ÖKRÖS EGYÜTTES
Kelemen László Tel.: 287-2274 táncház, koncert (román népzene is)
PIKÓ ÉS BANDÁJA
Sztikai Zsolt Tel.: 115-9571 táncház
PIRÓKA ZENEKAR
Nagy Miklós Tel.: 96/216-276 táncház, táncsoportok kísérete, koncert
RAKONCA EGYÜTTES
Fajkuszt Attila Tel.: 96/312-446 táncház, koncert
SÜVÖLTŐ ZENEKAR
Kozák József Tel.: 256-6837 koncertzene, feldolgozások és eredeti anyag
SZIKES BANDA
Gelencsér János Tel.: 32/315-060 táncház, koncert
TATROS EGYÜTTES
Róka Szabolcs Tel.: 115-7503 gyimesi és moldvai csángó népzene; táncház, koncert
TÉKA EGYÜTTES
Lányi György Tel.: 188-6305 táncház, koncert
TILINKÓ EGYÜTTES
Kneifel Imre Tel.: 22/323-546 táncház, táncgyűttesek kísérete, koncert
TÜKRÖS EGYÜTTES
Liber Endre Tel.: 252-3728 táncház, koncert, táncgyűttesek kísérete
ÚJSTÍLUS EGYÜTTES
Pénzes Géza Tel.: 138-6519 táncház, koncert
ZENGŐ EGYÜTTES
Bergics Lajos Tel.: 72/328-823 táncház, koncert, táncgyűttes kísérete
ZURGÓ EGYÜTTES
Nagy Bercel Tel.: 186-1147 moldvai csángó népzene; koncert, táncház
VÁNDOR VOKAL Medgyes Réka Tel.: 156-7992 kelet-európai többszólamú népdalok; koncert (ének)
VASMALOM EGYÜTTES
Reöthy Gábor Tel.: 268-0136 Fax: 268-0137 koncert
Afrikai népzene
BONGO MAN
Komolafe Omotunde Tel.: 295-5573 táncház; Yoruba (nigériai) népzene (ősi afrikai dobzene és tánc)
Balkán népzene
ABAR ZENEKAR
Tiszai Jakab Baja, Rókus u. 10. szerb, horvát, bunyevác, makedón népzene; koncert, táncház, néptáncoktatás
FALKAFOLK EGYÜTTES
Németh György Tel.: 132-6602 Balkáni népzenei koncert és táncház
KOLO EGYÜTTES
Halász László Tel.: 24/379-348, 20/414-575 szerb, horvát, makedón népzene; táncház
RECE-FICE ZENEKAR
ifj. Vitányi Iván Tel.: 267-8709 táncház
RILA ZENEKAR
Deli Levente Tel.: 118-1342 Bolgár népzene, táncház, koncert
VIZIN ZENEKAR
Csátity Bránko Tel.: 72/210-666
horvát, szerb, makedón népzene; táncház, koncert
VUJICSICS EGYÜTTES
Eredics Gábor Tel.: 201-3766 táncház, koncert
ZSARÁTNOK EGYÜTTES
Nikola Parov Tel.: 138-9432 koncert
Cigány népzene
AMARO SUNO
Bihari Ernő 1071 Budapest, Peterdy u. 11. f. 4. táncház, koncert
ANDO DROM
Zsigó Jenő Tel.: 282-5247 autentikus és kortárs cigány zene; táncház, koncert
KALYI JAG
Varga Gusztáv Tel.: 141-3927 koncert, táncház
Görög népzene
MASKAREDES EGYÜTTES
Tsiiferidis Vasilios Tel.: 112-0734 görög városi és táncmuzika zene; táncház, koncert
SIRTOS EGYÜTTES
Taverna Dionusos Tel.: 118-1222 táncház, koncert
TAVERNA EGYÜTTES
Szinatkasz Andreasz Tel.: 20/348-156 táncház, előadások, énektanítás
Ír népzene
BLOTS AND NOTES
Szathmáry Melinda Tel.: 185-1467 ír, skót népzene; koncert
GREEN FIELDS
Mező Győző Tel.: 222-8561 ír népzene; táncház, koncert
IRISH ROVERS
Pejtsik Péter Tel.: 189-4656 koncert, kocsmazene
M.É.Z. EGYÜTTES
Pálvolgyi Ádám Tel.: 140-0306 ír-skót népzene; koncert, táncház
THE FOLK TONE DRUM
Andy Rouse Tel.: 72/490-420
brit, főleg ír és skót népzene; táncház, koncert
Latin-amerikai népzene
LOS ANDINOS
Tárnok Ákos Tel.: 22/3t3-402 táncház, koncert
LOS GRINGOS
Fővárosi Művelődési Ház Tel.: 181-1360 táncház, koncert

Pályázat – Néptánc-antológia '95

A Martin György Néptáncszövetség és a Magyar Művelődési Intézet Népművészeti Osztálya pályázatot hirdet a Néptánc-antológia '95 című rendezvényen történő részvételre. Célja, hogy az amatőr néptáncmozgalom és a néptáncművészet újonnan született értékeit összegyűjtse és felmutassa, lehetőséget biztosítva a legszínvonalasabb művek színházi körülmények között történő bemutatásához. Pályázni lehet minden olyan – maximum 15 perc időtartamú – koreográfiával, amely 1994-1995-ben, amatőr néptáncgyűttes előadásában került bemutatásra, és a Néptánc-antológia műsorán még nem szerepelt. (A felhívás a hagyományörző- ill. gyermek-táncgyűttesekre nem vonatkozik ezek antológián való részvételéről – a korábbi évekhez hasonlóan – a Muharay Elemér Népművészeti Szövetség, illetve az Örökség Gyermekek-népművészeti Egyesület dönt.) Pályázatot az előadó együttes vagy az alkotó nyújthat be, melynek tartalmaznia kell a műre, az alkotókra és az előadókra vonatkozó alapvető adatokat és az előadáshoz szükséges technikai igényeket. A pályázatokat az erre a célra készített űrlapon 2 példányban kell beküldeni az alábbi címre: Martin György Néptáncszövetség, 1011 Budapest, Corvin tér 8. Néptánc-antológia '95. Mellékelni kell egy – a műről készült – videofelvételt (amatőr felvétel is megfelelő), amelyet a pályázó az elbírálást követően visszakap. Beküldési határidő: 1995. október 10. A pályázatokat szakértői testület bírálja el 1995. november 15-ig.

Tisztelt Olvasók, Zenész kollégák!

Közreadjuk a magyarországi népzenei együttesek névsorát. A lista nem teljes, egyrészt azért, mert sokan nem küldték vissza az előzetes adatlapot, másrészt mert mi sem ismerünk minden zenekart. Kérjük azokat az együtteseket, akik egy még teljesebb lista résznevelői szeretnének lenni, küldjék el adataikat szerkesztőségünkbe!

A bécsi táncház hallatán sokak számára elképzelhetetlennek tűnt, hogy „nyugaton” is igény van a rendszeres táncházra, s egyben annak színvonaláért is többen aggályoskodtak már.

A hitetlen tamások megnyugtatására kénytelen vagyok hosszú névsorolásba kezdeni. A rangos nevek ugyanis ékesen bizonyítják, hogy bármelyik magyarországi táncházzal felvehetjük a versenyt.

Elsősorban ezúton is szeretném megköszönni a magam és minden bécsi táncház nevében Harai Lászlónak, a már sajnos felbomlott Kaláris együttes pírmasának a lelkesedést, amely lendületet adott az elinduláshoz. Az igényes tánctanításról Batyu, Fecske, Kokó, Páli János és Partnerei, valamint Bodó-Bán Enikő és János gondoskodtak. A zenészek névsora is meglehetősen hosszú. Muzsikált már nálunk Halmos Béla, a Ghymes, a Galga együttes és több erdélyi táncházzenész is. Legutóbbi, áprilisi táncházunkban pedig a Méta és Berecz András kápráztatta el a közönséget. Nyolc év munkája után elmondhatjuk, hogy táncházunkat már nemcsak Bécsben, de az országhatárokon túl is ismerik.

Ez volt a múlt, de nézzük csak, hogyan is néz ki a jelen?

A Kaláris tavaly májusban megtartott búcsúzója után igencsak kilátástalan helyzetbe került a bécsi táncház – mint olyan. Ám ekkor a szerencse a Kolompos együttes képében kopogtatott az ajtónkon.

Már az első találkozáskor kipattant a szikra, ami aztán a táncmuzsika évdő folyamán futótűzként hódított kicsiknél, nagyoknál egyaránt. Ausztriai tevékenységüket küldetésként értelmezték, nem akartak „nagyot szakítani”, és joggal lehetnek büszkéek arra a – részben visszacsalogatott, részben új – negyven-negyvenöt gyerekre és száz-százötven felnőttre, akik rendszeresen – nemzetiségtől függetlenül – együtt roppják a táncot. Táncházaink fénypontja az aprók tánca, hiszen a Kolompos egyik legfőbb feladatának azt tekintik, hogy a kicsik mielőbb élményeket szerezzenek a népzeneről és a táncról, amire Bécsben bizonyára legalább akkora szükség van, mint Magyarországon. Itteni tevékenységünk azonban nem csupán táncmuzsikálásra korlátozódik. Ugyanis táncgyűjtésünket, a Fábátka Kamarát is kísérik. Felkészültségünkkel, komolyságunkkal, szakmai tudásunkkal már jó néhány fesztiválon és előadáson megörvendeztettük, sőt lázba hozták a közönséget. Együttműködésünk gyümölcse az a bécsi magyar közönségnek adott műsor is, amely oly nagy sikert aratott, hiszen már négy éve nem került sor hasonló rendezvényre.

A jövőről most nem írok – hogy el ne kiabáljam –, pedig terv is, igaz: gond is – akad bőven.

Nos, ha úgy gondoljátok, mindaz, amit meséltem, túl szép ahhoz, hogy igaz legyen, gyertek el és győződjétek meg magatok is a dolgok állásáról. Szívesen látunk mindenkit szeptembertől júniusig, minden hónap utolsó szombatján 17 órától. Muzsikál a Kolompos, táncot tanít Katona Gábor, Palkovics Zoltán és Németh Zsuzsa.

Jó nyaralást kíván a MAG minden olvasójának: Pataky Csaba

Ui.: A folkMAGazin szerkesztőségének külön szeretnék gratulálni; Bécsben is nagy érdeklődéssel olvassák lapjukat. P. Cs.

PORTÉKA

Új üzlet, a népi hagyomány és a természetes anyagok jegyében.

Viselletek, szőttesek, néprajzi és más könyvek, kották, hangszerek, népzenei hanghordozók, játékok, szövőkeretek, gyöngy, gyapjú, bőr, kerámiák, mézeskalács, fafaragások, és még sok más.

Boros Miklós

1055 Budapest, Szent István krt. 23.

Telefon: 1553-027

Nyitva: 10-18 óra. Szombat: 10-13 óra.

„Az építő Kós Károly” címmel jelenteti meg Nagy Elemér könyvét a Kós Károly Alapítvány. A kézirat hosszabb lappangás után jut nyilvánosságra gazdag illusztrációs anyaggal. A szerző sajátos szemzőből vizsgálja az életművet, hisz Kós Károly társzenészeti (grafikai, szépírói stb.) alkotásaiban is hatott az építőművészi szemlélet és gondolkodás. Remek párhuzamokat tár föl az angol és finn „előképek” nyomán, bizonyítva ezzel azt is, hogy amit az ún. „fejlett nyugat” talált ki s alapozott meg, annak köznapi gyakorlatát – mindenféle kisebbségi meghurcoltatások és antidemokratikus közállapotok ellenére – épp Erdélyben sikerült a legmesszebbmenőkig kifejleszteni.

Molnár V. József: Egészség címe könyvét „a közelmúltban jelentette meg a pécsi Melius Alapítvány. A mű gerincét adó írások (a „Kalendárium” illetve a „Tanulmányok az esztendő körének ritusrendszeréről” fejezetcímek alatt) a „régiség” világgképét, hitét és hiedelmét örökítik meg. Ezt keretezik a gyermeki világgképről hírt hozó, illetve a hit- és hiedelemvilág átörökítését példázó („A gyermekrajzok üzenete” valamint a „Tábor-kronika” című) fejezetek. A következő kiadvány – a tervek szerint – a csiksomlyói búcsúról szóló „Nem vagyunk mi árvák” című dokumentumfilm videója lenne.

Molnár V. József és Tóth Péter Pál közösen forgatott munkáját május 24-én mutatták be a Marczibányi téren.

Dinnyés József „A Nap-út balladáit” címmel jelentette meg új kazettáját. Az elhangzó 12 népköltési szöveg közt „közismert szereplők” (Fehér Anna, Görög Ilona, Molnár Anna) mellett fölbukkannak olyan balladahősök is, akiknek megrázó történetével ritkábban találkozhatott eddig az érdeklődő. A kiadvány első darabja egy új sorozatnak, melyben zoltáros dalok (Szenci Molnár Albert) és verszene (izraeli magyarok, erdélyiek valamint Sinka István és Ady költeményei) is hallhatóak majd a Daltulajdonos saját szövegű műsorai mellett.

Október 6-áról is megemlékezik az a két kazetta, amely a Szabadságharc eseményei előtt tiszteleg.

A Történelmi Lovas Egyesület kiadásában megjelent „Tavaszi hadjárat” című összeállítás inkább a népszerű dalok közreadására törekszik, míg a Magyar Garabonciás Szövetség jegyezte „Ezernyolcszáznegyvennyolcba” című válogatás korabeli dallamokat mutat be a hiteles hangzást is fölőldve. Ez utóbbin többnyire a Jánosi együttes kíséri Kobzos Kiss Tamást, bár akad két historias dal, ahol az énekes tekerőjátéka festi alá a zenei gondolatot.

A Téka együttes kiadásában (s részben közreműködésével) készült el a „Mestereink” sorozat első, Magyarbecse című darabja. A Maros-menti falu hagyományát Szántó Ferenc (furulya, hegedű, ének) szövegezte meg, kísérei Szántó János és a Téka-tagok. A 17 felvétel szinte valamennyi helyi táncművész fölsorakoztatja, így a Becére jellemző, gyors forgással járó ún. „egylábú” táncot is.

A Rományi Rota (Cigány Kerék) szép kiállítású lemezét az Etnofon kiadó jelentette meg. A 17 felvétel nagyobb hányada erdélyi cigány dallam, bár akad ezek mellett szatmári, nagycsedi, milotai, kántorjánosi eredetű téma, sőt egy görög és egy balkáni cigánydal is. A zenekar tömör, kiértelt hangzása remek énekszólammal párosult s ez egyik fő érénye az együttesnek: két kivétellel (11, 16/b.) minden szám szöveges. Érdekes az „Árél láké”-ban a hegedű hangja és izgalmas a „Csorro szom”-ban az egy szál brács-szólámról fölfűzött férfikórus; talán a tambura hallható viszonylag keveset. Az igényes és változatos lemez ígéretes folytatást sejtet. (B.A.)

Kiváló minőségű tekerők, rövid határidőre!

VONÓS ÉS PENGETŐS HANGSZEREK JAVÍTÁSA, RESTAURÁLÁSA

Szerényi Béla hangszerkészítő népi iparművész, a Népművészet Ifjú Mestere

Cím: 1037 Bp., Fergeg u. 11., tel.: 06-60-325-036

Először is: „világzene”-műfaj nem létezik, mégis beszélünk róla, sőt, már több, mint hat éve gyötröm a BBC Magyar Adásának hallgatóit szombati Világzene műsorommal. Szóval, miről van szó?

A világzene (World Music) nem tévesztendő össze a „világ proletárjai”-val. Ez a kategória nem internacionalista muzsikát jelent. A német „Weltbeat” is nagyon félrevezető: talán kényelmesen beleillik „mondjuk” az angliai bhangra, a jamaikai reggae, az algériai-párizsi rai, a nigériai highlife, dzsudzsú (juju), fudzsi (fuji), a perui chicha, a louisianai zydeco és sok más, modern popzenével keresztezett etnikus zene, de a „világzene” címke ennél sokkal átfogóbb. A világzene az előbbieken kívül felölel, például, ír balladákat, skót piobaireachd (angolosan: pibroch) zenét, portugál fado-t, pakisztáni qawwali-t, svéd polska-t, nyugat-afrikai kora zenét, indonéz gamelánt, bolgár kopanicát, és nem utolsósorban a magyar táncmuzikát is.

A World Music-kategóriát kis londoni lemezkiadók találták ki a nyolcvanas években ügyes marketing címkéként, mert a lemezboltok egyszerűen nem tudták volna elhelyezni az afrikai, latin-amerikai és egyéb külföldi előadók felvételeit (a „népzene” vagy „egyéb” címke csak kevés vásárlót vonzott). A lépés nagyon sikeres volt Angliában és az Egyesült Államokban egyaránt. Az átfogó név azonnal fókuszpontot nyújtott mind az üzleteknek, fesztiváloknak, mind a könyveknek és folyóiratoknak. A sajtó által felkapott „világzene”-divat a kilencvenes évek elejére lényegében elmúlt, de a kategória életerősnek bizonyult, és a divaton túllépve ma is fókuszot nyújt azoknak, akik az aurális gyönyörök variálása (varietas delectat) vagy más kultúrák megismerése céljából kíváncsiak más népek zenéjére. Az erősen etnikus kötöttségű zenék jellemző hatása, hogy hallgatójukban kialakul egy egészséges és jó szándékú érdeklődés az adott zenét kitermelő nép vagy etnikum iránt (a magam műsorában ezért gyakran esik szó nemzenei, de a zene apropójából fakadó témáról is).

A megismerés az ismeretlenről való félelmet oszlatja el. Sok előítélet és irracionális félelem alapja a tájékozatlanság. A zene az a nyelv, mely bizalmat keltően és őszintén mesél alkotójának háttéréről, körülményeiről, érzelmeiről és életfilozófiájáról (valami megfogalmazhatatlan „transzcendentális” módon).

Vagyis (szolgai fordítással): a „világzene” inkább attitűdöt jelöl – természetes érdeklődést más népek zenéje iránt. Mindegy, hogy az a zene úgy-mond „autentikus” vagy modern, „fajtszta” vagy „korcs” („fúzió”) – a

lényeg, hogy etnikus kapcsolata kellően erős legyen a fent körvonalazott hatás kiváltására. Lehet ez észak-indiai klasszikus zene, de blues vagy „lakodalmos rock” is (ha tetszik savanyú folkloristáknak, ha nem). Persze, mindenkinek szuverén joga, hogy ezek közül szeretni- vagy utálnivalót válasszon magának.

Népzenék között semmilyen alapon nem lehet rangsorolni, mivel mind egy-egy nép létének megnyilatkozása, és az egyik ugyanúgy létezik, mint a másik.

A magyar zene (szűkebben: népzene) a világ zeneileg legfejlettebb zenéi közé tartozik, és így megbecsült helye van ebben a „világzene-odafigyelésben” is. Anglia persze a popzene egyik világhatalma, így a hatalmas modern zenebonából nehezen hallható ki a népzene, különösen a más népeké, de tanúsíthatom, hogy az angol közönségre a bolgár népzene mellett a magyar muzsika tette a legnagyobb benyomást, ami az európai zenéket illeti. Magam is jó párszor tanúja voltam, hogy magyar népzenezések milyen – szinte meglepő – lelkesedést váltottak ki echte angol közönségükből. A Muzsikás koncertjein tombol a jámbor angol nép (Hamar Dani jó humorú, ízes angol műsorvezetésének köszönhetően is). Csodálták a Vasmalom hivatásos színvonalát, tátották a szájukat Balogh Kálmán virtuóz cimbalmozásán. A „magyar nóta” ellenségeinek kedvéért hadd tegyem ehhez hozzá, hogy amikor például 1989-ben a londoni Barbican-ben (betonba öntött modern kulturális központ) Magyar Hetet tartottak, nemcsak a Muzsikást tapsolták meg, hanem hatalmas sikert aratott Szalai Antal csupa kitűnő zenészből álló cigányzenekara is. (A „ki a magyar?” kérdésre az angoloktól kellene választ kérni.) Anglia túl messze van ahhoz, hogy idáig elszállingózzon a „gulasch image” szaga. A BBC rádió és tévé egyaránt mutatott be felvételeket magyar népzenezésekkel. Legutóbb, a World Music angol messiása, Andy Kershaw a Ghymes együttes lemezét is föltette műsorában. Az évek során jártak itt Londonban magyar pop-rockzenészek is, de – angol kifejezéssel élve – ez olyan, mint szemet vinni Newcastle-ba [= vizet hordani a Dunába], bár az angol szénbányáipar jelen helyzetében bizony lengyel szén is érkezik Newcastle-ba, de ez más kérdés...

Egy nép a másiknak újat csak saját termékével tud nyújtani – legalábbis ezt igazolják az Angliába látogató magyar népzenezések.

A magyar (magyar, cigány, erdélyi, zsidó stb.) zene tehát nagyon fontos része ennek a „világzene”-valaminek, amit az angolok nyilvántartanak, és amire ez a londoni rádiós valamiért büszke.

Matzkó László, BBC Magyar Adás, London

Bankó András: Traktoros igris

Bolot Biryshv Szibériából érkezett, hogy Budapest fontosabb koncerthelyszínem bemutathassa népe kultúrájának zenei hagyatékát, az Altaj hegység lábánál élő déli törökök kizsi nemzetségének dalait s hangszereit. Megjelenése színpadi rutinra vallott – nyilván valamely korábbi szovjet együttes tagjaként tanulta ki e mesterséget –, noha ma is traktorosként dolgozik falujában. Jelmeze is ez okból váltott ki kettős érzelmeket; a tatár-hatású, gombos fejpvédő rögtön az egzotikumot, a „mi is Keletről jöttünk” rokonkereső gondolatát ébreszthette a közönségben, míg a gépileg csipkézett műbőr csizma és a kommersz csillogású ing legfeljebb arra utalhatott, hogy az állami népi együttes központi rendezőjének csapnivaló ízlése lehetett.

Mindenesetre amit s ahogy énekelt Biryshv, az elképráztathatta a hallgatókat. Hangterjedelme négy oktáv, bár emellett (az énekstílus-hoz igazodóan) a hangszínnel is virtuózan bánik. Három „vacak” kis hangszere: a komusz (azaz doromb), a (mi tilinkónkhoz hasonlító) sour és a két húrú, pengetős topsur (afféle tökcitera). Ezekkel – akár egy dalon belül cserélgetve – ad egyszerű kíséretet énekéhez, aminek legjellegzetesebb formája az ún. kaj-ének. A régi, hősi történeteket szokás szerint e jellegzetes gyomor-hangon szólaltatják

meg (valószínűleg egykori igriceink is alkalmazták ezt a kifejezési formát), ami akár az előadó öntudatvesztését is okozhatta, tekintve, hogy több ezer versszakos egy-egy ilyen dal s végigénekelni 3-4 napig tart. (Dr. Kiszely István szerint a rutinosabb kaj-ének hallgatók nyugodtan alszanak közben egy kicsit, habár szomszédjuknak meghagyják, hogy hajnal felé, amikor a csata leírásához ér a dalmondó, keltsék föl, mert azt még nem hallotta.) Tényleg varázsos hatást ért el ez a sajátosan morgó, kissé monoton ének, igéző ereje – alig néhány perc után – minden befogadót rabul ejtett. Biryshv szülőföldjétől nyugatra a pravoszláv, délre a muzulmán, keletre a buddhizmus hatása uralkodó, ám az Altaj lábánál a sámánizmus a jellemző. A kizsi nemzetség velünk való közvetlen rokonságáról ugyan nincs szó, ám közvetetten számos hasonlóság, sőt döbbenetes párhuzam vonható (pl. turulkultusz stb.). Mind közül kiemelkedik azonban az a tény, hogy a kajcsik nyelven beszélő előadó édesanyja a kipcsák (kun!) törzshöz tartozik. Egyébként bármennyire hihetetlen, létezik országunkban olyan ember, aki beszéli ezt a kipcsák nyelvet – igaz csak egy, azaz egyetlenegy fő.

Biryshv műsorainak sikerén föllelkedve a szervezők – köztük Kálnas Éva – szinte biztosra veszik, hamarosan újra ellátogat hazánkba a szibériai előadó.

A szerző fotóján Bolot Biryshv

Karácsony Molnár Erika: Szent Iván napi szokások

Keresztelő Szent János ünnepéhez (június 24.) fűződő szokások csaknem egész Európában ismertek. A nyári napfordulóhoz kötődő Szent Iván napi tűzgyújtás és tűzgrás az európai népek közös hagyománya.

A napfordulókat már a keresztény vallás létrejötte előtt is megünnepelték. Az e napra eső Szent János ünnepe az V. században lett általánossá és magába olvasztotta a pogány hiedelmeket, rítusokat is. Az egyházi magyarázat kiindulópontja János evangéliuma lett: „Annak növekednie kell, nekem pedig alább szállanom.”

A Szent Iván-i tűzgyújtás hazánkban – a XVI. századi adatok szerint – már általánosan ismert volt. Adatok Magyarország különböző pontjairól vannak, de legtovább a magyar nyelvterület északi és déli peremvidékén maradt fenn. Bod Péter a XVIII. században arról a hiedelemről írt, hogy ilyenkor a források vize körül füstöt támasztottak, hogy a sárkányokat és gyíkokat elűzzék. A tűz tisztító, gonoszűző erejébe vetett hit az alapja a tűzgyújtásnak. Úgy tartják, hogy megvédi a határt a ködtől, jégesőtől, sőt megóv a dögvész ellen is.

A tüzet zsúpkévéből, szalmából, gallyakból gyújtják, illetve szokás volt a tűzre mindenféle illatos füveket vagy éppen rossz szagot gerjesztő csontot, rongyot tenni a gonosz elűzésére. A tűzbe dobott gyümölcsnek – főleg almának – gyógyító erőt tulajdonítottak. Az Ipoly menti falvakban a kenderföldek mellett gyújtották meg a tüzet, hogy jó legyen a termés. Volt, ahol égő zsúpkévével szaladgáltak a lányok, miközben ezt kiáltották: „Tüzes légyen, hasznos légyen, hogy a liba ne dögöljön!” Üszögöket vittek a kertbe, hogy a hernyó a káposztát meg ne egye.

A szertartásos tűzgrásnak szerelemvarázsló célzata is volt. A tűz átugrása közben párosító, házassító dalokat énekeltek. A XVI. század óta ismert szólás: „Hosszú, mint a szentiváni ének”, különösen Zoboralja falvainak szentiváni énekeire vonatkozik. Kodály Zoltán is sok dalt gyűjtött erről a vidékről. Ezek között több párosító is van, amely alkalmat ad arra, hogy a tűzön átugró fiatalokat összeénekeljék. Az ország más vidékein is kísérhette a tűzgyújtást ének vagy mondóka. Sok helyen házassági jóslás is fűződött a szokáshoz: például Nógrád megyében a búzavirágból

font koszorút, mellyel a tüzet átugrották, a legközelebb levő fűzfára hajigálták és úgy tartották, hogy aki fennakad, az még azon az őszön férjhez megy.

A csiki székely falvak népe Keresztelő Szent János ünnepén tízesenként lombsátrat ill. zöldágas ponyvasátrat készítenek valamelyik ház előtt. Ebben az imasátorban előimádkozó vezetésével imádkoznak.

Csikmadarason és Csíkszentdomokoson Keresztelő Szent János vigiliáján, illetve sokszor az előtte és az azt követő napokban is a gyerekek „angyaloztak” a következőképpen: elől egy fiú, ő a csengettyűs, utána a király – aki a legnagyobb leány –, ő vezeti a két iskoláskor előtti kicsi angyalt, majd őt követi a középső és hátsó angyal, mind talpig fehérbe öltözve. Ez utóbbiak gyűjtik össze az adományokat is: tojást, süteményt, pénzt.

Vonulnak az utcákon, ahová a csengettyűszóra kijönnek az emberek, megállítják őket, máskor beköszönnek a házakhoz ill. a lombsátraknál adják elő énekes-verses köszöntőiket.

Rózsa fák völgyében vizek áradának,
Citromfák ujjultak, rozsmarint hajlottak,
Hol vagytok angyalok itten az egekben,
Hogy nem iszonyultok az új történetben?
Látjátok a Jézust talpig álló vérben,
Ő isteni szívét nagy keserűségben
Számítalan megszegették, fejét koronázták,
Tövissel kirakták s a fejébe nyomták.
Szent Jánoson kívül egy kerek dombocská,
Azon növelkedik egy édes almafa,
Édes az almája, csukros a rózsája,
Az alatt ül vala Szűz Anya Mária.
Úgy köti, úgy köti ékes koszorúját
Fejérrel; veressel, ha aval nem éri
Arannyal béfejezi.

1993-ban nekem is abban a szerencsében volt részem, hogy mindkét faluban részt vehettem ezen a több mint négy évtizede elhagyott népszokáson, amelyet a közösségi emlékezet megóvott a teljes homályba merüléstől. A csikmadarasiak csoportját Miklós Mártonné készítette fel.

APRÁJA

„Túl a Tiszán ég az ezüst...” címmel jelent meg áprilisban a Hajnalkötöző együttes kazettája, mely – az eddigi három évre visszatekintő sikeres működésük összefoglalásaként – legértetesebb műsorszámait tartalmazza. Akik a hanghordozóhoz hozzájutnak, főként a Délvidék gyönyörű muzsikájából hallhatnak izelítőt. Erre utal az MC alcíme is: „Homage á Délvidék”. Előadásukban többek közt csókai, gombosi, szlavóniai összeállítások hallhatók autentikus és feldolgozott formában is. A felvételeken Bajtek Edina, Koczka Judit és Szögi Klára énekel, citerákon játszik Borsi Ferenc és Sallai B. Sándor, Horgas Zsolt tamburázik és Sturcz Attila bőgőzik. A kazetta a „Zsámbéki Szombatok” rendezvénysorozaton kapható.

Karditsa (Tessalia) adott otthont az idén is a nemzetközi népzenei és néptáncfesztiválnak, ahol argentin, indiai, izraeli, egyiptomi és sok görög csoport mellett Magyarországot a Jászság Népi Együttes és a Jártató zenekar képviselte óriási sikerrel. Az egyhetes fesztivál minden estjén különböző helyszíneken léptek fel vidám vacsoramulatságok kíséretében. A Jártató zenekart az athéni TV meghívta öszre egy koncertsorozatra és TV-felvétele. Mindez ékesen bizonyítja, hogy a Jártató „él és virul”. A megújult koncertzenekar immár lazább szálakkal kötődik a Jászság, az Arendás és a Barkóca táncgyűttesekhez. Az állandó tagok mellett rendszeres vendégeik Csávás Attila, Porteleki László és Szokolai Balázs.

TÁNCCHÁZ

1995 januárjában adták át Székesfehérváron az Európa-díjas Alba Regia Táncgyűttes és a fehérvári Szakmai Ház új épületét, amit Tánccháznak neveztek el. Több, mint 1600 m²-en várják a táncolni vágyókat. Az intézmény nemcsak a táncos, hanem a zenész-utánpótlásról is gondoskodik zenei műhelyekben. Három, önálló bejáratú és öltözőkkel rendelkező terem található benne, melyek alkalmasak tánccházak, bálók, táncmulatságok megrendezésére, továbbá az épület része egy 40 fő elszállásolásra alkalmas Ifjúsági Hotel is.

Programajánló:

Magyar tánccház (gyerekeknek, felnőtteknek), muzsikál a Tilinkó zenekar
Andoki tánccház a Los Andinos-szal
Folkduvarok
(az utolsó augusztus 26-án)
Népszokásokhoz kapcsolódó rendezvények
(október 14. - Szüreti bál)

Cím:

8000 Székesfehérvár, Malom utca 6.

Telefon: (06-22) 312-795 Telefax: (06-22) 315-021

Koczpek Irén: A bor

A korosabb nemzedék talán még emlékezik a szőlőpásztorra, a kerülőre, akit a szőlő zsendülésekor alkalmazott a hegyközség, vagyis a szőlőtulajdonosok testülete. Arra kellett vigyáznia, hogy a szőlőérés idejétől a szüretig se madár, se ember ne „tévedjen” be a szőlőhegyre. A madárral még boldogult: elhessegette – rendszerint a piriskével, közkeletűbb szóval: a kereplővel –, de a jómadarakkal már nehezebb dolga volt, nem egy esetben kellett törvénykezre adni a dézsmálókat. Csak akkor lett újra szabad terület a szőlő, amikor – mint régen mondták – „megeresztették a hegyet”, egyszóval kitűzték a szüret napját.

A szüret eredete egyidős a mítoszokkal. A boristen, a görögök Dionüszosza a főszereplője, aki megajándékozta az emberiséget a szőlő megerjedt levélével: a borral. Minden kultúra a vérell asszociálja, így az élet és a halhatatlanság jelképe. Az Őszövetségben az örömet szimbolizálja, s Noé alakjával fonódik össze, de az emberi lélek felemelkedését is segíti. A keresztények is bor színe alatt veszik magukhoz Krisztus vérét, Istennel kötött új szövetségük jelképét, hisz a Megváltó testéből keresztalalakok kifolyt nyirok és vér szimbóluma a fehér- és a vörösbor, s így az aktus voltaképp az egésztlő véráldozat helyettesítője. Jelzésül a kehely szolgálat. Jupiternek és a hettita napistennek is bort áldoztak a hívők, de a borral legszorosabb kapcsolatban álló isten a görög Dionüszosz, a Rómaiak Bacchusa – az öröm, a mámor, a tombolás istene, aki éppúgy meghal és feltámad, mint Krisztus, akinek vére a bor. Népköltészetünkben a bor a legény jelképe, míg a kenyér a leányé. Számos régi szokás szerint az italáldozat a földre vagy a tűzbe cseppentett (fröccsentett) bor (néha tej és víz) volt, a ház vagy a házi tűzhely istenének, ill. a tűz szellemének. Faluhelyen még egy-két évtizede is boráldomással pecsételték meg a vásárlásokat, szerződéseket.

„A bort felállva és söveget vetve isszák, jeles formulával elköszöntvén, egészen vallásos ábrázatot adnak annak úgy, hogy az áldomásívás még ma is egy néminemű isteni tisztelet a magyaroknál.” (E néhány sort Kiss Jánostól idéztük, a „Tudományos Gyűjtemény” 1823. évfolyamából.)

Csak jóval később szakadt el az ősi gyökerektől az áldomás, de ünnepélyes jellege akkor is megmaradt, mint ahogyan a pohár borral való felköszöntés, szerencse-kívánat és hálaomlás is. Századunk első negyedében aztán már inkább ünnepélyes lakoma lett, valamely örvendetes alkalmat ünneplő, víg evés-ivás. S bizony ma már, amikor pohár borunkkal valakit felköszöntünk, aligha gondolunk arra, hogy az ősi áldomást idézzük, de azzal a mozdulattal emeljük poharunkat, amellyel hajdanában az áldomás kihirdetője az ukkon poharat bemutatta.

És mit ír a borról Hamvas Béla?

Bor és idill

Utazásaim egyik legfőbb tapasztalata volt, hogy van borország és van pálinkaország. Eszerint van bornép és pálinkanép. A nagy bornépek a görögök, a dalmátok, a spanyolok, az etruszok, az igazi borvidékeken az olaszok, a franciák és a magyarok. A bornépek nem világtörténeti, hanem aranykori hagyományban élnek. Ez a magatartás a bor egyik leglényegesebb alkotóelemének, az idill-olajnak következménye. A borországok és a borvidékek mind idillikusak. Sétálj az arácsi és a csopaki szőlőkben, menj fel a Badacsonyra vagy a Szentgyörgyhegyre, a Somlóról nem is szólva, barangolj a kiskőrösi vagy a csengődi kertek között, és minderről kétségtelen tapasztalatot fogsz tudni szerezni. Olyan helyek, hogy az ember bárhol megállna,

Fölfelé megy borban a gyöngy;
Jól teszi.
Tőle senki e jogát el
Nem veszi.
Törjön is mind ég felé az,
Ami gyöngy;
Hadd maradjon gyáva földön
A göröngy.
Hejh barátom, honfi társam
Bort igyál.
Víg, komor vagy csüggeteg vagy,
Csak igyál.
Borban a gond megbetegszik,
Él a kedv,
Nincs a földön gyógyerőre
Több ily nedv.
(Vörösmarty: Fóti dal)

leülne, letelepedne s ezt mondaná: itt maradok. Minden borunk közül a somlai számomra a nincs tovább. Mindjárt megmondom, miért.

Megkülönböztetek szőke hajú (világos) és sötét hajú (vörös) borokat; aztán hím (száraz) és női (édeskés) borokat; sőt megkülönböztetek szoprán-, alt-, tenor-, basszus hangú, egyszólamú és többszólamú, szimfonikus borokat. De meg szoktam különböztetni szoláris (napszerű), lunáris (holdszerű) és asztrális (csillagszerű) borokat is. A borra egyébként mindennemű megkülönböztetés egészen könnyen alkalmazható. Van például logikus és misztikus bor, vizuális és akusztikus, jobbról balra és balról jobbra folyó bor és így tovább a végtelenségig. Minden bor az embert újabb és újabb megkülönböztetési feladatok elé állítja. Nos, a somlai számomra az a szoláris bariton, de szimfonikus szőke hímbor, amely a legmagasabb teremtő spiritualitás olaját tartalmazza, és pedig boraink közül egyedülálló tömény tisztaságban. Ezért gondolom, hogy minden bor ugyan társas, és igazi lényét akkor tárja fel, ha közösségben isszák, a somlai a magányos itala. Annyira tele van a teremtés mámorának olajával, hogy csak kellően elmélyedt, végleg elcsendesült, kiegyensúlyozott magányban szabad inni. A somlairól (az eredeti, ősi, ma már ritka, csaknem fehérarany, száraz, tüzes somlairól van szó) egyébként még azt kívánom elmondani, hogy bár minden komolyabb hegyi bor inkább a negyvenen felüli kornak, mint a fiatalságnak felel meg, a somlai az aggastyán bora. A bölcsek bora, azoké az embereké, akik végül is megtanulták a legnagyobb tudást, a derűt.

Borkatalógus (vázlat)

Ha megérem és nagyon öreg leszek, de magas koromhoz megkapom azt a nyájas és derűs bölcsességet is, amelyet annyira elérni kívánok, meg fogom írni a magyar borok kimerítő katalógusát, mert ezt megírni nagy-nagy tapasztalat, és még nagyobb nyájasság, derű és bölcsesség nélkül nem lehet. Megírom a nagy borkatalógust, ízek, illatok, olajok, drágakövek, nők szerint csoportosítva, vidékenként és tájanként és fajtanként és megkeresem az ételt, a legillőbb évszakot, még napszakot is, amelyben inni lehet, hozzá a muzsikát és a vele rokon költőt. Ez a mostani kísérletem, csupán e nagy vállalkozás előtanulmányának tekintendő. Semmi sem kész, vagy végleges, főként pedig az egész vázlatos és kiéretlen. Ilyen nagy témához még túl fiatal vagyok.

Kezdem a homoki borokkal:

A kecskeméti ivási ideje a nyár és a koraősz. Iható egész nap, munkához, evéshez, társaságban, még reggelire is. A legjobb kártyához, de nem nagyon komoly játékhöz.

A kiskőrösi ivási ideje májustól augusztusig. Könnyű húskozhoz, zöldfőzelékekhez. Egyszer spárgababhoz ittam és ez volt a legjobb. Csak tisztán kell inni, a legjobb kisebb társaságban (hat-nyolc ember, vegyesen férfi és nő). Zenét kíván. A magányt nem bírja. Vonzóereje valami kedves lágyság, amelynek legközelebbi karakterét még nem sikerült kielemeznem.

A csengődi (vele rokon a soltszentimrei, amely bort sok szakértő az előbbinél többre becsüli) asszonyosabb, engedékenyebb. Jól bírja a zsírosabb ételeket. A csengődi csodálatos képessége, hogy gyors elhatározásra ösztökél. Ezért, ha csengődet iszol, vigyázz, nehogy valamit elhamarkodj!

A soltvadkerti duhajabb és hangosabb. Egyszólamú bor, korcsmabor, a hideg ételeket szereti, a kolbászt, a hagymát. Ivás-ideje főként a késő ősz, amikor kint köd van, esik az eső és a sár feneketlen. A legjobb újborok közé tartozik. Ezzel, hogy korcsmabor, nincsen szándékomban lebecsülni. Sőt. A korcsma, civilizációnknak egyik legfontosabb intézménye, sokkal fontosabb, mint például a parlament. Az egyik helyen a sebeket osztják, a másik helyen gyógyítják.

A homoki borokról egyelőre ennyi elég, még egyszer hangsúlyozom, hogy bonyodalom bennük nincs. Megfejtésük nem nehéz. Asztrális jellegük egyszerű: ha az ember homoki bort iszik, egészen apró csillagszemecskékkel telik meg, s ezek a szemecskék az ember vérében táncolnak, mint a megelevenedett Tejút. Alapvető különbség a homoki borok fajtái között nincs. Mindegy, hogy rizling, kadarka, muskotály, otelló, mézes fehér.

A homoki az egyszerűbb életsebek gyógybora. Ha a korcsmában házsártos és komisz asszonytól meggyötört embert látsz, az homokit iszik. Ha fiatal diák titkos bánattól búskomor, az homokit iszik. Ha borotvátlan arcot látsz, gyűrött ingben, az homokit iszik. Jól teszi. A hegyi bor csak nagy betegségek-re való, ha valaki bűnökkel viaskodik, halálos tehetetlenséget akar magában legyőzni. Mindenekelőtt azonban akkor ha, az ember az idealizmus kórjában szenved: abban a hiszemben van, hogy életét megoldotta, ha a dolgokat tudja. Nem elég tudni. Meg kell valósítani. A bor a nagy megvalósító.

A homoki és a hegyi borok között az átmenet néhány Fejér megyei, somogyi, bánáti, tiszántúli bor. Egyike a legjellegzetesebbeknek ebből a fajtából a domoszlói, a lankás dombok, félföldi borok hercege. Gazdag tapasztalatokat szereztem a fonyódi és herényi borokról. A fajták között a különbség itt már igen nagy. Vannak híg, korlátlanul iható kártya- és kvaterkaborok,

vannak ünnepélyesebbek, szélesebb fenekű, álmosító borok is. Van közöttük nyers és kemény. Étkezéshez mindegyik jó. A zsíros ételt kitűnően bírják, az édes tésztához azonban nem elég finomak. Hacsak lehet, nemesebb húshoz is mást innék. Nagy borkatalógusom ezen a helyen fog beszélni az átmeneti borok végtelen lehetőségéről is.

A hegyi borok:

Kezdem a gyöngyösön. Szépen kiöltözött bor. Minden megvan benne, ami a korrekt megjelenéshez szükséges. Ehhez képest jó vendéglátó is, kellemes társalgó, sokszor elmés. A gyöngyösínél kezd egyre fontosabb lenni a kor. Minél öregebb, annál tüzeesebb, mint a helyesen érett lélek mind. A legjobb pogácsához és szendvicshez.

A fiatal móri néha összetévesztésig hasonlít a fél-hegyi, lankás vidéki borhoz. Csak öt-hat éves korában kezd derengeni benne az erő. De akkor aztán erő, anélkül, hogy durva lenne. Teljesen egyedi és utánozhatatlan ásványi zamata van. A villányi az elegáns bor, a gavalléroké és a dámáké. A magam részéről bábra csak villányit adnék. Eljegyzésekre kitűnően alkalmas. Kedves, nem igényes humora van, amely persze, távol áll a csopaki bölcs derűjétől, de a villányi sohasem akar csopaki lenni, és a csopaki nem kívánczik bábra. Minden előnye akkor bontakozik ki, ha az ember frissen fürdött, borotválkozott, tetőtől talpig átöltözött. Leginkább frakkban, vagy szmokingban, hölgyek dekoltázsban. Éppen csak annyi izgalmat kelt, amennyi a táncosok társalgásához kell. Mértéktartó, finom, jól nevelt. Aprósüteményhez és kaviáros szendvicshez kitűnő.

Most a balatoni borokról szeretnék beszélni, és pedig arról a részről, amely Almáditól Révfülöpig terjed. Ezt a zónát öt nagy kerületre osztanám: Almádi – Felsőörs – Alsóörs – Balatonköves; Csupak; Arács – Füred; Dörgicse és környéke, Révfülöp és környéke. Rangkülönbségekről ezen a körön belül beszélni alig lehet. Minden az évszárton, a szőlőskert fekvésén, a gazda kezelésének lelkiismeretességén és komolyságán múlik. Szívem Csupak felé húz, de a dörgicseit nem nélkülözném, az arácsit semmi pénzért nem adnám oda, de még a tihanyit sem. Főként a tihanyi gyökérkeserűt. Egy barátommal fedeztük fel, amikor ott halászgattunk a félsziget körül és pontyainkhoz, süllőinkhez megfelelő italt kerestünk. Az apátságának különös szőlője volt ez, az észak-keleti oldalon feküdt és végeredményben senki se tudta, miért van ennek a bornak gyökérkeserű íze. Aki egyszer megkóstolja, milyen a süllő vajban, paradicsomsalátával és gyökérkeserűvel, az előbb felejt el a Louvre valamelyik képét, mint ezt az élményt. A révfülöpön azonban még kevésbé hagynám ki. Ez az igazi barátság- és házasságbor, hűséges, csendes, nyugodt, keveset beszél, annál többet gondol, mosolyog, zajtalan és harmonikus. Volt idő, hogy egész télen csopakit ittam, egy kicsit sárgás-rózsaszín pezsgő italt, amely bámulatra méltó arányérzékével állott az édeskés és a savanykás között. Mértéke, úgy vettem észre, pont három és fél deci volt. Kísérletet tettem másokkal is, és nem volt ember, akinél ne vált volna be. Ebből a borból három és fél deci! Ilyen a csopaki. Ilyen egzakt, kétszerkettő-négy bor ez. Az almádi kedveli a könnyű ebédeket és a délutáni alvást. A füredi a romantikus. Az arácsai bájos és egyszerű. A dörgicsei valamennyi között a leghuncutabb. A révfülöpön a legigazabb lugasborok közül való. A lugasbor az én szememben azt jelenti, hogy főképp szeptemberben késő délután, ha az embernek szívbeli barátja érkezik, akkor a lugasban üldögél vele és ezt issza igen kicsiny poharakból, de sűrűn. Levélíráshoz is ezt a bort ajánlom. Szerelmeslevélhez persze, a viszony természete szerint mást és mást; szenvedélyes szerelemre csak szekszárdit.

Igen, a szekszárdi. Amíg nem jártam arra, nem is volt igazi és helyes képméroló. De amióta láttam a várost a fák közé rejtőzve, fölötté a dombbal, a messze kifutó szőlőkkel, szippantottam levegőjéből, azóta tudom, hogy itt csak ilyen bor teremhet. A szekszárdi a lakodalom bora. Ez emeli át a menyasszonyt a házasságba. A merő tiszta Venus-bor. A fiatal szekszárdit sohasem kevered, de az öreget soha ne igyad tisztán, ha nem akarsz vesztetre törni.

A hegyaljai is nőnek tartom, de királynőnek. A magam részéről nem tudnám elképzelni, hogy hosszabb ideig minden nap hegyaljaiat igyak, bár nem tartom magam hétköznapi embernek. A legméltóbb ivási mód: a nagy ebédek és vacsorák után kis pohárral. Lakodalomkor, mielőtt a vendégsereg elszéled, útra, Szentjános-áldásként. Aki amilyet szeret, aszút, vagy szamorodnit, édeset, vagy szárazat. Ez a nagy nyilvánosság bora. Hangversenyek szüneteiben, operában felvonás közt pompás, már csak azért is, mert egyike a legmuzikálisabb boroknak. Akinek rejtélyes betegsége van, igyon hegyaljaiat. Az asszony, ha azt akarja, hogy méhében levő gyermeke büszke és királyi lény legyen, igyon hegyaljaiat. A művész, ha művét befejezte, és sikerült, ünnepelje meg és igyon hegyaljaiat.

Az egriről, főképp a vörösről most csak annyit, hogy ez is minden alkalomra, ünnepre, ebédre, keltesben, egyedül, egyaránt tökéletes. Számomra az egri mindig kapcsolódott a hősiesség szenvedélyekkel. Ha egrit iszom, azonnal nagy és heroikus tettekről kezdek álmodozni.

Végül a badacsonyi és a szentgyörgy-hegyi között levő különbségről, majd ha az egyetemen a bortudományi tanszékre kineveznek, egy fél évig fogok előadni. Ez az iskolapéldája annak, hogy két nagy bor miben tud egymáshoz hasonlítani és miben tud különbözni. A badacsonyi olyan, mint a világhírű művész, a szentgyörgy-hegyi olyan, mint az a művész, aki világleletében szobájából is alig mozdult ki és mégis nagyobb művet teremtett, mint akit ünnepeltek. Mind a kettőben megvan a nagyság, de az egyiket olympiai, a másikat kínai, tao-nagyságnak nevezném. Különös, hogy mennyire nem tudok a kettő között választani. Már-már döntöttem a szentgyörgy-hegyi mellett, de mikor megittam egy pohár badacsonyi rizlinget, melléje álltam; aztán esküdtem a badacsonyira, de csak addig, amíg szentgyörgy-hegyihez nem jutottam. Végül is mi akadályozhat meg abban, hogy görög is legyek, meg kínai is?

Mikor igyak, mikor ne?

Az ivásnak egy törvénye van: bármikor, bárhol, bárhol. Komoly idő, komoly ember és komoly nép számára ennyi elég. Ma, sajnos, ezzel a törvénnyel a legnagyobb visszaélések történnek. Hallottam, hogy valaki nyáron alkonyatkor a lugasban szentgyörgy-hegyit ivott, és közben újságot olvasott. Ha nem szavahihető ember mondta volna, azt hinném, hogy hazudott.

Nyáron, alkonyatkor a lugasban szentgyörgy-hegyit inni, ez az élet nagy ünnepélyes pillanatai közé tartozik. Ilyenkor az asztalt le kell takarni vagy sárga vagy rózsaszín abrosszal, a vázába virágot kell tenni, és pedig ciniát vagy napraforgót, és egészen nagy költőt kell olvasni, Pindarost vagy Dantét vagy Keatset. Aki az ilyen pillanatokat nem ismeri fel, azt elveszett embernek lehet tekinteni.

Az ivásnak ugyanaz a törvénye, ami a szerelemnek: bármikor, bárhol, bárhol. De viszont itt is, ott is minden körülmény fontos. A bor természetéhez meg kell választani az évszakot és a napszakot. Van henyélő bor, kacér bor, mesélő bor, tragikus bor. A legnagyobb érzéketlenségre vall például kedélyes családi ebéden drámai bort inni. Ha egyedül vagy és kint, mindig keress távlatot; a bor szereti a magasságot és a kilátást, és szeret felülről nézni. Ha szobában vagy, előbb mindig teríts asztalodra kendőt. Minden esetben előbb egyél, legalább néhány szem diót,ogyorót, vagy mandulát. Erre az olajos magra a bor íze kibontakozik. A borivásnak ugyan nincs műzsája, de ha nincs is, helyesen bort csak az tud inni, aki műzsai nevelésben részesült, állandóan költőket olvas, muzsikát legalább hallgat, ha maga nem is csinál, és képeken gyönyörködik. Ez az ember a helyes időpontot is meg tudja választani a munkára, a sétára, az alváásra, a beszélgetésre, az olvasásra, csak ez tudja, hogy szerelmet és bort bárhol, bármikor és bárhol. Az ivásnál és az igazi szerelmenél a mániákus rendesek és higiénikusok elbírhatatlanok.

Példa rá a bor. A bor az egyenes vonalat nem szereti. Ezért, aki már jócskán ivott, örvénylő mozdulatokat tesz, és ha megindul, szép parabolákban és hiperbolákban jár. Azt mondják, egyensúlyát elvesztette és tántorog. Nem hiszem. A bor ezeket a lengő balansokat kedveli. Figyeld csak meg a boros ember járását. Valóságos tánc ez, amit csinál. Öreg csavargó, fel se tételeznéd, hogy mozgásában ennyi báj van. És figyeld csak meg, milyen az, aki pálinkától részeg. A boros folyton kering; a pálinkás ki-kitör, aztán összecuklik, amíg fejbe sújtva leroskad. Az egyik parabolás örvénylő tánc, a másik szögletes és szaggatott mozgás. Egész népeknél megfigyelhető. A bor-, és pálinkanépek különbsége ez, amely mozgásban, gondolkodásban, érzésben és egész életmódban megnyilatkozik. Ez a műzsai és a barbár népek közt levő különbség.

A jó vallás, a közvetlen élet, a jó lelkiismeret, a nyugalom, az értelem, a boldogság tisztátalan emberben nem lakik. Azért vagytok idegesek és önzők, absztraktak és boldogtalanok, mert nem vagytok tiszták a nagy illuminációra. Bort! Megint csak azt mondom, hogy: bort igyatok! Aztán majd kedvet kaptok a csokolózásra, a virágszedésre, a barátságára, a jó mély alváásra, a nevetésre, és újság helyett reggel költőket fogtok olvasni.

Tudom, hogy amit mondok, az sokak szemében botrány és bolondság. Ismerem azokat, akik ezt mondják.

Minden tőled függ. Minden lélek egészen születik és egészségét nem veszteti el. Légy okos, szerezd vissza egészségedet. A gyógyszer bárhol kapható. Igyál! Amit kínálok, a tisztaság olaja, a mámor olaja. Igyál, a többi majd hozza a bor.

Összeállította: K. I. (Bogdán István: Régi magyar mulatságok; Hoppál – Jankovics – Nagy – Szemadám: Jelképtár; Hamvas Béla: A bor filozófiája – részletek)

Ifj. Tímár Sándor: A Magyar Klezmer-sztori

Újsághír: „1994 októberében, a magyar és franciaországi zenészekből álló Magyar Klezmer együttes sikeresen szerepelt a berlini Nemzetközi Tánc- és Zenei Fesztiválon”.

A zenekar megszületését, annak előzményeit és kalandos pályafutását tárja fel a most először nyilvánosság elé kerülő Magyar Klezmer sztori. 1988. május, Budapest, Ferihegyen egy kis csapat készül bevetésre. Három muzsikos, akik titokban a Kolompos nevet viselik, de az elkövetkező két napon Villő álnéven fognak szerepelni, valamint egy pár táncos a Lelle Együttesből. Feszült várakozással múlnak a percek, egymás után fognak a cigaretták. Egy nagyon fontos személyiség még hiányzik – Heki, az egyetlen valódi Villős. Aztán, néhány perccel a felszállás hivatalos időpontja előtt megbolydul a légkondicionált váróterem nyugalma. Egy tejfölszőke fiatalember csörtet befelé, kezében, hóna alatt hangszerek, ő maga elég zilált. A kis csapat megkönnyebbülten felsóhajt, s miután teljes a létszám, elindulnak a jegykezelő pult felé...

1988 május, Lipcse, Táncházfesztivál. Endékás buli, 1 márka 7 forint, egy korsó csapolt sör 54 pfennig, egy tányér „gulasch” 90. Történetünk hősei azon fáradoznak, hogy a közel 800 márkás gázsit elköltsék, a fennmaradó időben muzsikálnak, táncolnak, s akarva-akaratlanul a fesztivál legnépszerűbb társulatává válnak. Az előadások szünetében folyik az ismerkedés, barátkozás, sőt a politizálás. Az „Ál-Villő – Kolompos”-tagok nem is sejtik, milyen hosszú távú kapcsolatokat alapoztak meg röpké 48 óra leforgása alatt...

1988. július, Nagykálló. A fent említett zenészbajtárok – immár 100 százalékig Kolomposként – a Téka tábor fogadott bandájaként húzzák a talpalávalót. Itt találkoznak „rég” barátjukkal, Tilo Baumbachhal, ezzel a magas, szimpatikus fiatalemberrel, aki képes volt családjával együtt biciklire pattanni, s elkarikázni Lipcséből Nagykállóba, hogy tanulhasson mezősegi táncokat, és klarinétozhasson szatmári muzsikát. A Lipcsét megjárt Kolomposok szívesen fogadják, jókat buliznak együtt...

Tilo mesterien bánt a hangszerével. Nem is sejtettük, hogy klarinétal ilyen jó muzsikát lehet csinálni. Ráadásul mutatott egy-néhány zsidó nótát is, amelyek hangzásvilága megkapóan furcsa, keletiesen egzotikus volt...

Történetünk szereplői ekkor még nem sejtik, hogy a leendő Magyar Klezmer magja táptalajra talált, s fejlődésnek indult...

1991. június, Lipcse, Táncházfesztivál. Újra itt van a kis csapat. Most már Kolompos néven, magánszervezésben, némileg átalakulva. Apopó, átalakulás: ez már nem endékás buli, 1 DM 50 forint körül van, egy korsó sör 2,50 DM. A gázsit már nem nehéz elkölteni, de a hangulat kiváló s a zenész-táncos társaság ismét sikerrel szerepel...

volt a fesztiválnak egy érdekes eseménye, ami bennünket is komolyan érintett: András, egy hannoveri zenetanár barátunk és Tilo közös muzsikálásra invitált a fesztivál záróbuliján. Rövid gondolkodás után fejest ugrottunk egy nemzetközi klezmer csapatba, ahol mindenki mindenféle hangszerezen játszott. Ez volt az

első nyilvános megmutatkozásunk, mint klezmer muzsikások, s e próbálkozásnak folytatása is lett...

1992, július, Mosenberg...

Mint a zenei tábor meghívott résztvevői, mi egy központi épületben lettünk elszállásolva. Hogy ez miért érdemel említést? Nos, csak azért, mert minden nap, hajnali nyolctól tízig egy alkalmi klezmer társulat próbált a szomszédos szobában. Így két nap múlva hangról hangra ismertük az amúgy is igen fülbemászó dallamokat. Ezek után nem okozott különösebb nehézséget a táborzáró koncerten való közös muzsikálás. Egyébként itt kezdtünk el komolyabban foglalkozni a klezmer stílussal, a hangszeres sajátosságokkal. Alkalmunk nyílt konzultálni a műfaj néhány jeles képviselőjével, s kaptunk kottákat, hangzóanyagokat is. Ezen felül Tilo közölte a tábor végén, hogy terveik vannak a Kolompossal, s arra kért, ha klezmer muzsikát játszunk, ragaszkodjunk a mi magyar népzenei hangzás- és gondolkodás-módunkhoz...

Ebben a felfogásban kezd meg tudatos működését egy zenekar, amely a táboron kívül, Kassal utcáin is sikerrel debütál.

1993. május. Tilo és a Kolompos Perbálon próbál. A kísérletező munka eredményeképp összeáll egy 30 perces műsoranyag...

Sajnos Tilo időközben Franciaországba költözött, így még meszebb került, mint eddig volt. A próbák emiatt igen körülményessé váltak, de hála a sok hangzóanyagának és Tilo útmutatásainak, lassan kiszűrtük a dallamok sajátosságait, s kezdtünk ráérezni a sok forrásból táplálkozó zsidó zeneiség különös hangulatára.

1994. május, Lipcse, Táncházfesztivál. A Magyar Klezmer a világpremier előtti napokban lázasan dolgozik egy szabadidőközpont pincéjében. A banda magyar része már nem csupán Kolompos-tagokból áll: Balog Edina és ifj. Tímár Sándor mellett Csente Tibor bőgőzik és Porteleki Zoltán cimbalmozik. A Magyar Klezmer erőssége, hogy egy zenekarként két különböző zenei világot mutat be, keresve az átfedéseket. A siker nem csak a közönség létszámán mérhető, hanem azon is, hogy már az első koncert és tánc után meghívást kapnak Berlinbe, az októberi Nemzetközi Tánc- és Zenei Fesztiválra.

Ez a felkérés azért volt különösen fontos és megtisztelő, mert Berlin a klezmer muzsika európai fellegetyará, ahova gyakran látogatnak a tengerentúlról is. Most is két világklasszis, Michael Alpert és Kurt Bjorling (a Brave Old World tagjai) érkezett az Egyesült Államokból. A magyar színeket – a Magyar Klezmeren kívül – Balogh Kálmán és Major László is képviselte. Ilyen összetételben, közösen mutatkoztunk be a Berlini Egyetemen és a Fesztiválon. Alkalmunk volt találkozni, beszélgetni és együtt bulizni, muzsikálni Michael-lel és Kurt-tal, akiket addig csak hírből és felvételekről ismertünk. Ők, mint a zsidó zenei hagyományok kiemelkedő kutatói, sok adalék-információval bővítették ismereteinket és általában elfogadták, elismerték a Magyar Klezmet, ami azért is nagy dolog, mert ők, a műfaj „legjei” – ezáltal szakmai irányítói is –, kritikus szemmel figyelik az új jövevényeket. Sőt, mi több, nem kizárt, hogy esetleg 1995-ben Budapesten együtt lép színpadra a Brave Old World, a Nayer Kapelye és a Magyar Klezmer...

Hölgyeim és Uraim, ha ez igaz, akkor a sztori folytatódik...

Fotó : Zsidó zenészek

APRÁJA

Május 12-14-én rendezték meg a 10. Lipcsei Táncházfesztivált.

*

Május 13-tól kezdődően a vajdasági Bácskatonpolyán első alkalommal került sor a C kategóriás néptáncoktatói tanfolyam megszervezésére. A további oktatást egyhetes nyári intenzív gyakorlat keretében tervezik. A tanfolyam sikeres elvégzése esetén a hallgatók a budapesti Magyar Művelődési Intézet által kiadott bizonyítványt kapják.

*

Július 22-én és 23-án népzenei hangos a Tabáni Szabadtéri Színpad. Mindkét napon 14-22 óráig táncgyűttesek és zenekarok műsorát láthatták a szerencsés ott lévők.

*

A Táncházi Kamara és a folkMAGazin új telefonszáma:
06-20 / 447-638

*

A békásmegyeri Medgyesi Ferenc Általános Iskola „Kincső” táncgyűttese július 24-28 között nagy sikerrel szerepelt a lengyelországi Kolobrzeg város Interfolk '95 elnevezésű CIOFF néptáncfesztiválján, mexikói, lengyel, osztrák, kaukázusi, indiai és ukrán együttesek társaságában.

*

USA, 1995. július: Balogh Kálmán, Halmos Béla és a Méta együttes, valamint Vincze Zsuzsa és Zsuráfszki Zoltán részt vett a „Symposium” (Pittsburgh, Pennsylvania) és „Barátság” (Mendocino, California) magyar népművészeti táborokban. A zenészcsapat ezenkívül 15 nagyszerű koncertet adott az Egyesült Államok nagyvárosaiban, elsősorban helyi magyar közösségek számára. *Fotó: Paula Tálmo*

*

Augusztus 15 és 20. között zajlott a 15. Sárvári Nemzetközi Folknapok programja, angol, osztrák, belga, cseh, indonéz, kínai, német, román, szárd, szicíliai, svéd, amerikai és magyar meghívottakkal.

*

Az V. „Zemplén” Nemzetközi Szövetkezeti Néptáncfesztivál augusztus 15-20-ig Sátoraljaújhelyen a magyarok mellett amerikai, lengyel, spanyol, örmény, olasz, portugál és albán csoportokat látott vendégül.

A Belvárosi Ifjúsági Ház programjai

(Budapest, V. ker. Molnár u. 9. Tel: 117-5928)

Néptáncanfolyamok: Szerdán 18.30-21.30-ig kezdőknek

Csütörtökön 18.30-21.30-ig haladóknak

Oktatók: György Károly és Redő Júlia

Szombaton 15-17-ig „Legényes” tanfolyam

Oktató: György Károly

Népi ének tanfolyam

Csütörtökön 17.30-19-ig Fábrián Éva vezetésével

A tanfolyamok október első felében kezdődnek.

Kalamajka táncház

Minden szombaton 17-02-ig szeptember 16-tól.

Tóth Ferenc: Rigában jártunk

A kalocsai Bokréta Táncgyűttes ifjúsági csoportjával nem kis izgalommal indultam Rigába, Lettország fővárosába. Számunkra, magyarok számára még nem eléggé ismert, felderítetlen terület a Baltikum e gyöngyszeme. Mert gyöngyszem ez az ország illatos rétejeivel, erdeivel, tágas, északi stílusban épült városaival, tiszta szívű, természet- és emberszerető lakóival.

A gyermekek és ifjak számára rendezett dal és tánc ünnepéről minden tekintetben csak szuperlatívuszokban lehet beszélni. Lenyűgöző volt a szinte hihetetlen létszámokat felvonultató rendezvények sora, a fesztivál helyszínéinek impozáns méretei, a programok zökkenőmentes lebonyolítása, az a nyugalom és intelligens emberi magatartás, amely ezt az öt napot örökre emlékeztetessé tette.

Néhány adat a résztvevők létszámáról: a felvonuláson, utca-táncban 30 ezer (!) táncos vett részt. A fúvószenekari koncerten 8 ezer ifjú zenész hozta lázba a nézőket. A stadionban 11 ezer lett gyerek játszott, énekelt és táncolt. Végül, a záróünnepélyen 18 ezer énekes énekelt hazája legszebb dalait és táncolta jellegzetes táncait. A látvány és a színvonal lélegzet elállító volt.

A külföldi résztvevők rangos sora: Anglia, Ausztria, Bulgária, Finnország, Japán, Kanada, Kína, Lengyelország, Magyarország, USA, Románia.

Házigazdáink sok-sok szeretettel vettek körül minket, s fellépéseinket siker és elismerés koronázta.

Ládikó

Vidd el a levelem...

Tisztelt Szerk.!

Mivel a folkMAGazinban olvastam, hogy szívesen látnak észrevételeket, ezért merült fel bennem, hogy írjak. Szerintem, ha a magazinban indulna egy „levelező rovat” – vagy valami ehhez hasonló –, sokkal szélesebb információs hálózat alakulhatna ki, és a fiatalok körében a népszerűségét is növelné. (Legalábbis magamból kiindulva így gondolom, ugyanis szerintem elég nehéz egy hasonló érdeklődési körű barátot vagy barátnőt találni). Egyébként a lap szuper, csak kár (ezt az egy hibáját tudom mondani), hogy ilyen ritkán jelenik meg, Szerintem sokkal nagyobb szükség lenne ilyen lapokra. (Mivel én csak erről az egyről tudok.)

Szóval „tök jó”, folytassátok, és sok sikert kíván a továbbiakban: – egy olvasó –

Kedves „Olvasó”!

Köszönjük szépen leveledet és észrevételeidet is.

A levelező rovat ötlete nagyon jó, már mi is gondolkodtunk a megvalósításán, de Te most feltetted az i-re a pontot. Így hát írásod egyúttal beköszöntöje is a „Vidd el a levelemet...” rovatnak! Ami a lap megjelenésének gyakoriságát illeti: teljes mértékben igazad van. De gondolom, Te is sejtetted, hogy én is csak az unalomig ismert bevezető mondatot tudom szajkózni: „A jelen gazdasági helyzetben...” Ugye, ne is folytassam?!

Amint lesz rá lehetőségünk és ismertebbek, keresettebbek leszünk, bizonyára gyakrabban jelentkezünk, hiszen ez a mi érdekünk is. És még valami, kedves „Olvasó”, valamint többi kedves olvasó! Ne szégyelljétek megírni a neveteket és a címeteket! Ha nem akarjátok, hogy közzé tegyük, úgy is jó, de legalább a szerkesztőségben legyen meg, hátha valaki PONT VELED levelezne!

Üdvözlettel: T. K.

I. (KI)BORÍTÓ

Nem mindig az előadó határozza meg, mi kerülhet egy plakátra, egy-egy lemez vagy kazetta göngyölegére, mégis vele habarintja össze a sors a bakikat. Eleve jól kezdődik a dolog, ha már a szereplő nevét sem sikerül hiba nélkül leírni. Éri Péter, illetve Zsuráfszki Zoltán esetében fölösleges erőfeszítés y-nal nemesíteni a nevet, nekik így tetszik, sima i-vel. Bizonytalan, hogy a kalotaszegi Fodor Sándor ragadványnevet miként kellene írni. Jómaga – állítólag – egy t-vel használja, de mindenki kettővel ejti a Netti-t, így ez a forma is terjedőben van. A legszerencsétlenebb talán Márta István, akinek neve szinte csak kivételes esetekben jelenik meg helyesen, azaz „h” nélkül. Nem biztos, hogy mindig akad megfelelő (grafikai vagy fotós) ötlet a portéka magakelletéséhez, ám az mégiscsak túlzás, amikor az érdeklődő figyelmét elsősorban nyelvhelyességi problémák keltik föl.

Ma már hihetetlen, milyen nagy szó volt 1982 márciusában az első hazai Táncszínházalkotó, amikor az esemény egyáltalán létrejöhett. Hasonló meglepetést okozhatott a következő évben a lemezantológia, amelynek kissé megkeverte a számozását, hogy az előző évi esemény, az első találkozó helyszíni fölvétele a második rendezvényre jelent meg. Legközelebb letisztult a forma, tisztázódott, hogy koncert fölvétellel aligha lehet megostromolni a gyűjtők pénztárcáját s a címbe „nagy szó”, a táncszínházalkotó helyett rövidebb fölirat született. Ettől kezdve viszont az esemény rendre Táncszínház Találkozó néven szerepelt – persze csak a sorozat borítóin. Böngészgetvén „A magyar helyesírás szabályai” című kötet (Akadémiai, Bp. 1988) „A különírás és az egybeírás” nevezetű fejezetét, a következő passzust találtam: »Egybeírjuk viszont az akácérdő, (...) rabszolda, vendégművész stb. típusú (általában fajtajelölő) főnévi minőségjelzős alakulatokat.« (47.0., 114. /b.) Érzésem szerint ez a rész vonatkozik a szóban forgó összeállításra, azt meg a bütykös ujjaimon egyedül is ki tudom számolni, hogy hat szótag alatt nem kell kötőjel. Ezzel az erővel bárki megalkothatta volna a helyes föliratot (vagy legalább kirobbanthatott volna egy tisztázó vitát).

II. (EL)SZÓLONGÓ

Ha olyasvalaki „közszerpel”, aki erre alkalmatlan, lassan már föl sem tűnik; kezdjük megszokni a hazudós politikusokat és a beszédhibás szóvivőket. Emiatt viszont kétszeresen bosszankodhat az a zenebarát, aki elmegy kedvenc WOMUFE fesztiváljára, ahol a műsorközlő racsol. Biztos, hogy tudott a fesztiválgazgató a konferansz alkalmatlanságáról, ugyanis a két személy egy név: Mandel Róbert.

Talán szót sem érdemelne a dolog, ha kellő önkritikával magába szállna, aki így „elszólja” magát, de nem, az események ismétlődnek – az elszólógó emberek pedig kifogyhatatlanok. Igazából már 1993-ban, az első WOMUFE első napján oly erőteljesen reccsentette Mandel Róbert a mikrofonba Rainer Brüninghaus nevét, hogy nyíltzínú tapsot kapott. Idén hasonló epizódra került sor; egy trió német tagjainak ropogtatta végig jóízűen a nevét az indiai tablaséval együtt, majd hibátlanul kiejtette a két mongol vendégművész nevét is: Damdin Solongo (ejtsd: Szolongó) és Dandarvaanchig Enkhjargal (ejtsd ahogy tudod) – a hatás mindent fölülmúló volt! Imitt-amott a vastaps mellett egy-egy gyámoltalan „vissza-vissza” is fölhangzott, persze kajánkodásból, hátha másodsorra már nem sikerülne a mutatvány.

Ilyenkor az ördög sem alszik; amikor Billy Cobham világhírű jazzdobos három nigériai ütőstársának nevét bemondta (papír nélkül!), akkor egy apró baki azért csak becsúszott – nem is szólógott oly lelkes taps, mint előzőleg... Végte, amit megtehet egy műsorközlő a külhoni előadók tiszteletére, azt Mandel Róbert meg is tette. Ezért maradt fájó hiányosság, hogy a (budapesti) MAKUZ zenekar tagjait Szabados Györgynek kellett név szerint bemutatnia. S hogy van-e tanulság, majd jövőre meglátjuk, meghalljuk...

*Kicsit megkésve, de talán még időben közhírré tétetik,
hogy 1995. augusztus 21-27-ig
Szanticskán megrendezik a VI. „Szent István Tábort”.
Népzene- és tánc, irodalom, rajz, kézművesség és muzsika várja
itt az érdeklődőket. Szállás: parasztházakban és saját sátorban
Étkezés: napi háromszori biztosított. Részvételi díj: 8.000 Ft.
Jelentkezés a helyszínen: Szanticska, Völgy u. 38.
Információ: Csorvási László Ábel. Tel./üzenetrögzítő: 295-123*

*

*A szlovákiai Magyar Folkloárszövetség rendezvényei
VI. Szlovákiai Táncszínházalkotó Komárom, október 21-22.
Kamarakoreográfiák II. Országos versenye
Kassa, november 18-19.*

*

*Hagyományörző együttesek II. Országos Seregszemléje
Komárom, december 9-10.*

*

*Vértesacsba – egy új, megjegyzendő név a kézműves táborok
palettáján. Július 18-26. között többek között szalagot szöhetett,
gyékényezhetett, nemezelhetett minden vértesacsai táborlakó.*

*

*Sárospatakon a Művelődés Házában rendezték meg
az I. Sárospataki Koreográfusképző tábort.*

*

*Az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület népművészeti
táborában 560 gyerek ismerkedett néptánc-hagyományainkkal
és a kézművesség alaptechnikáival.*

*

*A Magyar Művelődési Intézet oktatási tábort június 14-20.
között, míg a pávakörvezetők továbbképzését
július 7-15. között rendezték meg Csillebércen.
A játszótáborvezető- és kismesterség-oktató pedagógusok
Magyarlukafán zárták tanfolyamukat.*

Diáksziget augusztus 17-24.

*Gervai Mária: Gyékényfonás
Régi mesterségek*

*Csatornák, halastavak s a folyók holtágai adják a gyékényt, mint
alapanyagot. A természet-kínálta lehetőséget már ősidők óta fel-
használják az emberek. Az érett gyékény kitermelése augusztusban
történik, szétszedve, a külső selymes részéből készül az ian, amit a
felvetéshez használnak.*

*Ma már spárgával is helyettesítik. A széthasított gyékény belső részei-
ből a szatyrok, durvább részeiből szőnyegek, lábtörlők készíthetők.
A kétrétegű hentesszatyrok, melyekben még nem is oly rég egész bir-
kát, félborjúkat szállítottak, ma már csak a szegedi Népművészeti
Múzeumban, és Tápén, Lele József magángyűjteményében szemlél-
hetők meg. A világháború idején a tápéiak gyékényből font örcsiz-
mákat is készítettek a fronton harcoló katonák részére. A vándorló
népek szekereit is gyakran gyékényfonat borította, az úgynevezett
„bolondos”. A gyékényt még a kádárok is használták dugókhöz – tö-
mítőanyagként.*

Foltin Jolán Kossuth-díjas

Foltin Jolán nemcsak tudja, hanem következetesen vállalja is az asszonyors, a női lét táncszínpadi bemutatását. Nem feminista felhangú keménységgel, hanem asszonyi őszinteséggel komponál. Nem fél a szavakkal alig megfogalmazható érzések, érzelmi reakciók színpadra állításától; táncsal, énekekkel, s a csend eszközével mondja el az elmondatlan dolgokat. „Gyermekek, édes (Táncok lányaimnak és fiainak)” c. triptichonja az „egyet vívó asszonyszív” sorsának három különböző stációját vázolja fel.

A Győri Klára szövegéből született Széki táncrend az embertelen életre, a meddősegre kárhoztatott asszony balladáját jeleníti meg. Foltin megérezte a ritmikus prózában kínálkozó táncdráma lehetőségét: úgy komponálta meg az asszony tragikus táncéletét, hogy abban egyszerre láttuk, hallottuk és mélységeiben is megéltük a magyar folklór szövevényes szépségét és erejét.

A hármaskép középső darabja a Kőműves Kelemenné győzelme. Koreográfiák, drámák szóltak az ideig szegény Kelemenről, de ki figyelt az áldozatra? Férfiak küzdöttek más, az asszony élete árán. Foltin Jolánnak volt bátorsága, hogy meggrajzolja az igazi áldozat arcát. Az ő asszonyát meggyötörhetik, „hejszával” beépíthetik, de mindig kitör. A gyermek hívó szavától nem foghatja vissza férfierő. Kőnél, habarcsnál, szíjnál és férfikéznel, szerelemnél erősebb, láthatatlan kötelék fűzi a gyermekhez. Szorító sorokból, haláljárású körökből tör ki ez az asszony a „Gyermekek édes”-hez.

A triptichon harmadik táblája Szilágyi Domonkos lázas verseire született: annak az anyának az apoteózisa, aki az egyetlen és biztos támasz lehet a szakadékok, fehér szárnyú halálmadarak megsemmisülést sugalló világában. Maros Anna erőteljes, anyai légységében is biztos kezű asszonya meg tud vívni a lélek apokaliptikus rémképeivel. A hármaskép megrendítő, s hitet ad távlataiban. (*Kövágó Zsuzsa: Táncművészet, 1987/9.*)

A 70-es évek elején együtt jártunk felsőfokú néptáncoktatói tanfolyamra a Népművelési Intézetbe. Olvasottságával, szellemességével sziporkázott közöttünk. Láthatta lelkesedésem, mert nemsokára külön is foglalkozott velem. Minden találkozásunkkor színházba, kiállításokra, bemutatókra cipelt. Akkor még nem tudtam, hogy ez egy hosszú, nagy barátság kezdete, s egy-két év múlva debreceni barátaimat, családomat feladva hozzá, Tatához és a Bihari János Táncgyűtteshez kötöm magamat. Boldog vagyok, hogy húsz éve tanúja lehetek egy tehetséges ember kibontakozásának, hogy ott lehettem annak a sok szépnek és jónak a megalkotásánál, amit Joli jó ízléssel, nagy gondossággal és szakértelemmel állított színpadra. (*Neuwirth Annamária táncpedagógus, Budapest*)

Mi tagadás, igön, igön szeretek jókat önni, nem sokat, de finomakat, jó kalocsai paprikával mög mindönféle füvekkel fűszerezve. Így aztán külön örömeimre szolgál, hogyha találkozom Jolikával, nem telik bele sok idő, süntünk, főzünk, recepteket cserélünk. Terített asztal mellett, ahol mindig mindön betérő száma akad valami finomság. (*Tóth Ferenc pedagógus, koreográfus, Kalocsa*)

Foltin Jolán Kossuth-díjas koreográfus meghatározó egyéniség a mai néptáncművészetben. Összetevészetlenül egyéni, érzelmi telítettségű, az élet minden rézdülésére érzékenyen reagáló alkotó.

Ha emlékeimben keresgélek, mikor találkoztam először Jolival, egy régi Bihari előadás jut eszembe (évszámot nem tudok mondani). Egy leánybúcsúztatót adtak elő (a koreográfia címére sem emlékszem), de még ma is magam előtt látom az utolsó jelenetet, a menyasszonyt alakító kislányt, Jolit, amint fejét felszegve, pillanatra megáll, majd a küszöböt átlépve, hirtelen elszántan kiszalad, mint aki tudja, hogy életében valami lezárult, valami új szakasz kezdődik. Ebben a villanásnyi mozdulatsorban annyi kifejezés és érzés volt, amit sokáig nem lehet elfelejteni.

Később egyre jobb barátságba kerültünk, a köztünk lévő tetemes kor-különbség ellenére is. Összehozott a gyermektáncmozgalom iránti elkötelezettségünk is. Többször zsűriztünk együtt és tanúja lehettem az ügy érdekében való lelkesedésének vagy éppen felháborodásának, nemegyszer humoros vagy éles kritikáinak. Aztán jöttek Joli koreográfiái. Olyan természetes könnyedséggel gördültek elének a csodálatos leánykarikázók,

hogy a néző úgy érezheti, hogy másképp nem is lehet. „Szerelem, szerelem”, emberi kapcsolatok költői megfogalmazása, balladák egyéni látásmódja – és persze a gyermekek részére készült csodák, melyek láttán elhisszük, hogy a „Holdnak háza van”. Nemcsak a művekben, hanem a mindennapokban is megnyilvánul ez a sokszínű egyéniség. Ahogyan Foltin Joli megszervezte az „Örökség” Egyesületet, ahogyan egy száraz testületi ülésből meleg hangulatú családi együttlétet csíhol, ahogyan megemlékezik, megtiszteli az idősebb kollégáit; mind az ő színes egyéniségét tükrözik. Jolika! Tisztelem Benned az ihletett Alkotót és szeretem az Embert! (*Osskó Magdi együttesvezető, koreográfus, Budapest*)

Színpadi munkáiban Foltin Jolán a legegyszerűsebb táncbeszéd és az emberi gesztus legszemélyesebb beszéde közti feszültséget szabadítja ránk. A katharizist. (*Kiss Anna költő*)

Foltint a női sorsba zárt ember érdekli. Egyre azt járja körül, azt kérdezi, arra csodálkodik rá s azt mutatja meg: miféle csoda s gyötrelmes szerelmes bakfinsnak, virágzó nőnek, elhagyott szeretőnek, megkeseredett feleségnek, kétségbeesett anyának, együtt érző társnak lenni, kihívónak, kacérnak, alázatosnak, lázadónak, csalódottnak, boldognak, bizakodónak vagy összetört nőnek, embernek – így, kisbetűs köznapisággal. Foltin egyre-másra teremti meg a tipikus élethelyzeteket nőalakjainak, s formálja ezeket táncvidenciákká. Vagy az éppen jól ismert situációkat látja s látta meg új szemmel, s mindehhez újra és újra megtalálja a legmegfelelőbb, s szinte a szereppel azonosulni tudó előadót, mint most Maros Annát, aki a valaha volt Húsvétvárók gyengédebb Máriájának alakját és örök sorsát idézi fel a Sirató kemény, mégis érzelmektől fűtött Anya-figurájában. Simay Edit Kőműves Kelemennéjében is ott él tovább a Foltin-lányalakok játékossága, színessége, kiszolgáltatottsága s konoksága, amint szembeszegül az élet racionalitását sulykoló férfifalanszterrel. Ezek a férfiak más világban élnek, mint az asszony. Más célok, törvények, értékek igazgatják dübörgő lépteiket, mint a törekeny anyáét, aki kiszakad az érzelmek világából, melyet a nyitó gyermekjáték üdesége, őszintesége és meghitt pillanatai villantottak fel. Foltin látszólag nem tesz fel új kérdést a ballada ürtügyén, hiszen ő is az áldozat vállalásáról beszél. Csakhogy nála a jövőt hordozó, még ártatlan gyermek, és az anya-gyermek ősi és örök együvé tartozása, a ráción túli érzelmi kötődések sokszínű világa az áldozata e teljesítményre törő, munkára szerveződött férfiközönségnek. (*Fuchs Livia: Táncművészet 1988/3.*)

Még 1992-ben történt. Foltin Jolán – talán hívhatom Joli néniem – „Elvesztette az oláh lány a kecskéjét” c. koreográfiáját akartuk újra előadni, amikor kiderült, hogy az eddigi szólót táncoló lány már kinőtt, kiöregedett a szerepből, újat kellett keresni. Így kerültem néptáncitanárom, Salamon Ferencné javaslatára a helyére. A próbákra Joli néni is eljött, nagyon sok segítséget és bátorítást kaptam tőle. Mígnem egyik próba után megkérdezte, hogy lenne-e kedvem a „Holdnak háza van” c. darabban, mint szereplő, a színpadra állni? Első meglepetésből felocsúdva boldogan igen mondtam. Valahogy így kezdődött.

A „Holdnak háza van”-t még egy hasonlóan nagy sikereket megért darab, a „Bánomfai bolondulás” követte, ahol Molnár Piroksa néni mellett ismét komoly szerepet kaptam. A próbák jó hangulatban teltek el, bár voltak kisebb összezördülések, hiszen nem könnyű közel ötven, 10-14 éves gyereket kordában tartani. Joli néniem azonban – hatalmas szeretetével, ami végig érződött a próbák alatt – sikerült. (*Lukács Adrienn gimnáziumi tanuló, Martonvásár*)

Tíz évvel ezelőtt készítette számunkra a „Magyar Etűdöket” (1984), majd az „Oláh lányt” (1985). De említhetnék egyebeket is: „Oskola verbuválás Somogyban”, „Ahol az a csillag ragyog”, „Zoboraljai Aratóünnep” stb. Igen sok sikert hoztak ezek a koreográfiák iskolánkunknak. Nem tudunk rangsort állítani közöttük. Mindegyikből kiviláglik, hogy Joli az irodalmiság elkötelezettje, hogy mennyire fontos műveiben a vers, a szöveg, a ritmus. Különleges érzéssel fellelte az egyes gyerekekben rejlő tehetséget, előadói készséget. Több fiatal életét meghatározta az a lehetőség, amit szerepek által tőle kaptak.

Nagyon sokat tanultam tőle, az igényes művek betanítása közben, színpadra állításában, beleértve a jelmezek tervezését, de legfőbb

emberségéből. A mai napig csodálom, hogy az elfoglaltságai ellenére marad ideje emberekkel törődni. Mindig tudja, ki szorul rá egy-két jó szóra, biztatásra, egy ebéddel járó családi hangulatra. (*Salamon Ferencné pedagógus, Martonvásár*)

Az „Asszonyok könyvében” Foltin Jolán korábbi műveiből jól ismert, állandó motívumait rendezte szokatlanul expresszív, de ismét poétikus egésszé. Olyan nagy hatású freskóvá, amelyben asszonysorsok felvillanásával szól a mindenkiben ott szunnyadó angyalról és ördögről. Mert ez az, ami a folklórból is érdekli a koreográfust, a táncokba sűrűsödő, és máig eleven életanyag. Ezért veszi észre és aknázza ki, mondjuk egy archaikus páros táncból a mozdulatok dinamikai és plasztikai elrajzolásával a maguk módján boldogtalan párkapcsolatok lehetőségeit. Így lesz a táncformákban rejlő karakterek, helyzetek, érzelmek felfejtése révén hűtlenül is hűséges a folklórhoz, s tud eleven kapcsolatot teremteni múlt és jelen között. (*Fuchs Lívia: Magyar Hírlap 1994. október 3.*)

A hatvanas évek „Bihari” együtteséről néhány felnagyított Korniss fotó található az Akácfa utcai próbaterem előtt. Az egyik képen négy forgó, fehérruhás leány között ötödiknek áll Foltin Jolán – talán 18-19 évesen –, és felfelé néz. Gyönyörű a kép és Joli mosolyogva, bizakodva, hittel, kifejező szemeivel – melyekkel mindent el tudott mondani a színpadon – talán egy olyan jövő felé néz, amit akkor még nem is sejtett. Nem is sejtette, hogy harminc évvel később átveszi a nagyon is megérdemelt Kossuth-díjat a Parlamentben. Nem is sejtette, hogy ezer és ezer gyermek táncolja majd játékait, koreográfiáit. Nem is sejtettük mi sem, hogy szuggesztív erejű színpadi remekei egy más világról szólnak majd, mint az elődeié, vagy a kortársaié. Már élete első műve a „Szerlem, szerelem...” is átütő siker volt, és évtizedek múlva is frissen él mindenfajta színpadon. Boldog vagyok, hogy több más tehetséges társával együtt ő is a „Bihari”-műhelyből indult. Szeretném, hogy az akkori szemek – melyek ma is megőrizték varázsukat – újabb és újabb remekműveket lássanak, képzeljenek mindnyájunk örömeire. (*Novák Ferenc koreográfus, Budapest*)

Legmeghatározóbb élményem vele kapcsolatban az, hogy Foltin Jolán teljes életet él: kiemelkedő alkotóművész, ragyogó pedagógus, társadalomszervező erő, ízig-vérig nő, szerelmes feleség, otthont teremtő, gyermekeit szenvedélyesen szerető három gyermekes anyja; segítőkész barát, mindenkori bánatát, fájalmát vállaló vevő, együtt örülni is képes ember; humorral teli, temperamentumos „társaság közepe”, érzékeny és nagyon intelligens. Indulatai végtelenek; sír és nevet, bohóckodik és dühöng. Pompázatos energiája magával sodor mindenkit. Személyisége beragyogja a környezetét. Élete válasz a nyafogó kékharisnyáknak és az önmagukat megtagadó szolgálkúéknak. Szemeim előtt zajlott le, ahogy a megváltozott körülmények következtében az ellehetetlenült gyermeknéptáncmozgalmat – a szétszaladni készülő nyáját –, összefogta, megszervezte az „Örökség” Egyesületet. Ahogy önmaga és mások számára megfogalmazta, hogy itt és most ezek között a mindenki számára nehéz körülmények között mi a teendője a művésznek és a pedagógusnak. Együttese a legvadabb pártharcok idején is a béke szigete volt. Olyan hely, ahol csak egy a fontos: a gyermekek nevelése jóságra, szépségre, értékekre. Baráti beszélgetéseink eredménye volt, hogy a néptáncoktatás alapjainak óvodai kísérletébe kezdtünk. Együttes munkánk során újra és újra magával ragadott műveltsége és az, hogy mennyire ismeri és érti a gyermekeket. Ahányszor az óvodába jött, a kicsinyek kitörő örömmel fogadták, szeretettükkel elhalmozták. (*Tarján Katalin óvónő, Budapest*)

Következő lapzárta: november 15.

**Citerák, ütőgardon készítése
Gáts Tibor népi iparművész,
a Népművészet Mestere**

**1076 Budapest, Színva u. 5.
Tel./Fax: 1/141-4068**

Amikor egy új táncot tanulunk be, Joli néni elmondja a történetét, lépéseit. Ezt előbb mindenki megéri és próbál a legjobb tudása szerint a tánchoz alkalmazkodni. Így jön létre a mű. Megszületéséhez nagyon sok fegyelem kell. Ő ezt létrehozza. Amikor kész van a tánc, bemutatjuk. Ilyenkor mindenki izgul, még Joli néni is, bár titkolja. A tánc a színpadon gyönyörű lesz. Joli néni a koreográfiába mindenét beleadja, amije csak van, bánatát, örömét. Életének minden percét a gyerekekkel tölti. Mi szeretjük és örülünk neki és ezért szerintem megéri. (*Tarján Veronika 12 éves, Kisbihari, Budapest*)

Sajnos, kevés példa van közművelődésünkben arra, hogy valaki művészeti ágának elismert és kimagasló tehetségű művelőjeként élethivatásának a gyerekek művészeti nevelését tekintse. Foltin Jolán fontosnak tartja, hogy a felnövekvő nemzedékek megismerkedjenek a népi játékok és táncok világával. Teszi ezt a mindennapok gyakorlatában táncoktatóként, koreográfusként, ha kell szervezőként, adminisztrátorként, „népművelőként” a szó igazi értelmében. Egyik kezdeményezője a táncoktatás intézményesülésének, munkacsoport vezetője és társszervezője az általános iskolai népi játék- és táncoktatás I-IV osztályos tantervének. Ebben a témában országos továbbképzéseket és előadásokat szervez és tart. Színházi és televíziós rendezései, gyermekegyüttesek körében végzett koreográfusi, művészi munkája, mind része annak a folyamatnak, amelyet Foltin Jolán a gyerekekért végez. (*Héra Éva népművelő, Budapest*)

Önálló alkotói munkásságának szinte kezdetétől társa voltam, mint muzsikusként, vagy zeneszerzőként. Több mint húsz éve ismerjük egymást, s kapcsolatunk túlnőtt azon, hogy pusztán alkotótársként beszéljek róla. Őszinte barátságunk ellenére elfogulatlanul állítom – s talán nem sértek meg senkit –, hogy generációjának legérzékenyebb, legármányaltabb fogalmazó koreográfusa. Gyermektáncában, vagy hosszabb lélegzetű drámai táncműveiben úgy használja a folklórt kortárs gondolatok és a mai ember érzelm- és gondolatvilágának kifejezésére, hogy az cseppet sem veszít eredeti értékeiből, szépségéből. A hagyomány olykor megkövültnek vélt mozdulatrendszerét nagy ihletettséggel varázsolja élővé úgy, hogy közben egyenrangú figyelmet szentel a zene, a növények, a jelmezek minőségének is. Az egymást feltételező és szolgáló kifejezési formák iránti komplex igényessége, az alaposág, az átgondoltság, a jó arány-, a kifinomult szépérzék és ízlés sugárik táncba. A felsoroltakból sok minden megtanulható, de a rejtély, amitől egyedivé válik Joli szinte minden műve, az a beleélési képessége, ami vele született. Én úgy gondolom, hogy az ilyen emberekre szokás azt mondani: östetehetség. A lét alapkérdéseinek és bonyolultabb összefüggéseinek kifejezése nála soha nem mesterkél, vagy erőltetett, hanem mindig hiteles. A játék, derű, fájdalom vagy keserűség nála megélt evidenciák, s ritka képességével mindezeket hihetővé és elevenné tudja tenni. Nagyhatású, de sohasem hatásvadász. Meglett, komoly férfiakat láttam már bemutatóin zokogással küszködni, és koravén, bánatos gyerekeket harsányan kacagni villanó finomságú humorán. Bánatát tisztaságú művészete, így átlátható, közelethozható, és mégis sejtelmes, titkokat rejtő és csábító. Fenyegetően szép és emberi, ösztönös és szürrealis.

Hát mindezekért szeretek vele dolgozni. S ezért is tudjuk talán egymásnak kölcsönösen elnézni, vagy megbocsátani azokat a hibáinkat melyek emberi gyarlóságunkból fakadnak. Őszintén örülök annak, hogy ilyen megbecsülésben részesült.

Miért pont ő? – kérdezik a rosszindulatú gyanakvók. Nekik üzenem: lehet, hogy Joli pályát tévesztett. Ha énekesi pályára ment volna, talán még előbb kap Kossuth-díjat. (*Kiss Ferenc zeneszerző, Budapest*)

Almássy téri Szabadidőközpont

1077 Budapest, Almássy tér 6. Tel.: 267-8709

Augusztus 26. - Africana Fesztivál

Gyermekprogramok, kiállítás, előadások, filmek, afro-tánc

Augusztus 29. - Westwind
amerikai együttes előadása

Szeptember 9.

VI. Országos Szezonnyitó Táncművészeti Mulatság

Ördögös Ökrös!

Valaki azt mesélte, a Sonophil kiadó szándékosan elzárkózik a „szemkáp-ráztató” borítóktól: e puritán üzletpolitika szerint elég a név, mármint az előadóké, s így idővel a megjelentető cége is fogalommá válhat. Átfutva az eddig kiadott anyagok listáját, örvendetes, hogy a klasszikus zenei „nagy-ágúk”, valamint a Budapest Ragtime Band s az Amadinda kivetiben is kapós (exportképes) korongjaival egy sorban szerepel a Vujicsics s az Ökrös együttesek anyaga. Ez utóbbi „Koszorú” címmel jelent meg s régi – több mint egy évtizedes – adósságot törleszt vele a két producer (Eredics Gábor és Kelemen László), hisz az egyik legjobb magyar népzenei játszó banda első itthoni albuma.

Futólag is kitűnhet, hogy Ökrös Csaba s négy zenésztársa főként Mezőség és Kalotaszeg hangjegy-berkeiben van otthon. A korong első két főlvétele olyan ördögösfüzesi muzsikát zendít, amelyre a mesterek (előbb Jánosi András, majd Sípos Mihály mellett hegedült sokat Ökrös Csaba) is büszkék lehetnek. Kalotaszegi zenét öt főlétel kínál, mást nem lehet ezekre mondani: egyik szebb, mint a másik, s az is mindegy, román-e vagy magyar a dallam. Sűrű, feszes, tömött szólamok, vérbeli hangzatok; veretes kamarazene. Szépen énekel Sebestyén Márta a második ördögösfüzesiben, Berecz András hangulatos dalolása a gyimesiben s a doberdói nóta változatában szintén feledhetetlen, mégis a vonós-zene az uralkodó, a meghatározó, az élményszerű. Épp csak ízelítőként szól egy kis máramarosi (mellesleg román) lakodalmas ének, ahol a primást zongora (gitár-féle) kíséri, amúgy végig a hegedű-kontra-bőgő szól változatosan, megunthatatlanul. Semmi trükközés a hangszerelésben, semmi technikai mesterkedés a dinamikai tagoltság eléréséért, semmi szájbarágós fokozás, hogy a szám végéig történjen is valami: itt elég a zene, az autentikus megszólaltatás, elég a hagyományhűség szigorú következetessége – s persze elég a főlkészültség, amivel mindez megtehető. Ökrös Csaba és Molnár Miklós primás-kettőse remekül kiegészíti egymást, Kelemen László és Mester László kontra-ütemei pontosak, kemények, Doór Róbert bőgőzése erőteljes: együttesen az összeszokottság magasiskoláját mutatják be. Ezt bizonyítja, hogy újszerű technikával, nem sávonként és hangszerenként vették föl a lemez anyagát, hanem minden hangszert egyidőben. Ettől élettelibb, sőt élőbb a zene.

Az elmélyültségnek egy apróbb, külső jele is megfigyelhető: a lemez kísérő füzetkéje – az eddigi gyakorlattal szakítva – föltünteti, hogy melyik téma kinek a gyűjtéséből való, sőt az adatközlő primásnévét is rögzíti. Megnyerő gesztus; nem sajnálja a „dicsőséget” attól, aki megérdemli – nem hát, egyformán megdolgoztak érte.

Szórakoztató

A kecskeméti Csík együttesnek már az első kazettája („Be sok eső, be sok sár...”) is kellemes benyomást tett, érthető, hogy fokozott érdeklődéssel vártam a második albumot. Azóta kiderült, nem hiába, a „Két út van előttem...” című műsoros szalag hasonló igényességgel, kedvderítő könnyedséggel készült – nem okozott csalódást. Változatos az összeállítás; akár a tájegységeket, akár a megszólaló hangszereket vagy a tánc- és énekszámokat tekintve a banda sokrétű érdeklődése egyértelmű.

Előadóként ezt azzal fejelem meg, hogy minden lehetőséget kihasznál az együttes, ami a tagok (Csík János – hegedű, Vass Lóránd – kontra, Csente Tibor – bőgő, Dresch Mihály – furulya, tárogató, Nagy Zoltán – cimbalom, duda) képességéből telik. Akad szólóénekes (Németh Ferenc előadásában a „Körösfői betyár ballada” talán kiérleltebb, mint a somogyi válogatás) és van „kórus” is, ahol egy szál duda kíséri a napról napra „lesbe” merészkedő legényeket („Csütörtökön esté...”). Van olyan főlétel, ahol a tárogató alig kap kíséretet („Hallgató és magyar csárdás” Hajdú-Bihar megyéből, Földestről – Dresch Dudás Mihály itt nevelkedett hat éves koráig), s van, ahol a teljes vonós-hármas mellett egyenrangúan szól a cimbalom („Felsőcséky táncmuzsika” Csíkszentdomokosról) – egyszerűen érződik, minden zenészre kitalálódott, ki mit fog csinálni; szellemes a szólamok összjátéka, nagyvonalú, kellemesen könnyed az összhatás. Mindez azonban csak egy szokványos, egyedi pezsgés nélküli folkhanghordozóra lenne elegendő. A repertoár tíz legjobb száma egymásután leiskolázva még nem biztos, hogy élményforrás. A többlet kizárólag a banda gondolatgazdagságától, ihletettségétől remélhető. Csík János és társai mernek újítani. A szováti tánczene (csárdás és összerázója) nem hangszeres főlétel, ének- és furulyaszó veszi a háttára a mind pergőbb ritmusokat. E dalok egyike a „Nincsen kenyér, nincsen só” kezdetű, amely különösen hangulatos, részben a dal-

szöveg eredeti látásmódjának köszönhetően. Íme a szép élet receptje:

Csináltatok Pestre házat / Ablakot rá háromszázat

Tetejibe tükörszobát / Hogy a babám fesse magát

Nem csoda, ha az ember kezdi köszöriülni a torkát, igyekszik meggyegetni a sorait saját használatra, hogy ha egyszer jót akar majd mulatni, alkalmasint maga is eldalolhassa. A Csík együttes biztos érzékkel válogat e kívánatos énekekből: a kazettán fölcsendülő nyolc dalból legalább öt-hat kedvet ébreszthet a házi kántálásra (ilyen kiadványonként általában egy-kettő szokott előfordulni). Kedvükre váltogatják az énekest s az énekstílust; például a „Búzai halottkísérő”-ben feszes, kimért (és szíveltépően szép) a dal, az ádámosi csárdásban inkább nyegle, elnagyolt – ám mindkettőben hangulathoz illő. Ezeknél hőkentőbb, hogy a válaszüti katonakísérő Dresch Dudás Mihály érdes (nem túl iskolázott) hangján szólal meg – őszinte átéléssel. Mással aligha lehetne jobban érzékeltetni a banda merészségét, mint e ténnyel: a kazetta címadó számát bízza „amatőr” énekesére (aki profi fúvós a jazzben s immár a folkban is).

Izgalmas figyelemmel kísérni a számcsinálás Csík-i fortélyait! Az egyes tánczenék tempóváltásai erőteljesek, a hangszerek belépése végig gondolt. Ügyes megoldás, hogy a már említett, legénykórústól rangos dunántúli válogatásban a „Csütörtökön este...” után előbb hegedűs duda-utánzás következik, s csak így, fokozatos átmenettel lendülnek bele a húrosok a zenekari számba. (Talán a végére érdemes lett volna visszacsempészni a dudát...?) Még ennél is vakmerőbb a „Szórakoztató zene” elnevezésű darab nyitánya: valaki egy rádió keresőgombját csavargatja, s akkor állapodik meg, amikor tisztán bejön az erdőszombattelki (észak-mezőségi) muzsika. Egyetlen pendület, amitől sajátossá, összetéveszthetetlené válik a szám, egyetlen játékos geg, amibe filozófiai sugallat is belemagyarázható: létezik már egy réteg Magyarországon, amely az eredeti paraszttzene után tőri magát – akár rádiója keresőjével, akár kulacsosan, hátizsákosan –, vannak, akik számára ez a szórakoztató: a népi!

Én már rájöttem – s éppen a Csík zenekar derűs kazettái vezettek rá –, hogy nemcsak hallgatni szórakoztató a magyar hagyományt, hanem muzsikálni is. Vagy énekelni – bárki kipróbálhatja...

Nikolegenda

Langymeleg tavaszesték félnék csókjai ébreszthetnek oly kedves emlékeket, mint a Zsarátnok együttes legutóbbi, „Balkáni legendák” címmel megjelent kazettája és lemeze. Miközben a balkáni jelző politikailag pejoráló értelmezési tartományába ilyen szinonimák sorolhatóak, mint tahó, ordenáré, osztályon (netán békaseggen) aluli, sőt szubeurópai, addig ez a zene úgy csiklandozza elő az emberi érzelmeket, hogy egy ún. európai fogyasztó talán föl se foghatja teljes egészében annak szépségét, a harmóniák tisztaságát. Az már a zenekarvezető Nikola Parov sokoldalúságán múlt, hogy ezt az érzelmességet nemzeti karakterek szerint jellegzetesen, a hangszereléseket illetőleg pedig találékonyan, érdekfeszítően csempészte be szerzeményeibe. Igen, a hat főlétel közül csupán a „Trák rapszódia” és „A nagy hegyi pakulár” tekinthető tradicionális földolgozásnak, a négy másik folk-ihletettségű autonóm mű.

Egyértelműen görög hagyományokra utal a Rebetiko című darab – talán az egyetlen főlétel, amiben csupa pengetős szerepel. A pakulárt megidéző négy tételes mű román hatásokra épít (a Holdudvar c. lemezen hallható „Vámpirok báljára”-nak újrafogalmazása), miként közeli rokona e zenei világnak a „Kavalkád” is. Ez a feszes és titok-teli zene a középtételben a legizgalmasabb, amikor a pengetős (bolgár tambura) osztinatója fölött tekervényes fúvós szóló kezdődik. Valószínű tudatos szójáték ez a cím (Kavalkád), hisz e balkáni „cső” a főszereplője; ugyanígy a „Take Nine” is szellemes utalás Dave Brubeck „5/4-ben”-jére. Itt már maibb hangzásokat hoz a gitár és a dob összjátéka, míg a címadó „Balkáni legendák”-ban – s egyedül csak itt! – elektromos effektek is hallhatók. A rock-jelleg rendkívül finom módosításokkal fordul át folk-hangzásba, amit újabb mai szólam, majd egy egzotikus klarinét-szólóval ékített rész követ, végül újra modern összhatású egység keretezi a művet.

A számok kidolgozottsága, megvalósítása egyaránt azt bizonyítja, hogy a jelenlegi Zsarátnok-főlállás (Nikola Parov – gadulka, pengetősök és fúvósok; Barvich Iván – kaval, furulya, tambura; Perger László – gitár, tambura; Orczy Géza – derbuka, tapan, ütősök és pengetősök) igényes összjátékra képes. Más kérdés az, hogy két sikeres Hungaroton-album után miért „kalandozik” immár harmadszor külföldi kiadóhoz ez a névét áruvédjegyként is használni tudó, tizenöt éves múltra – nem is akármilyen múltra – visszatekintő zenekar. Sebaj; a francia és angol kiadványok után ez az olasz eresztés is megteszi!

Népművészeti kitüntetések

Életfa díjat kaptak:

dr. Puskámé Oláh Júlia (Nyíregyháza)
Népművészeti Stúdió vezetője,
Keszler Mária (Budapest)
a Magyar Művelődési Intézet nyugalmazott munkatársa,
Vaszko Irén (Gyomaendrőd) nyugdíjas pedagógus.

„Népművészet mestere” címet kaptak:

Cselik Mária (Kalocsa) – fazekas,
Illés Imréné (Érd) – énekes,
Szabó Kinga (Budapest) – fazekas,
Nagy Bélarié (Heves) – szövő,
Skultéti Mihályné (Szarvas) – hímző-szövő,
Szabó Sámuel (Kesznyéten) – kerékgyártó-fafaragó,
Balogh Irén és Hanis János (Szeged) – gyékény.

Fotó: Molnár Ferenc

„Népművészet ifjú mestere” címet kaptak: – Előadóművészet (hangszeres népzene, népdal) kategória –

Bárdosi Ildikó (Debrecen) – énekes,
Csatszvánné Vass Edit (Szarvas) – énekes,
Bognár Szilvia (Gencsapáti) – énekes,
Rományi Rota együttes (Budapest)
Előadóművészet (néptánc) kategória:

Antal István (Nyíregyháza)
Doktor László (Kiskunhalas)
Kuli Orsolya és Kocsán László (Jászberény)
– Tárgyi alkotóművészet kategória –
Kis Juhász József (Budapest) – szöveg
Ipsics Orsolya (Kalocsa) – hímzés
Illés László (Budapest) – fazekas
Bana Gyula (Kisújszállás) – fazekas
Szedlák József (Terény) – nemez
Pesti Mátyás (Nagykőrös) – fafaragás
Karácsony István (Budapest) – dudakészítő
Szelesné Kása Ilona (Lakitelek) – tojásfestő

TABLE OF CONTENTS

Page 3

Article by László K. Tóth about Mrs. Barabás, weaver from Fejéregyháza

Page 4

Fügedi János reports on his dance collecting trip in Kalotaszeg. Béla Vikar started collecting folk songs with Edison's phonograph a hundred years ago. Recollections of Béla Vikár and his times by Katalin Lázár.

Pages 5-6

Turkish folk music-Hungarian folk music. János Sipos reports on his collecting trip to Turkey and about the similarities of Turkish and Hungarian songs.

Page 7

András Bankó analyses the new Reading Book of Folk Songs by Ferenc Sebő.

Page 8-9

„Oroszország nem jó helyt van”. László K. Tóth interviewed János Zerkula, fiddler from Gyimes, about his life, his youth, his family and his music.

Page 10

György B. Simon reports on last year's Festival of Nationalities in Zilah.
Hungarian songs – from a Canadian point of view. Thoughts of Endre Hivatal from Montreal.

Page 11

József Hamar introduces the Folk Arts Society of Ócsa and the „Kóbor” Handicraft Workshop.

Page 12

Mrs. Illés, who received the Master of Folk Art award on 20 August 1995 talks about her life.

Page 13

Mesterségek Ünnepe
Handicrafts Celebration: open air market and folk arts festival in the Buda Castle, 18-20 August.

Pages 14-15

Dance Houses, Clubs

Pages 16-17

Poster – Béla Kása: The Potter

Pages 18-19

News, announcements.

List of Hungarian folk music groups.

Page 20

Csaba Pataky reports on a folk dance house in Vienna.

Page 21

World music – Hungarian music. Article of László Matzkó, editor of the World Music program of the BBC Hungarian Broadcast. András Bankó introduces Bolot Birzshev, singer-musician, who arrived from Siberia.

Page 22

Erika Karácsony introduces the folk customs of Saint Istvan Day.

Page 23-24

Irén Koczpek collected different articles about wine.

Page 25

The Hungarian Klezmer story. Article of Sándor Tímár,jr.

Page 27

Linguistics column.

Old professions – bulbrush weaving.

Pages 28-29

Articles about Jolán Foltin, folk dance teacher and choreographer, who received the Kossuth Award.

Page 30

András Bankó introduces the albums of the Ökrös and Zsarátnok Ensembles.

Page 31

Folk Arts Awards 1995.

Page 32

Zoltán Szabó writes about traditions during harvest.

Szabó Zoltán:

Aratási szokások és hiedelmek a két világháború között

Az aratási népszokások és az aratáshoz fűződő hiedelmek országos elterjedését az ország legkülönbözőbb vidékeiről évről-évre más-más aratóbandák nagyban elősegítették. Ezek a szokások és hiedelmek két csomópont – az aratás megkezdése és befejezése – köré csoportosultak.

Az egész nyelvterületen ismert hiedelem volt, hogy Vid napján (június 15.) vagy Szent Ivánkor (június 24.) megszakad a búza töve és ezután már nem nő, hanem érik. Hasonló hiedelem Fejér megyében is létezett, de itt úgy gondolták, hogy a búzatő megszakadása Péter-Pál napján (június 29.) esetleg éjszakáján történik, s legtöbb helyen az aratást is ekkor kezdték.

Előkészületek

Az aratás megkezdése előtt rendbe tették a munkaeszközöket. A kaszára felkerült a házilag készült „kampó” (kaszacsapó), amit meggy-, mogyoró- vagy kőrifából készítettek. kijavították a foghíjas gereblyéket, vellákat, sarlót, kaszát. Voltak olyan gazdák, akik előre elkészítették a „köteleket”, amelyekkel a kévét kötötték össze. Ezt leggyakrabban rozsszalmából csavarták, de a vizenyős réteken gyűjtött sásból is fonták.

Az aratás kezdetének napját a határ és a gabona szemrevételezése után tűzték ki: „Ha a kalászból kidörzsölt magot körömmel be lehetett nyomni”, akkor már el lehetett kezdeni a betakarítást. A hiedelem szerint keddi és pénteki napon nem kezdődhetett a munka.

Aratás

Az első kivonuláskor, hajnalban, a kocsi megpakolásakor – hogy semmi ne maradjon otthon – a következő szólással figyelmeztették egymást: „Télen kenyeredet, nyáron gúnyádat el ne hagyd!” . A szólás jelentése: voltak, akik hajnalban készítették el a kötél mennyiséget, s ehhez a mintegy háromórás művelethez kellett az elhasznált, rossz öltözet – a „gúnya” – amely eközben átnedvesedett a harmattól, ezért a munka megkezdésekor le kellett cserélni. A kaszáláshoz csak akkor láttak hozzá, amikor a harmat már felszáradt, nehogy bepenészedjen a gabona. Az első kaszavágás előtt a gazda a búzatábla felé fordulva „alázatosan fejet és derekat hajtott”, s csak ezután kezdődhetett a munka.

A gabonafajták közül a búzát, rozst és zabot még álló gabonafalra vágta rá és a „kettőző” kévébe gyűjtötte, míg az „apróbb gabonát” – árpát, kölest – rendre vágta és gereblyébe gyűjtötték össze. A „kettőző”-nek tisztán kellett gyűjteni, hogy az utána jövő kaszás munkaeszköze ne csúszkáljon a levágott gabonán. Napszálltakor kezdődött a „kepélés”, azaz a learatott búza összerakása. Legalulra került a „rejtett kévé”, utána a „vállkévék” következtek, végül legfölülre az úgynevezett „papkévé” helyezték. A papkévé szalmájával a „kepét” (csomót) három helyen lekötötték, hogy a szél ne

tegyen kárt a termésben és az eső se verhesse szét. A Fejér megyei Abán egy „keresztbe” 18-21 kévét, egy kevébe vagy csomóba pedig 14 kévét raktak. Egy jó kaszás mintegy harminc „köröszt” gabonát aratott le egy nap alatt.

A „takarodás”

A takarodást, azaz a gabona behordását a mezőről nyolc-tíz nap elteltével végezték. A vendégoldallal felszerelt takarodószekerekre nyolc-tíz kereszt gabonát pakoltak fel, majd a rakományt rakodókötéllel és nyomórúddal rögzítették. A behordott termést a házak udvarának folytatásában elhelyezkedő „szűrűskert”-ben asztagba rakták. Csak ezután következhetett a jól végzett munka örömeire csapott áldomás ivás, hiszen ekkor már biztonságban tudhatták az az évi termést.

Az agrárhiedelmek közül a munka befejezéséhez közeledve Európa-szerte emlegetett különböző állatok (medve, farkas, nyúl, róka, stb.) alakjában megbúvó gabonaszellemeket említhetjük meg. E hiedelmek lényege a következő, ma is gyakran emlegetett szólásokban jut kifejezésre:

„Szoríccsuk má’ a medvéket kifele!”, vagy: „Nem tud má’ elbujni benne a nyúl!”

Az aratási szokások leglátványosabb mozzanatai a munka befejezésének megünnepléséhez köthetők. Századunkban az aratóünnep szokásának fennmaradását jelentős mértékben elősegítette Darányi Ignác földművelésügyi miniszter 1901. évi felhívása, melyben az aratóünnep fenntartására, a régi ünnepélyes szokások felelevenítésére szólította fel a földbirtokosokat.

A középkori eredetű szokás főbb mozzanatai országszerte megegyeztek, bár kisebb-nagyobb táji eltérések néhol kimutathatók. Lényege: az aratás befejezésekor a marokszedő (kettőző) lányok legügyesebbjei búzagalászból, mezei virágokból aratókoszorút kötöttek, amelyet díszed menetben, dalolva vittek a gazda (földesúr, bérlő, intéző) házához. Az aratókoszorúk tipologizálását 1931-ben megjelent munkájában Madarassy László (1880-1943) néprajzkutató végezte el. Vizsgálatai nyomán két főbb típust: a koszorú- és kalászkorona-formákat különböztette meg. Ezeket a koszorúkat fejen, vagy rúdra helyezve vitték. Néhány helyen – különösen Erdélyben – az is szokásban volt, hogy a koszorúvivőket vízzel megöntözték.

A díszes felvonulás végén a gazda mintegy köszönetképpen vendégül látta munkásait. A vendégség rendszerint táncdal fejeződött be és késő éjszakáig tartott, különösen akkor, ha hangszereken játszani tudó is került a multságba. Ez a szokás a népdalok szövegeiben is megjelenik, például:

*„Elvégeztük, elvégeztük,
Az aratást, az aratást.
Készítsd gazda, készítsd gazda
Jó áldomást, jó áldomást!
A gazdasszony, a gazdasszony
Jó vacsorát, jó vacsorát.”*